

Effigies Authoris.

9- G h

DE

Fide & Officiis CHRISTIANORUM.

LIBER Posthumus.

Authore THOMA BURNETIO, S. T. P.

EDITIO SECUNDA.

LONDINI:

Typis S. Aris, Impensis J. Hooke, ad Insigne Iridis-Auratæ, in vico vulgò dicto Fleet, Street. M.DCC.XXVIII.

18

MVSEVM BRITAN NICVM

Tyris S. Sarra Landalis Commis.

LECTORI

Humano & erudito

EDITOR

SALUTEM, &c.

UPER literatis se obtrusit editio furtiva & clanculum surrepta hujus libri, quem nunc damus; necnon alterius ei gemelli de statu mortuorum & resurgenti-

um inscripti. Uterque Autorem habuit Virum clarissimum, Thomam Burnetium, S. T. P. quo quidem primum Collegium Christi apud Cantabrigienses socio, deinceps vero ÆDES CARTUSIA-NA in hâc urbe, (duodecim ferme abhinc annos) suo gloriata est PRÆFECTO. Sed de ipso non opus est pluribus; cum is ex scriptis immortalibus jamdudum literato orbi satis innotuerit. De gemino hoc ejus sœtu, ut aiunt, posthumo, deque A 3 opellæ

A SA MARIE AND ART

opellæ nostræ ratione paucula sunt præfanda, ne cui mirum videatur, quod liber, adeo recens vulgatus, nunc denuo, opera

nostra, tam cito typis renovetur.

APPARUIT, adhibito Autoris archetypo (quod jamdiu Editorem penes est)
eos qui Editionem istam fraudulentam
comparârunt, multa & gravia errâsse:
cujus adeò facti notitiam aliquam tibi,
Lector benevole, faciendam duximus.

REM igitur totam fic hebeto. librorum non nisi unum alterumve ab ipso Autore extitisse exemplar, ipsius jussu, dum in vivis erat, impressum, idque propriis tantum usibus destinatum. Hic enim Autori mos fuit, in iis quæ Latine scripferat, ut cogitata sua, antequam in publicum emittere statueret, prius typis privatim mandaret : eáque in codice uno aut altero (neque enim plura è prelo exire patiebatur,) fic impresso domi apud se servaret : eo nimirum confilio, ut quæ antè currente, ut aiunt, calamo commentatus fuerat, eadem postea otiosus ipse secum recoleret, vel etiam (si opus videretur) cum amicis facilius communicaret. Libro autem impresso, quam primum è prelo exierat, fingulis foliis folium purum intexere consuevit; quò scilicet, fiquid ipfi postea accuratius, vel fiquid fortè ex aliis novum & inobservatum legenti occurreret; id commodiùs vacante

vacante paginâ ex adverso annotaret. Hinc Autor librum suum passim auxit, multaque ad marginem sunt adscripta; quæ magnâ ex parte editores nuperi, nullo adhibito discrimine in ipsum textum, locis etiam interdum alienis, minus congruè intruserunt. Hæc ita se habere, de propriâ notitiâ ex ipsius autographi chartarum que originalium side, testari potest Editor, cui cum doctissimo autore diuturna intercessit amicitia, cuique post obitum ipsius, omnium quæ in scriptis reliquerat cura & custodia à fratre & hærede defuncti suerat demandata.

EQUIDEM persuasium habeo Autori neutiquam in animo fuisse, ut hosce libros publici juris faceret. Ejus rei conjecturam probabilem ex multis indiciis capere Neque enim aut in ipio autographo, aut in Schedis quas speciminis causå prelum primas fudit, nomen ejus inscriptum est: nec capitum indicem (id quod in reliquis confueverat) appofuit. Quare hunc quidem nos, in gratiam tuam, Lector, de nostro adjicere in calce libri non lumus gravati. Quid, quòd iple, postquam calu inaudierat hujusce libri exemplar quoddam subreptitium foris emanasse, continuò bibliopolæ suo in mandatis dedit, ut quovis pretio redimeret? Quod & factumest. Libro autem allato statim comparuit è chartulis, quas vocant, probatoriis effe

esse confectum: ipsum vero Autographum semper apud Autorem remanserat: è cujus scriniis, post mortem ejus, utrumque ad nos devenit.

Quibus vero rationibus impulsus Autor libros istos apud se presserit, nec evulgandos censuerit, nobis non adeo liquet. Fortassis in ea erat sententia se satis multa jam antea vulgasse, & (quemadmodum ipse Editori semel, data occasione, dixit) plura quàm ipsi expedierat.

ILLUD certè nobis, ex diutina quam cum illo habuimus confuetudine, satis exploratum & cognitum, eum in istis quæ præsenti libro complexus est, nusquam mutasse sententiam; nè quis sorte suspicetur, ideo non edidisse, quia alia postea senserit.

pra meminimus, de statu mortuorum & resurgentium libellus eâdem, quâ hic, usus suerit fortunâ, & similem sortitus exitum. Nam ejus quoque exemplar quoddam ex eo, quod in usum suum excuderat Autor, claminalienas manus pervenerat: unde post ejus exequias, factum est, ut inter libros quosdam publice venales, bic quoque prostaret. Hinc vir doctus, librariæ supellectilis imprimis studiosus, & in arte sua planè Coriphæus, pretio mercatus, sibimet ipsi parayit.

ravit. Eo autem perlecto tantopere delectatus est, ut aliquot ejusdem exemplaria in usum paucissimorum (quod prositetur ipse) suis sumtibus, pulchrè ac luculenter in formâ, quæ dicitur, quartâ
procudi secerit: interpositâ tamen certâ
obtestatione, quæ cautionis vicem obtineat, quò scilicet obstringatur sides ejus,
cuicunque liber concredatur, nè in vulgus exire, aut ulterius manare sinat. Hæc
cautio initio libri præsixa est: & hanc
etiam homines isti, qui eandem tam apertè nuper violârunt libro recudendo, in editione suà exhibere non erubuerunt.

Post hæc vir quidam nobilis, nec minus ingenio clarus, cum comperisse horum librorum utrumque apud me esse, commodato accipere voluit. Acceptis autem, tantam ex eorum lectione percepit voluptatem, ut à me petere dignatus sit, uti ipsi quoque liceret paucula hujusce libri De Fide & Officiis Christianorum exemplaria in amicorum usum procudere, eodem modo, atque iisdem conditionibus, cum quibus vir modo memoratus alterum illum de statu mortuorum & ressure surgentium libellum imprimi fecerat.

Dein cum eodem ornatissimo viro postea sermonem conferens dictus vir nobilis, impertivit ei librum de statu mortuorum & resurgentium ex ipso archetypo Burnetiano, quod à me acceperat; in quo suiti

1am

jam antè exposuimus) erant complura ab ipso Autore, tam in chartulis unicuique paginæ interpositis, quam ad libri impressi

marginem, manu addita & notata.

HAC cum viro fagacissimo ac literarum amanti non levia viderentur; laudabili etiam Autoris memoriæ honestatique famæ confulendi studio, aliquot insuper exemplaria (præter ea quæ modo memoravimus) dicti libri de statu mortuorum & resurgentium denuo typis refingi justit; in quibus complexus est & ea, quæ dixi ab Autore postremum Veruntamen ita res tulit, ut profluxisse. quem hisce exscribendis vir doctus præsecerat, is officio suo male functus sit. Nam cum ex istis quædam, ut videtur, memoriæ tantùm inservirent, & loca apud alios Autores confimilis argumenti, vel aliquo modo hunc pertinentia indicarent, nonnulla etiam compendiosè essent seripta; hæc non semper rectè assequens aut secernens exscriptor ille, omnia simul textui ingerebat, nonnunquam etiam loco non fuo, quippe cum nulla inductionis nota præiret, quæ illum manu duceret: unde orationis Burnetianæ filum ac seriem non semel conturbavit. Idem quoque præsenti libro quem nunc edimus, (tametsi huic , quidem minus frequenter) acciderat: adeo per omnia fato confimili, & quasi pari passu ambo processere.

ATQUE

ATQUE hactenus quidem gemini hujusce scripti historiolam quandam contexere conati sumus.

SED hæc utcunque ita se haberent, tamen quamdiu intra privatos parietes constiterunt, & pauculorum doctorum virorum in icriniis affervata, etiam facramento honoris impolito, remansêre; Editor nihil fibi laborandum putavit, nec Autoris nomen aut existimationem in grave aliquod discrimen adduci censebat. Verum enimyero, sic tandem res cecidit, ut ex pauculis istis, quæ in privatos usus impressa fuerant, horum librorum exemplaribus, unum aut alterum ad rei librariæ mangones postremum delatum fuerit; qui, quæstui suo unicè studentes, cujus uberrimam jam occasionem se nactos esse arbitrabantur, dignisfimi autem Autoris famæ, quam scriptis meritò acquisierat, celeberrimæ nullà ratione habitâ, editionem isthanc, quam antè dixi, furtivam ac furreptitiam contra jus fasque procurârunt : Editionem, non minus fœde, quam inique confectam, quippe innumeris scatentem mendis, & in qua vitia omnia, superius memorata, non retenta modo, verum etiam aucta atque in pejus detorta.

Hæc editio cum nullo modo revocari jam posset, quo minus sieret publica, sed libri sic indignis tractati modis ad cujus-

cunque

cunque generis lectores essent perventuri; visum est prasenti Editori (eò etiam impellentibus & cohortantibus amicis) celeberrimi Autoris samæ sic melius consultum iri, si utriusque operis nova, & accurata, & juxta ipsius exemplar inte-

gra editio refingeretur.

ITAQUE quod ad prasentem librum attinet, id pro certo habeat Lector hunc ad ipfum Burnetii archetypum ad amufsim esse expressum. Alter autem de statu mortuorum & resurgentium (in quo etiam plura depravata funt quam in hoc) propediem (annuente Deo) sequetur, simili restitutus curâ. Quo vero certiùs constet quo quidque modo (neque enim omnia quis pari elaborat studio) ab Autore relictum fuerit, istis, quæ codici primitus impresso postea adscripfit manu, certum indicium feu diftinctionis notula apponitur hoc modo, (") Hujusmodi autem additamenta omnia (nifi ficubi fortaffis aliud fententia poftulet) è textu in marginem inferiorem amovemus; quò magis ad exemplar Autoris exacte conformentur omnia.

PROBABILE sane est doctissimum Burnetium alterum prætereà librum in hoc argumento meditatum suisse. Nam in Chartulis ejus reperiuntur tria adjecta capita quæ sic numerantur, X^{mum}, XI^{mum},

CHIRQUE

& XIImum, fingula autem notata funt titulis sequentibus, viz. Caput

X. De religione Romano-Pontificià; imprimis, de dogmate Fransubstantiationis.

XI. De Inquisitione Romano-Pontificia. XII. De aliis dogmatis Ecclesiæ Romano-Pontificiæ, & de celebrata sua Infallibilitate.

Quibus omnibus adjiciuntur prætereà duo Dialogi de rebus Judaicis. Cuncta hæc ipso Autoris calamo luculenter exarata habentur, & meà quidem sententià tanto viro neutiquam sunt indigna. Sed quoniam præsenti libro, prout ipse typis exire voluit, appositum est suum FINIS, mihi sane, qui Editoris tantum vice sungor, ulterius progredi religio est; præsertim cum ipse probe noverim Autorem libris posthumis edendis semper inimicum suisse.

UNICUM restat, de quo te, Lector benevole, monendum censemus; nempe,
inter Autoris MSS. occurrere Prafationem satis amplam, (quippe nonnisi viginti
novem paginis in solio absolvitur) quam
huic libro præmitti ipsum voluisse credibile est. Nam integrum opus, quemadmodum ipse Autor inscripsit, hunc
præ se fert titulum. "TRACTATUS

" DE CLARIS ET OBSCURIS IN DOC-" TRINA CHRISTIANA." Tum sequitur, "PARS PRIOR, in quâ agitur de " iis qua spectant ad vitam bodier-" nam; sive, DE FIDE ET OFFICIIS " CHRISTIANORUM." Quæ verba fatis indicant eum Posterior emquoque partem in animo habuisse. Tum demum immediate sequitur PRÆFATIO (quam dixi) ad Lectorem. Lectori igitur forsitan in votis fuerit scire quid prafatio ista contineat: cui, desiderio honesto ac laudabili, quoniam penitus explere non licet, (ne forte voluntati defuncti fraus fiat) tamen ut aliquatenus gratificemur, partem aliquam dictæ præfationis huic nostræ subjungere non gravabimur.

Autoris Præfatio ad Lectorem.

Quanquam per Universi spatia, nobis immensa, innumeri sint mundi nostro præclariores, innumeri cælorum & terrarum ordines: & in
fingulis sese exerat & exerceat Providentia Divina, suamque cuique
« æconomiam, tàm sacram quàm naturalem adaptet: nostrûm tamen interest maximè, quid domi, & intra sines, nostros agatur diligentiùs inspicere; dein cætera Dei opera, & magni Mundi, tam intellectualis quàm
" corporei,

" corporei, apparatum, ordinem & pul-" chritudinem, quantum licet in hâc " rerum caligine, circumspicere & con-

" templari.

" Quùm vero Telluris nostræ Theo-" riam, magnâ ex parte naturalem,

" pro virili explicuissem, incidebat ani-" mo desiderium alteram partem, nempe

" Religionis nostræ statum & Theoriam?" exponere. Sed quid dixi Theoriam?

" Facilè sensi primo aggressu huic ope-" ri impares esse vires mortales, multo

" magis minusculas meas. Hanc Theo-

" riam ipsi Angeli introspicere cupiunt, boc mysterium, hanc æconomiam ad-

" mirabilem: in consiliis & propositis

" divinis ante jacta mundi fundamenta

" dispositam & delineatam. Proinde, " nequid fastus habere videretur istius-

" modi Titulus, placuit magis tracta-

" tulum hunc inscribere, De Doctrina " Christiana. Et cum in hâc doctrina

" quædam sint obscuriuscula, nec plenè

" revelata, mihi visum est id minimè

" dissimulare, nec ignorantiam meam abscondere. Adeoque testatus sum u-

" trumque in ipso limine, modestiùs in-

" scripto tractatu, De claris & obscuris

" in Doctrina Christiana.

" Hoc peccâsse mihi videntur plerique Theologi, quod in exponendis sa-

" cris literis & doctrina Christiana non " satis

" satis distinxerint à claris obseura, " nec à vulgaribus arcana. Quædam " summarie & subobscure revelantur. " alia plene & perspicue; Hæc distin-" guenda sunt, & fatendum libere ubi " hæret aqua, ubi deficit lumen. Qui " verò nullum non nodum solvere pra-" tendunt sataguntque, inani gloriola " litare mihi videntur magis quam ve-" ritati; & obscura claris confundendo, " istorum umbra & admistione aliorum " claritatem obfuscant. Ea etiam qua " more humano & ad captum vulgi tra-" dita sunt, non sunt crasse explanan-" da : nè, dum vulgo favere studemus, " offendiculo simus sapientibus. " Monendum prætereà cum loquimur " de obscuris in Doctrina Christiana, " non partem ipsius Practicam sed The-" oreticam intelligimus. Pracepta de " moribus instituendis & viri Christia-" ni officiis clara sunt & manifesta. " Pars etiam Ritualis (pauci sunt " enim & simplices ritui Christiani) " satis explicité declaratur. Denique, " quod spectat ad partem Dogmaticam, " neque bæc est obscura quoad ea dog-" mata que sunt ad salutem necessaria. " De cæteris quidem secundariis agi-" tantur controversia, etiam inter vi-" ros probos piosque. Sed illis impræ-" sentiarum præteritis, ea potissimum

co obscura

a,

ins

ur,

n-

bi

ui

R-

la

e-

to,

m

æ

2-

-

٢,

e obscura dicimus quæ ad Theoriam " Providentiæ divinæ circa res humanas " pertinent, & ab oraculis sacris ed applicantur. Hac sunt pusino repa, & " sensim revelantur, secundum œco-" nomiæ cujusque mensuram & ordinem. " Mysterium adventûs Messiæ erat " olim apud Judæos mysterium na" " ¿ξοχών, necdum esse desiit apud illos. " Nobis autem dudum innotuit per E-" vangelium, per incarnationem Christi, ejusdem mortem, resurrectionem, " ascensionem, datamque ei omnem po-" testatem in cœlo & in terrâ. Mul-" ta tamen supersunt circa Messiam, " & ipsius Regnum diligentiùs inqui-" renda. Notandum enim Mysterium Messia omnia sacula bujusce Orbis " sublunaris, rerumque humanarum sta-" tus & vicissitudines omnes complec-" ti, à principio ad finem. Alpha & Omega, primus & ulti-" mus. A jactis mundi fundamentis in-" terfuit præfuitque rebus humani ge-" neris, & venturus est secundò ad " resuscitandos mortuos, & Judicium " universale: quod seguitur subinde " rerum consummatio, & traditio Reg-" ni in manus Patris. Ita totum am-" bitum Providentia includit, singucc lasque

" lasque partes permeat & pervadit

" Messias."

DE Electione & Rejectione Judzorum proximè tractat Autor: nec non de Scriptis propheticis pluribus disserit; quatenus illa rerum futurarum feriem & ministerium divinum in mundi regimine patefacere videntur. Dein sciscitatur & inquirit, quibus Rectoribus, fub DEO OPTIMO MAXIMO, mundi committatur imperium, & quam notitiam istarum rerum nobis indulserit Deus; & de Mundi Regimine tractat, eâ in parte quæ ad ipsius Rectores spectat: ad Christum Regem, & inferioris ordinis rectores, Angelos nempe bonos aut malos. Quæcunque vero dixit de his rebus obscuris non decreta voluit ut rata & fixa, fed ab aliis accuratius examinanda in medio reliquit. Id unum præ cæteris multis illi certum videtur, Mefsiam præextitisse suæ incarnationi: sed ante carnem affumptam, aut statim ab eadem deposità*; quo loco, quo statu extiterit Christus; quas partes egerit, quale ministerium; obscurum illi videtur & in-Ad claudendam denique explicabile. hanc præfationem in verbis insequentibus progreditur Autor.

" Sub

^{*} Triduum mortis intelligit.

" Sub ingressu bujusce dissertationis, " Providentia divina circa res huma-" nas œconomiam, à Mysterio Messia, per " omnes ipsius partes, & periodos, quam " maximè pendere diximus. Hoc ip fum ιι est illa πολυποικιλος σοφία το Θεώ, Multi-" formis Dei sapientia, per varias dis-" pensationes, modos, methodosque re-" gendi Gentem Humanam, sensim & prefinitis temporibus declaranda. Lapræfinitis temporibus declaranda. La-"tuit hoc Mysterium aliqua ex parte, " non Prophetas modò, verùm etiam ip-" sos Angelos, Ephes. iii. 10. 1 Pet. i. " 11, 12. Et reticentur non rard, cum " de rebus ipsis constat, temporum arti-" culi & momenta, iis exequendis desti-" nata, ut de secundo adventu Christi " manifestum est, Mar. iii. 32. Act. i. " 6, 7. " Rectè dicitur, Sapientûm consilia " sunt occulta, Dei inscrutabilia. Ne-" que certo divinare possumus, ante opus " exactum, ad quam metam tendant. Fi-" nes Actionum operumque sunt primum " in intentione Agentis, ab aliis verd " cognoscuntur ultimò: Finibus autem " ignotis quid futurum sit, aut quo col-" limet quod factum fuerit, non facile " est dijudicare aut discernere. Gloria " Dei, atque salus humani Generis, pro-" videntiæ divinæ habentur rationes &

" fines : & recte guidem. Et in pro-

a 2

curandâ hominum Viam indicat Evan-" gelium. Viam quidem expeditam & apertam, quantum ad Officium cujusque, mores & vitæ regulam. Sed in administranda bác OEconomia in sa-" lutem humanæ gentis instituta, obscuriora sunt Providentia vestigia & oc-" cultiores viæ. Bonis malè, malis be-" nè, omnibus omnia eveniunt. In sta-" tu Civili Tyrannos impunè grassari cer-" nimus; eorumque sævitiam in popu-" los innocuos, cum subditos, tum alie-" nos, inultam & incastigatam. Bello-" rum furores, hominumque strages quo-" tidiè ante oculos versantur: Imperi-" orum, Regnorum, Rerum publicarum eversiones. Denique Motus & reci-" pricationes Providentia, quorum minus quam reciprocantis Oceani ratio-" nem reddere possumus. " In statu Sacrorum contemplando per-" inde hæremus attoniti; dum Paganis-" mum aspicimus, cum suis Idolis fie-" tisque numinibus, regnantem adhuc per " magnos multosque populos & terra-" rum tractus, Orientem versus & Oc-" cidentem. Medias terræ partes sub " Mahometis imposturis atque gravi ju-" go laborantes. Denique in Orbe Chris-"tiano Antichristi tyrannidem fraudesque observamus, ipsiusque vi & arte " purissimam Evangelii sidem cultumque,

" quod

" quod dolemus maximè, temeratos & " fædis maculis obductos. Quid super- est integrum & incorruptum? In boc,

" quem nos incolimus, Globo, ipsius Con-

" ditor, Deus Optimus Maximus, par-

" tes minimas habere videtur.

"Hæc & hujusmodi, ut hodie expli-"cata difficilia, in Dei Gloriam, re-"rum omnium finem ultimum, cessura

" tandem asserimus: at flexuosis & oc-

" cultis Semitis, quibus investigandis, " adhibità quâcunque indagine natura-

" li, & sacrarum literarum ope, impar

" est ingenium humanum. Causa est, ni " fallor, quod cùm varia sint Providen-

" tiæ Systemata, pro singulis Mundis sin-

" gula, quæ referuntur alia ad alia, & Vid. Theor. " conjuncta constituunt Universale Pro- Tell. 1. 2. c. ult.

" videntiæ Systema; Hæc si distrac-

" tim & separatim considerentur, est quidem perfectum quodlibet in suo genere,

" non autem absolute sed relative. Quem-

" admodum in Corpore humano, si mem-

" brum aliquod aut viscus separatim à

" cæteris inspicias, parum babet pulchri-

" tudinis aut decoris; at conjunctim

" cum reliquo corpore, ratione sitús, fi-" gura, usús & virtutis, toti construc-

" tioni aptissimè accommodatur. Ita in

" magno Universi corpore, Deus Bone,

" quam magno, quam immenso, & mul-

e

tifariis membris composito! Non hu-

" jus.

" jus aut illius Systematis Singularis, at totius molis Mundanæ, & O Economiæ " Totius habenda est ratio. Neque pu-" tandum est singulos Mundos, esse æque " perfectos, æque nobiles & præstantes: 2 Tim. ii. " In magna domo, inquit Apostolus, non " tantum funt vasa aurea & argentea, " sed etiam lignea & testacea. Nec so-" lum in supellectile est diversitas, quin-" etiam in modo administrationis, alia " atque alia, pro ratione familiæ, adhi-" betur OEconomia. Infinita est Dei " familia & progenies, in Calis, in Ter-" ris: & dispescitur in diversos Mun-" dos, velut in tot Colonias, per uni-" versum Imperii sui ambitum. Harum " quidem Coloniarum aliæ aliis fæliciori " gaudent sede, &, sub eodem Imperato-" re summo, diver so regimine legibusque cordinate gubernantur: quâ methodo " universim expansa est Dei gloria, re-" rum omnium, ut diximus, Finis ul-" timus. " Sed quò ferimur, quid agimus? " Quis mensus est pugillo Mare, aut " Colos spithama? Quis Deo fuit è consiliis? Tenuitatis nostræ conscii, in-" finitam Dei potentiam & sapientiam adorantes, exclamemus cum Apostolo "Ω Βάθος, O profundas divitias, tum fa-" pientiæ, tum cognitionis Dei! Quam æ

1-

ie

n

a,

-

-

a

" inscrutabilia sunt ejus judicia, & ejus " viæ impervestigabiles! Rom. xi. 33. " Tandem oranda est venia à benevolo lectore, quod prolixiori usus sim " præfatione. Quam eo animo institui, non ut Providentia aut sacris literis tenebras offunderem, sed ad retundendam eorum Interpretum arrogantiam, qui ingenio suo & eruditioni nihil non " pervium ducunt, nihil incompertum & inexplicabile. Satius mihi videtur, in Revelatione nobis data, Quæ fint cla-" ra, Quæ obscura; plenè patefacta, aut " ex parte, invicem distinguere: & ubi " deficit lumen, ubi bæret aqua, fateri " ingenuè: ne ultra facultates sapere, " aut sapientes haberi, velle videamur. " Nihil vetat intereà, quo minus in e-" ruendâ veritate tum divinâ, tum na-" turali quisque suas experiatur vires: modò sententia sua rationes exponat " eâ quâ decet Modestiâ & Moderatione; & sacro Canone pro fidei morumque regula semper habito, sarta " tecta conserventur Religionis Christi-" anæ fundamenta. Denique cum his " ducibus ad ne plus ultra perventum " fuerit, contrabenda sunt vela; memo-" res verborum Prophetæ Mosis, Deut. " xxix. 29. Quæ occulta funt, penes Je-" hovam Deum nostrum sunto: at quæ " revelata, nobis nostrisque usque in sæ-" culum

" culum revelata funt, ut faciamus " omnia verba hujus Legis. His Ego

" libenter acquiesco, nec aliud in trac-

" tatu subsequenti mihi propositum est,
" quàm Dostrinæ Christianæ summam
" simpliciter & inornatè exponere."

Hæc Clarissimus Autor, quæ tibi, erudite Lector, denegare non fustinui. Tu fruere, & huic nostro Justitiæ Æquitatisque tuendæ studio fave.

Londini, ex Hospitio Lincolniensi Mense Junio A. D. 1727.

F. W.

INDEX

nus

Ego

est,

ru. Tu

tíf-

W.

INDEX

Rerum præcipuarum quæ in hoc Libro continentur.

CAP. I.

Ntroductio brevis,	Pag. 1
Partitio operis,	2
Ntroductio brevis, Partitio operis, Philosophi objecerunt Christianis	,
I. Credulitatem,	2
2. Imbecillitatem,	4
Refellitur hac objectio, i	b. & feq.

CAP.

INDEX.

CAP. II.

De Religione Naturali, Quid fit? Pag.	8, 13
Ese Immutabilem,	10
Et Universalem,	ib
Unde derivetur,	12
Quid vera Pietas?	13
Religio naturalis non fine Cultu, 13,	& feq.
Religio instituta duabus constat partibus; muni & Propria,	Com-
Decalogum fundatum in Lege Natura,	17
Origo Legis Ritualis Judaorum,	17
Dissoluta a Christo, non vero Moralis, &c.	20, 21
Corruptio Religionis naturalis apud Et	
	23, 32
Circa Deum, 24,	& feq.
Et Cultum ejus,	26
Reliquiæ Religionis naturalis, apud illos,	27
Religio Mahometis,	29
CAP. III.	
Religio Judaica, qua Authoritate instituta,	33
Miracula a Mose edita,	34
Natura Religionis Mosaica qualis,	37
Mosis Elogium,	39
	Status

INDEX:

27

Status Religionis ante Mosem, Pag. 43
Mosaica institutio preparatoria ad Christianam,
45

CAP. IV.

Religio Christiana, ejus indoles,	47
Imperfectio Philosophia Ethnica,	49
De Autoritate Christi supra Philosopho.	50
In quibus Lex ejus superat Legem	
	ŞI
Objectiones in eandem refelluntur,	52
præsertim de Abolitione Les	gis Mosaica,
	53
Jesum Christum calitus esse missum,	53, & seq.
Testimonia de Nativitate Christi,	53
Angelorum,	54, & feq.
Stellæ miræ,	57
Simeonis & Anna,	ib.
De Baptismo ejus,	58
Miracula ejus,	61
Et Prophetia,	62
Præsertim de Excidio Hierosolymita	ano, ib.
Et Descensu Spiritus Sancti,	ib.
Quare a Judæis agnitus Propheta,	64
Et Mors,	ib,
	Refurrectio

INDEX.

Rejuireuto,	1 46. 0)
Ascensio,	ib.
Vis Evangelii in Animos hominum,	66
Unde	67
Status Mundi cum venerit Christus,	68
Religionis Judaica & Gentium,	68, & feq.
Damonum mirum Imperium,	70
CAP. V.	
De Cultu Dei apud Christianos,	72
Et Ritibus, Qui, Pauci,	77
Simplices, Innocui, Utiles,	ib.
Nec magice operativi,	ib.
De Baptismo,	78
De Cana Dei,	79
De Caremoniis additis,	18
Sacramenta non Efficacia Opere Operat	0, 84
Nulla Regeneratio ante Rationis usum,	ib.
Apud Gentiles, ritus magici,	87
Varia Initiationes apud Gentiles,	90
Et Judaos,	ib
Et Christianos,	91

CAP.

CAP. VI.

De Morum Regula apud Christianos, Pag. 95,	8.96
De moribus Christianorum Regulæ nimium	oppo-
fitis,	ib.
De praceptis Christi,	98
Respectu verborum,	99
Et factorum,	100
Regula aurea, Mat.	IOI
Contra vindictam,	102
De Temperantia,	103
Et Contemptu Mundi,	104
De Fortitudine,	105
Christi Exemplum,	106
De Humilitate,	108
De Praceptis Christi, respectu Cogitationum,	110
De Sanctione Evangelii,	114

CAP. VII.

De Dogs	natis Chrij	tianis pr	imariis,		116
Qualis .	Fides requ	uisita a	Judais	Ó	Gentibus,
cum	primum	promu	lgaretur	E	vangelium,
					117
'A Juda	is Jesum	esse Mess	Tiam,		118

INDEX.

De Conju Divinitate,	1 ag. 119
Quare parcius ejus Deitatis men	ninerint Apos.
toli in Concionibus,	127
Testimonia Johannis & Pauli de	Christi Divi-
nitate,	129, & feq.
De Christi Incarnatione,	135
De Spiritus Sancti Divinitate,	137
CAP. VIII.	
Dogmata Christiana secundaria,	139
De Peccato Originali,	141
De Satisfactione Christi,	151
De Justificatione,	153
Antinomii,	157
De Imputatione Justitia Christi,	160
De Libero Arbitrio & Gratia,	162 & Seq.
De Decretis Divinis,	166
De Prascientia Divina,	168

CAP

CAP. IX.

De Ecclesia Christiana, ejus Origo, Pa	g. 178, & feq.
De Regimine hujusce Ecclesia,	182
Ordinatio Ministrorum in Sacri	183
Jus conscribendi Canones in re	
ticis,	185
Et Instituendi Ritus Sacros in	n Adiaphoris,
	186
De Disciplina Ecclesiastica & Cens	uris, ib.
Jus ligandi & solvendi, reti	
mittendi Peccata,	186
De remittendis peccatis per sentent	iam sacerdotis
Confessarii,	187, & feq.
Censuris obnoxii sunt flag itiosi So	chismatici Ha-
retici,	196
Qui vulgo habentur Schismatici,	197
Hæresis, Quid?	198
Hæresis distinguitur a Schismate,	200
De Lapsorum ponitentium Castigati	onibus, 201
Qui dicuntur Contumaces,	202
De Statu Ecclesia Christiana,	203, & feq.
Ecclesia, Quid?	208
De Ecclefia Constitutione.	208. & fea.

Jura

INDEX.

Jura Ecclesiæ triplicis sunt ordinis, Pag. 210
Divina, Socia, & Politica, ib.
Perire non posse funditus Ecclesiam Christianam,
211
De Concilio Generali & Synodis, 212, & seq.

DE

Fide & Officiis CHRISTIANORUM.

CAP. I.

Argumentum & Ratio Operis.

octrinam Christianam in Canone Scripturæ contineri, sive in Libris Sacris Judæorum & Christianorum supponimus; neque id agi-

tur impræsentiarum, (quod ab aliis præclarè præstitum est) ut eorundem Librorum authoritatem vindicemus. Doctrinam autem in sacris illis tabulis descriptam ita explicare conabimur, ut quæritantibus appareat, Religionem Christianam esse OEconomiam Deo dignam, &
humano generi salutarem; nihisque supersit obstaculi (modò animorum vitia

B excipias)

F

a

Ø A

d

Pnll

est C8 to8 d

f

Vd Fil

excipias) quo minus hanc Religionem, ut cœleste donum & institutum, præ cæteris omnibus amplectamur, atque sirmâ side & essectu ipsius obsequamur

præceptis & documentis.

QUA proinde propius spectant ad hanc dissertationem ea sunt quæ sequun-Ut dilucide doceamus pro virili quam viam falutis præscripserit Religio Christiana, & quo Duce: Quæ præcepta dederit, vitæ & morum regulas: Quæ infuper auxilia promiferit ad virtutem & pietatem contendentibus. Præterea, qualem Dei cultum ritusque sacros in-Porrò quibus constet dogmatis Fides Christiana, quærendum: Quæ nova proponat aut mystica circa naturam divinam, humanam, aut mundum exter-Denique de præmiis & pænis vitæ futuræ, quid statuat: Qualem polliceatur felicitatem suis discipulis; quid mali minetur incredulis & immorigeris. In his explicandis, aliifque affinibus, verfabitur hæc dissertatio.

Inter alia quæ Christianis olim objecere Philosophi, duo erant maxima: Primum erat Credulitas, seu sides temeraria, in recipienda sua Religione, & eadem, pertinaciter asserenda: Dein alterum, ipsius religionis imbecillitas & impotentia ad restaurandam & persiciendam, ac, ut ità dicam, beatissicandam Animam

Animam humanam. Ad prius quod spectat, Celsus apud Originem populum L. 1. Christianum generaliter comparat vulgo, qui credulitate sua facile decipiuntur à præstigiatoribus: Nec eos pati velle ait, ut sua fides ad examen revocetur. Φησι δέ πνας μηδέ βελομένες διδόνου η λαμβάνειν Abor megi av mereien, &c. Quosdam ex his, de Christianis loquitur, ne velle quidem rationem sidei suæ vel reddere vel accipere dicit. Usurparéque illud dictum, ne EXAMINA, SED CREDE, ET FIDES TUA SERVABIT TE. Dicere etiam solitos, mala res est mundana sapientia, bona verò stultitia. Pudet audire hæc opprobria in Christianos effusa, temerè licèt, ut spero, & invidiose. Siqui sunt qui hoc modo torpere & otiari amant in sua religione, & tantum non obdormiscere, in eos incidant hæc spicula, pungant & expergefaciant. Nos utique vigiles esse volumus animóque parato ad tuendam provinciam. Nullam fugimus examen Fidei nostræ, nec eam à quoquam recipi petimus, nisi peracto prius examine; sive id instituant per monumenta Prophetica, five ex historia rerum à Christo & Apostolis gestarum, sive ab ipsius doctrinæ naturâ & indole. Nullum argumenti genus, nullum locum excipimus, unde elici possit veritas, aut elucescere. B 2 QUOD

1

1-

1-

m

m

Quod pertinet ad alterum nobis à Philosophis objectum, est quidem commune Christianis cum Judæis, Ethnicis. ve quibuscunque qui formam aliquam religionis, cultumque Dei aut Deorum observabant. Scilicet Porphyrius, vii eruditus & acutus inter Græcos, de religionibus quibuscunque humano generi hactenus propositis, hanc ausus est ferre S. August. sententiam, Nondum receptam effe unam quandam sectam quæ universalem viam vid. etiam Anima contineat liberanda. Nempe liberandæ à suis sordibus, & ad primævam fuam felicitatem & perfectionem restituendæ. Id enim voluit Porphyrius, necdum ait ad suam notitiam pervenisse, ex ulla Philosophica disciplina, aut religione publicâ, hujufmodi viam falutis univerfalem.

Qua desideravit Porphyrius in omni alia religione, putà vitam æternam, & quæ eò ducat viam certam, ea nobis promisit & exhibuit Dux & Legislator nofter, Christus. Ego sum, inquit, via, veritas & vita, Joh. xiv. 6. Dixitque fibi datam esse omnem potestatem in Calo & in Terra, (Mat. xxviii. 18.) Nec tantùm in Cœlo & in Terra, fed etiam inferorum & mortis ei commissas esse claves, Apoc. i. 18. Dein hanc plenitudinem potestatis jusque in vitam æternam quod verbis fibi afferuit Christus, opere ipso demon-

de C. D. l. x. c. 32. C. II.

9

n

n

m

1.

C.

X

10

T-

m

8

0-

of-

la,

ue

elo

11-

fe-

es,

00-

ofo ondemonstravit multis modis. Primò miraculis præstantibus & multisariis, mortuis etiam ad vitam revocatis. Posteà,
sua ipsius Resurrectione & Ascensione;
post ascensionem, essusione Spiritus
Sancti, in arrhabonem & præsensionem
quandam ejusidem vitæ & hæreditatis
æternæ. Sed hæc susius sunt explicanda
cum de authoritate Legislatoris agitur.

5

INTEREA, En finem ultimum & desideratissimum, vitam æternam, beatam immortalitatem, reditum Animæ ad cœlum, in patriam, ad statum Angelorum & Filiorum Dei: Ità vitam æternam expli-Luc. xx. cuit Christus, ita intelligunt Philosophi. Dein si quæras quibusnam daturus sit Christus hanc vitam sempiternam, quas ferat conditiones, qua via eatur ad cœlum, respondet ipse, Joh. xi. 25. Ego sum Resurrectio & Vita, & qui credit in me babebit vitam æternam, & suscitabo ipfum in ultimo die. Hoc est, qui sidem legemque meam amplectitur, abjecta omni ei opposità, sive Gentium sive Judzorum, hoc ei præmium dabo, hanc mercedem, se, finità hac vità, compotem fore immortalitatis & beatitudinis perennis. Idem sepius repetit Christus, oblatà occasione, in aliis sermonibus & colloquiis, 70h. iii. 15. c. vi. 40. c. x. 28. c. xvii. 2, 3.

His itidem confentientem in omnibus experimur doctrinam Apostolorum, pri-

B 3 morum

Rom. i.

Act. iv.

morum Evangelii præconum. Potentiam fimul & propensam Christi voluntatem ad procurandam falutem humani generis, vimque illius institutionis præ cæteris om. nibus ubique prædicant & testantur. Non me pudet Evangelii Christi, inquit Paulus, siquidem est potentia Dei ad salutem cuivis credenti, Judæo primum, tum etiam Græco. Nec est, inquit Petrus, in alio quoquam salus: nec enim aliud nomen est sub calo, quod datum sit inter homines per quod oporteat nos salvari. Hunc etiam sedr owling iidem testes affe. runt, & velle & posse Animum nostrum in participationem naturæ divinæ, corpúsque in participationem formæ divina evehere, (2 Pet. i. 4. Phil. iii. 21.) Quibus præmiis, quâ gloriâ, nihil patitur illustrius natura humana: nihil cupit præclarius ambitiofa philosophia. Sed de his plenius in sequentibus.

**Hæc ad *Porphyrium. Sed liberanda & emancipandæ Animæ à fervitute hujusce Corporis, purgandæque ad vitam, quam anhelamus, cœlestem recipiendam, impares esse dicit omnes ritus, omnemque religionem Judæorum aut Gentium; id libenter agnoscimus & unà affirmamus, *Rom. i. Heb. x. Sed non expectanda est integra & absoluta emancipatio ante solutum hoc Corpus, mundúmque inferiorem, quo circumyolyimur, inno-

vatum,

E

Pt

I,

m

m

1.

771

1-

m S,

14

7

vatum, Rom. viii. 19, 20, 21, 22, 23. Eph. i. 13, 14. Intereà Christianis præcipitur in hâc vitâ iterum, iterumque, puritas animi & corporis, quoad sieri potest, nec nisi puris sanctisque promittitur salus æterna (Heb. xii. 14.) memoratâ ubique sanctitate, ut ejusdem obtinendæ conditione necessaria. Denique, ad hanc puritatem acquirendam acuuntur & adjuvantur sacultates animæ omni modo, per Legem puram, cultum purum, exemplum purissimum: Denique per Sancti Spiritûs insluxum, vimque promissorum de vitâ æternâ consequendâ, 1 Cor. xv. 58. & 2 Cor. vii. 1. Heb. xii. 1.2.

Christiana, ut quæ in cæteris desiciunt & desiderantur ad plenitudinem & perfectionem, ea sint integra atque suis numeris expleta in hâc institutione: Sive sinem propositum respicias, sive media & instrumenta ad eum assequendum maximè idonea. Id unum superest, ut deinceps ostendamus, Hæc esse constituta ab authoritate divinà, & ab eâdem consirmata, ut essectu suo destitui nequeant, nec metus sit spem nostram & expectationem frustratum iri. Id quod, spero, ab insequentis operis ordine & argumentis constabit.

B 4

HAC

HAC in genere præfati sumus ad Philosophos. Quæ prætereà à Judæis, antiquo Dei populo, objiciuntur, circa Mesfiam nostrum, Legemque novam, ea sub finem hujusce scripti tractabimus; ut cuilibet adversario fidei nostræ, sive Græco five Judzo, modò fuz infidelitati rationes aliquas obtendat, responsum fiat æquum & amicum. Hoc modo Religionis nostræ tuebimur honorem, ubi palàm fecerimus nihil nos metuere aut metuendum effe ab ipfius hostibus in quovis certamine honesto; modò ex parte nostra, bonæ causæ nec animus desit, nec consi-Hæc breviter præfati ad opus ipfum progrediamur.

C A P. II.

De Religione Naturali, universali & immutabili. Dein de Religione instituta, & ipsius fundamento generali in singulis O Economiis.

MNIS Religio vera, five divinitùs five humanitùs instituta, suas habet radices in Religione Naturali; Hæc igitur primò est consideranda. Religio autem naturalis in eo posita est præcipuè, ut agnoscamus Deum unum Sum-

mum

b

mum, rerum omnium Authorem & Rectorem; Dein rerum discrimina, secundum rationes veri & falsi, boni & mali, turpis & honesti, justi & injusti. Denique, quatenus ab his arguitur, præmiorum & pænarum futuram distributionem. His fundamentis innititur religio prima, atque ei superstructæ sunt Religiones secundariæ: quæ dici solent œconomiæ, dispensationes, Leges aut Institutiones facræ. Hæ vero œconomiæ & instituta multimodis variantur pro ratione temporum, locorum & gentium. Dein alia atque alia funt secundum rerum intellectualium ordines mundosque multiplices, in quibus varias induunt formas & habitus. Quemadmodum enim in Corpore animali funt quædam stamina, ad vitam & fenfum necessaria, finè quibus natura animalis constitui aut consistere non potest: licet interim variæ sint formæ & figuræ istorum corporum, superadditis organis aptisque partibus, pro ratione varia quadrupedum, volucrum, piscium, reptilium, & reliquorum omnium quæ vità & sensu fruuntur: Ita variæ funt Religionum formæ, facies, & constructiones, pro vario rerum statu & ordine, secundum providentiam & consilium sapientissimi Rectoris & Opificis: participant autem omnes, plus minus, eandem naturam intimam, eundem fuccum,

cum, sinè quo nullam habituræ essent vim divinam aut vitalem. Nullam est ædificium absque fundamento, nec arbor aut frutex absque radice: Neque magis sine his seminibus & principiis originariis ulla nasci potest aut constare religio.

AD hæc consequens est, vel potius intertextum, universalem & immutabilem esse hanc, de quâ loquimur, Religionem Naturalem : id quod de nulla religione institutâ dici potest. Universalem enim dico sensu latissimo, quoad omnia tempora, terras, populósque: Nec in hâc Terrâ tantum, sed etiam in cæteris, quotquot funt habitabiles per totum universi ambitum. Sicut enim colores funt varii in variis corporibus pro ratione materia subjectæ, Lux autem eadem est quæ singulis fubsternitur, & à diversis corporibus diversas habet modificationes: Ita religio naturalis in fe eadem ubique, variè modificatur in diversis œconomiis, ac velut intermixtis umbris diversò pingitur & repræsentatur. Neque æquum est credere, ut antea monuimus, hanc varietatem locum habere tantum apud nos mifellos & in hoc Orbe exiguo, fed quaquà patent universi latifundia, ubicunque habitant animalia rationis & religionis capacia, elucet hæc varietas, & nova pulchritudo, πολυποίκιλος σορία.

CAP. II. Christianorum.

r

1

1

G

1

e

a

C

r

ILLUD prætereà notandum: Quo præftantiores funt naturæ intelligentes & fublimioris ordinis, eo puriorem esse & magis defæcatam religionem quæ apud ipsas exercetur; ut cum cœlum versus ascenditur è terra, quò altiùs evades, eo lux erit liquidior, & puriorem hauries æthera: Deorsum autem dejectis oculis crasfius & turbidius videtur lumen, hic illic, & nebulis, & fumis intersper-Pariter in naturis superioribus, quò propriùs acceditur per varios transeundo rerum gradus ad fummum Numen, eò magis ficco & casto lumine, & veritate in fingulis colitur Deus, virtutisque & pietatis peraguntur officia. In inferioribus autem umbrosior est religionis forma, affectibus humanis, aut incolarum quorumcunque indoli & infirmitati magis accomodata.

DISTINXERUNT olim sapientes Religi-Aug. de onem in Vulgarem & Philosophicam: & C. D. I. inter Romanos doctissimus Varro, Vulgarem illam iterum dispertivit in Poëticam & Politicam. Hæc quidem non malè sejunxit & discrevit alia ab aliis in Religione Ethnicâ, ut erat impura & permista; atque alia apud vulgus, apud sapientes alia. Nos autem quæcunque sunt sabulosa aut artibus politicis excogitata, à religione naturali rejicimus. Id samen, quod rectè notavit idem Author,

non

non distiteor, multa vera esse quæ vulgò scire non sit utile: & siqua nudè proposita finem suum non essent assecutura, in iis licet ad commune judicium popularémque intelligentiam stylum demittere.

Diximus præterea Religionem naturalem esse Æternam & immutabilem: ut patet exinde quòd radicata sit in naturà divinâ, quæ est æterna & immutabilis. Est in Deo, ut in suo fonte & prima origine, veritas, bonitas, justitia, sanctitas, omnis denique rectitudo: Et ab his perfectionibus naturæ divinæ, æstimanda & metienda est perfectio omnis creaturæ rationalis. Eò enim quævis est perfectior, quò propriùs accedit ad hoc exemplar & archetypum, & quò perfectior eò beatior. Quapropter & natura rei, & officii ratio, & propriæ felicitatis innata fitis, eo nos impellunt omnia, ut veritatem, justitiam, bonitatem, cæterásque Dei perfectiones imitabiles colamus & pro virili parte exerceamus. Quúmque harum perfectionum regula fit immutabilis & inflexilis Dei natura, ut anteà diximus, erit pariter, quæ huic regulæ congruit & respondet religio naturalis, in hâc parte fixa, immobilis & immutabilis.

Hæc de religione naturali secundum innata rerum discrimina, boni & mali, turpis & honesti, in vita & moribus instituendis semper observanda, dicta sun-

to. Pars altera religionis naturalis versatur circa cultum Dei, & pietatem sum-Est autem vera mo Numini debitam. pietas Adoratio Dei secundum dignitatem & perfectionem fux naturx. que vel solius animi, in meditatione & contemplatione posita, &, quæ indè nascuntur, aspirationibus ad Deum cum affectu & ardore; quæ dicitur pietas in-Vel est etiam externa, quæ corpore unà peragitur, precibus & laudibus ad Deum effusis, cum omni apparatu honesto cultus exterioris. Neque enim hic pingas velim Religionem naturalem penitùs nudam, sinè omni cultu, instar fœtûs recens editi, aut Telluris hybernæ fuis floribus & frugibus ipoliatæ: His folet redundare potius religio naturalis & ad superstitionem vergere, ut aliquid amputandum fit plerumque ad luxuriam cohibendam. Abscindantur velim hæc omnia superflua & superstitiosa: manebit nihilominus cultus exterior, atque illi ritus facri, & pietatis instituta fana quæ in ipså naturå fundantur. Qualia funt laudes & hymni in conventibus publicis, preces & supplicationes solennes: Etiam confessiones peccatorum & deprecationes: Fidei in Deum, rerum omnium Rectorem, formulæ & professiones statæ & ordinariæ. Hæc omnia locum habent in religione naturali. Prætereà Dies festi facris

CA

Pa

fue

tin

1C1

do

te

H

al

ge

er

to

t

a

I I

facris obeundis dicati: Conciones ad populum, ad virtutem, pietatem, refipifcentiam & reformationem hortationes. Denique, quæcumque faciunt vel ad avertendam Dei iram, vel impetranda beneficia, vel ad falutem publicam aut privatam, fecundum optimum naturæ lumen, ea funt inferenda aut adoptanda in

religionem naturalem.

Non est adeò sterile naturæ folum, ut neque herbas neque fructus ferat. qui religionem naturalem instar corporis aridi, exanguis & exucci depingunt, nec Dei nec humani generis consulunt dignitati. Quâ religione placuit Deo Enochus? Quâ scalâ ascendit in cœlum? Non est, crede mihi, languens & enervis illa virtus qua quis vivus in cœlum evehitur. Qua lege præter illam conscientiæ naturalis vitam instituit, mores rexit * Noachus, cum habitus est justus & perfectus in conspectu Dei? Quid dicam de Abele? Qui in mundo recens nato fecundus tertiúlve erat ab Adamo, multis ante Mosem sæculis. Ille tamen justus dicitur à Christo, & inter viros fanctos numeratur, Matth. xxiii. 35. Denique quâ fide Abrahamus & reliqui

^{*} Tertull. advers. Jud. c. 2. p. 184. Unde Noe justus inventus si non, &c. adde Notam Pamelii ex Origene, ibid. Vid. & de coron. Militis, c. 6.

Patres ante latam Legem Mosaicam Deo fuerunt accepti? Lex nobifcum nata obtinuit usque à natalibus mundi: Lex scripta non nisi duo post millennia à mundo condito: necdum gentis humanæ partem maximam attigit aut illuminavit; Hófne omnes credemus æternum periisse, aut perituros esse? Hos, inquam, qui le-Rom, il gem externam non habentes, sibi ipsis fu- 14, 15. ere Lex, oftenderunt que vim legis scriptam in cordibus suis, unà testimonium reddente ipsorum conscientia, & cogitationibus sese mutud accusantibus aut etiam defendentibus. Te præterea testor, Nobilem Arabem, Dei servum, Johum; Dei servum appello, erat enim, Deo teste, Integer & rectus, timens Dei & re-Quas virtutes heroicas cedens à malo. exercuit, referente Historia Sacra! Quam vim & constantiam animi! Quæ præclara documenta reliquit, verbis factisque! Plures non memoro fatis notos, ex hâc aut illå gente & ætate.* Nec credendum est, hos eximios viros sibi solis sapuisse: Celebrârunt, in suâ quisque familia, tribu, ditione, cultum aliquem divinum,

^{*} Ο; με λόγυ ειώσαν ες, &c. Justin. Apol. 2. p. 83. Dein Dial. cum Tryph. in p. 263. Έπει οι τὰ καθόλυ, κὶ φύσει, κὶ ἀιώνια καλὰ ἐποίνν, ἐυάρεςοί εἰσι τῷ Θεῷ. Nam quiea fecerunt, que universim, ἡ naturà ἡ perpetuò pulchra sunt, Deo benè placent.

vinum, purum, castum, Deo gratum, sibi & suis salutiferum. Tales cultores quærimus, cultúmque fimilem, in ea, de quâ hîc agitur, religione naturali, fincerâ & incorruptâ. Sed ad Religionem in-

stitutam transeamus.

Religio instituta qualiscunque duabus constat partibus, communi & propriâ. Id quod participat cum religione naturali, Commune appello: & quod habet novum & huic superadditum institutione aliquâ divinâ aut humanâ, id proprium & peculiare nuncupo. Hoc religionis Corpus, illud Anima, dici potest. Pietas enim & probitas naturales funt veluti nervi & fibræ omnis religionis genuinæ; vel instar fanguinis in corpore, qui per totum diffunditur, secumque vehit & vitam & vires & fanitatem, fingulisque partibus nutriendis fuccum idoneum. Proinde semper in Religione divinitùs institutà, adeóque verà, pars naturalis est superior, & dominatur alteri quoties sese interfecant, atque ita impediunt ut alterutra sit intermittenda. Hoc in œconomiâ Judaicâ & Christianâ, à Deo constitutis, manifestò patet: In Ethnica parcius, at inter eximios viros apud gentes prælata fuit pariter ritibus & institutis omnibus sanctitas naturalis, & virtus interna, ut infrà patebit. Sed operæ pretium erit has Leges sacras cujuscunque ordinis

Christianorum. CAP. II.

e

n

S

3

1

r

ordinis cum naturali paucis conferre ut in fingulis quem locum teneat illa videamus.

QUOAD Legem Judaicam, imprimis notum est Decalogum esse partem ipsius principalem; eúmque fundari, maxima ex parte, in lege naturæ: in officiis putà quæ Deo & hominibus ex æquo, recto & honesto, præstare tenemur. Hanc erga Deum reverentiam, & erga homines benevolentiam, duo Legis præcepta maxima vocat Christus, (Mat. xxii. 37, 38, 39, 40.) Quin & exinde pendere ait Legem & Prophetas. Neque aliter statuerunt è Judzis sapientiores. Aiunt quidam Doctores Hebrai id primum fuisse confilium propositumque Mo- vid. Jer. fis, ut ex unico Decalogo, five decem vii.22,23. præceptorum tabulis, legem constitueret Israëlitis: Sed cum redux è monte vidisset ingenium populi ad Idololatriam propenfissimi, utpote qui tantillo tempore sux morx Aureum vitulum sibi confecerat, & in Deum Israelis erexerat: His, inquam, visis, mutavit sententiam Moses, atque secum statuit, huic populo opus esse Religione negotiosa quæ jugiter teneat animos occupatos atque rebus suis sacris distentos, ne ex otio & affectibus superstitiosis in idololatriam deflectant. Hinc legi suæ puræ & simplici multitudinem rituum adjunxit, utilium quidem

Antiq.

c. 10.

Jud. 1. 16.

quidem in hunc finem, fed alias in onus & gravamen; ita tamen adjunxit, ut sub his umbris semper integra & illæsa maneret justitia naturalis & immutabilis. Flavius Josephus, vir harum rerum confultissimus, cum decreta Cæsaris & Præfidum Romanorum in gratiam data gentis Judaicæ exposuisset, in suæ Legis defensionem hæc subjungit, 'εθεσι μεν γαρ εδέν εςι γέν , ο τοῦς ἀυτοῦς ἀεὶ χρηται κατά πόλεις, έσθ' όπη ποιλης έγγινομένης της διαφοράς το δίκαιον δε πάση άνθρώποις όμοίως έπιτηδεύει, λυστελές ατον δν, έλλησίν τε κ) βαρβάροις έ πλείσου οι παρ ήμιν νόμοι λόγον έχοντες, παση ήμας el καθαςως εμμενοιμεν αυτοίς, ευνες κ φίλες άπες γάζονται διὸ ή ταῦτα παρ' έκείνων ที่แงง ยัสอเรทรยาง, มิ โย้อง ยัน ยัง รหู ถือออดูลี รถึง επίτηθευμάτων διεθαι το αλλότειον, αλλ' έν το πρός καλοκά Γαθίαν έπιτηθώνς έχων τέτο γα ρ κοινον απασιν, η μόνον ίκανον διασώζου τον των αν-Ogwaw Blov. Moribus quidem nulla gens iisdem utitur perpetuò, sed oppidatim ferè in his fit mutatio aut differentia: Justitia autem omnibus hominibus ex æquo competit, res utilissima tam Gracis quam Barbaris, cujus maxima in nostris legibus habetur ratio, nosque omnibus, modò eas inviolatas servemus, charos ac amicos potest reddere. Quamobrem rogatos omnes volumus, ut non tam nos ob diver sum vitæ genus borreant, quam complectantur ob veræ vir. tutis studia. Hac enim communis es omnibus, omnibus, & sine hâc non potest humana vita consistere. Rectè distinxit id quod singulare est in hâc aut illà Religione sive lege sacrorum, ab eo quod commune est omnibus. Hoc tò sirguo & tò raio al anomore appellat, quod ubique est observandum. Idem sentiunt omnes cordatiores Judzi de hoc delectu & discrimine rerum in

Lege suâ constitutarum.

p

S

11

1-

1.

Propheta * prætereà, qui Mosem sequebantur, idem rerum sive justarum in Lege, five prohibitarum, discrimen tradiderunt & inculcârunt. Majoris ubique æstimant pretii & valoris justitiam, probitatem, misericordiam, aliasque dignitatis innatæ virtutes, quam facrificia aut ritus quoscunque, a & victimas, Deo licet institutos. Multum versantur, ut notum est, in hoc argumento Prophetæ, & cum magna verborum vi & copia: Deúmque introducunt quandoque indignanter & cum fastidio rejicientem hæc quasi tuperslua aut præ cæteris nihili fa-Vide quæ Propheta David, quæ Isaias, Feremiah, Hoseas & Micah hac de re disserunt: & cum Judæis superstitiosis, quasi injurias Legi factas vehementer expostulant, Psalm. 1. Isa. i. 11,

^{*} Vide Maimon. Mor. Nev. p. 3. cap. 32. Non aliud Gentes prudentiores. Lactant. lib. vi. cap. 8. p. 525.

20

6, &c.
Denique, ut olim Prophetæ, ita Chris-Mat. xxiii. tus, Legis Mosaicæ supremus Expositor, 23. & xii. 7. Luc. xi. hanc diftinctionem rerum magis minuf-39,40,41. ve sacrarum, neglectam aut malè custo-Mat. v. ditam, Judzis szpiùs objecit & expro-23, 24. bravit. Quæ in se & semper bona sunt Τὰ βαιύτερα το νόμε appellat, Legis graviora capita, quæ præponderant aliis omnibus,

suis inhærerent Judæi posthabitis his primariis, idque sub religionis prætextu; hypocrisis eos arguit Christus, malúmque iis & tristes iras denunciat, irritum Dei verbum facientibus. Ita comparata erat

innocuis licet & Lege externa & tempo-

Quumque ritualibus

Mat. xxiii. Lex Judaica respectu naturalis; de Chris-E4. Mar.

vii. 11, 12, tianâ jam dicendum. 13.

raria constitutis.

DIXIT Christus se venisse non ad dissolvendam Legem Mosaicam, sed ad implendam. Mat. v. 17. Quomodò verò implevit? Quam Legem non dissolvit? Legem Ritualem penitus dissolvit & abolevit: Teste Apostolo ad Ephesios (c. ii. 15.) & alibi fæpiùs. Tou vouor Tar έντοιών εν δημασι καταργίσας, Legem praceptorum in ritibus abolens. Quinetiam res, ipsa loquitur; exolevit & evanuit Lex Judaica inter Christianos, aliter non essent Christiani ut à Judæis distinction Sed evanuit ut fugiunt umbræ ad lucem Solis.

)-

)-

nt

a

)-

18

1-

.

le

21

lt

ó

S

Solis. Utcunque quæres, quid demum non dissolverit Christus? Quam partem conservârit? Dico, partem ipsius moralem, naturalem, æternam : adeòque præstantiorem & principalem, quæ ex mente Legis & Legislatoris erat instar totius. Cætera typica & adumbrata explevit quidem, & explendo delevit : fed partem hanc diviniorem adeò non extinxit, ut eandem stabilierit, promoverit perfe-Ita loquitur de Evangelio ceritque. Apostolus, cum ipsius materiam finémque explicat, Tit. ii. 11, 12, 13. Illuxit gratia illa Dei salutaris omnibus, erudiens nos, ut abnegata impietate & mundanis cupiditatibus, temperanter, & justè, & piè vivamus in præsenti sæcu-Expectantes beatam illam spem & illustrem illum adventum gloriæ magni illius Dei, ac servatoris nostri, Jesu Qui dedit semetipsum nobis ut Christi. redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibiipsi populum peculiarem, accensum studio bonorum operum. Hic scopus, hic fructus Evangelii.

JUBET nos Christus ut ad perfectionem aspiremus: ut Deum imitemur, tam Mat.v. 45 bonitate quam fanctitate & puritate. Ju- 1 Joh.iii. bet nos inspicere ipsum fontem lucidum Boni, Pulchri, Justi sanctique; ut divinæ imagini conformes fimus, divinæ naturæ participes. Hic est nostræ,

omnisque

omnísque veræ religionis apex: nihil dici potest aut cogitari sublimius, quam assimilatio ad primum & archetypum Bonum, Deum Optimum Maximum, instinitè persectum. Præterea, tam Christus quam Apostoli pietatem externam, ritusque omnes parvi saciunt, præ mentis interiori habitu, & renovatione animi ad imaginem Dei & primævam rectitudinem. Plurima sunt, ubique sparsa in Canone Christiano, perspicuè tradita ut neminem latere possint, hujusmodi monita & præcepta. Denique, hæc omnia summatim & per êmλομσμον recolligit Apostolus ad Philippenses, his verbis, Ouæcunque sunt

Cap. iv. 8. Philippenses, his verbis, Quacunque sunt vera, quacunque veneranda, quacunque justa, (sive ex lege naturæ, sive gentium, sive nostra) quacunque sancta aut pura, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ fama & nominis apud omnes; Si qua virtus, vel quod in cenfu virtutum apud probos habetur; si qua laus, aut laude dignum & sapientum approbatione, bæc cogitate; hæc animo recolite, & in his vos exercete. Hæc recapitulatio Apostolica, sub variis titulis & nominibus omnes complectitur veritatis & perfectionis æternæ rationes, quas humano pectori insevit natura, & consensus universalis Atque ex horum prudentum stabilivit. omnium studio & exercitio viri Christiani officium constituitur

HAC-

di

qu

la

in

ni

ju

r

r

CAP. II. Christianorum.

11

hil

àm Bo-

nfi.

tus úf-

in-

ad m.

ne

æ-

m

ld

et

le

1,

HACTENUS de religione Judaica & Christiana, quas in naturali fundatas vi-Superest Religio Gentilis, quæ quidem dici solet naturalis, quòd nullam habeat adjunctam Revelationem aut institutionem divinam : sed reverà alienissima est ab illà religione naturali, cujus aliqualem dedimus ideam in superiori capite. Distinguendum igitur inter religionem naturalem puram, & impuram: puram nudámque descriptimus, ut fine ornatu, ita fine maculis. Sed multis modis impura est illa religio quæ olim obtinuit apud gentes, & etiamnum obtinet aliquatenus: tot vitiis obducta & ritibus infanis, ut in ea fuffocari videantur tam pietatis quam virtutis semina. Sed ut hæc æquo jure expendantur, statum ipfius, fi placet, paulisper inspiciamus, five in pessimis, five mediocribus erroribus. Primo quoad Numen vel Numina quæ coluerunt: Dein quoad cultum & ritus : Denique quoad mores & vitæ futuræ notitias.

JAM receptum esse videtur apud eruditos, Gentes inter tot sua Numina, unum ut summum & altissimum coluisse. Neque aliter sieri potuit, si rem cum ratione perpendas. Innumeros enim Deos, singulos supremos, concipere non licet : quòd si ordines aliquos constituas, inferiores & superiores, ad summum ordinem C4 tandem

Plat. in

Epinom.

1. 4.

m. p. 984. de Leg.

tandem perveniendum est. Nec in eo ordine fas est plures fingere inter se æquales: plura enim infinité perfecta, & per se existentia, consistere non possunt, secundum mentis nostræ dictamina. Gentibus utcunque id vertitur quòd præter hunc fummum Deum, alios Nec apud vulgus inferiores colerent. tantum id in usu erat, sed à Philosophis etiam & sapientibus approbatum. 'Aθανάτως μέν πρώτα θεώς, &c. dicunt Pythagorei; nec aliter Platonici, cæteríque. Nobis quidem Christianis, ut olim Judæis, vetitum est quicquam colere præter summum Deum: iis autem qui solo gaudebant naturæ lumine non habitum est nefas, debito honore & veneratione profequi fingulos rerum intellectualium ordines, pro fuo quemque gradu, statione & dignitate; dispari autem modo & affectu, ratione semper habita ad Deum summum, omnium auctorem & moderatorem. Hoc, inquam, non vetat naturæ lumen. hilominus cum nihil iis certò constaret de Numinibus illis intermediis, tutius fuisset soli Deo Optimo Maximo sacra facere, vota nuncupare & preces fundere, quam à Diis ignotis auxilium petere, & in auras spargere voces inanes.

AT dices forsan, Dii gentium non erant prorsus ignoti, Solem, Lunam, & Sidera cœli adorabant, numina aspectabi-

lia

m

P. ti

9

n

d

lia & notissima. Rectè quidem notissima, quatenus prægrandia & gloriofa corpora, sed quòd Numina essent & adoratione digna, illud haud compertum habuere ipsi illi cultores. Credebant utique & persuasum habebant quomodocunque, stellis inesse suas Mentes, Animásve, aut Intelligentias: illustres fine dubio & quodammodo divinas. Experiebantur etiam cœli dona quotidiana, amicam lucem & beneficos Solis radios, quibus vigent & animantur hæc inferiora. Neque aliter se posse putabant aut tantam majestatem digne revereri, aut gratias referre pro tantis beneficiis, quam colendo, Deorum ritu, hæc cœleftia Luminaria.

Hæc speciem habent excusationis qualiscunque, non autem legitimæ defensionis robur. Levibus conjecturis non innitendum est in rebus quibuscunque gravioribus, & in facris præcipuè nihil temerè tentandum, nè incidamus in Idololatriam aut vitiofam edenospnoneiav. cunque non tam gravis fuisset gentium error, si nihil præter exercitum Cœli & Deos suos immortales coluissent. homines mortuos, & animalia bruta; nec bruta tantum, sed vilia & sæda in Deorum censium adscripsere. Mutarunt, ut inquit S. Paulus, gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, drupedum, & reptilium. Ut homines mortales & caducos, vitâ defunctos, in numerum Deorum efferebant; ita positâ omni verecundiâ, animantia, résque inanimes instar Numinum venerari gentes nonnullas non pudebat: confusis rerum naturis in opprobrium Divinitatis & in dedecus rationis humanæ.

SED præter hæc monstra Deorum & hos Deos minusculos, Diis suis majoribus tam fœda, quam absurda imputare non erubuerunt: turbantes ex utraque parte rerum ordinem, elevando res viles in loca cœlestium, & deprimendo naturas cœlestes ad indignitatem & vitia in-Mares & fæminas, (animaferiorum. lium instar) Deos Deásque & sexuum discrimina inter sua Numina constituere: & concubitus & adulteria, aut quæcunque lasciviosi homines pecudésve perpetrant, fine pudore ad cœlicolas transtulerunt. Ita cœlum & terram miscentes, cum infimis fumma & fummis infima, hanc rerum naturam & Dei providentiam in Chaos quoddam reduxerunt.

Er quemadmodum Deos sibi singebant Gentes minimè divinos, ita in iisdem colendis sacra minimè sacra instituerunt. Paria paribus, ritus scilicet aut turpes, aut cruentos, aut viles & sutiles. Adeò cæcutit circa res divinas in hujusce vitæ caligine, saltem vulgus hominum, tantísque tisque erroribus est obnoxium. Neque tamen naturæ humanæ hoc penitùs imputandum. Hujusmodi enim erroribus serendis, sovendis augendisque apud Gentes, malos interfuisse Genios, & non parum operæ contribuisse, nihil quicquam dubito.

His autem quibuscunque non obstantibus, in Theologia Gentili, & nonnunquam in moribus Ethnicorum vis Legis naturalis eluxit. Turpis & honesti, æqui & iniqui fida discrimina. tur S. Paulus ad Romanos : Quum Gen- Cap. ii. tes, inquit, que legem non habent, na- 14, 15. turâ quæ legis sunt faciant : Isti legem non habentes, sibiipsis sunt lex. qui ostendant opus legis scriptum in cordibus suis, unà testimonium reddente ipsorum conscientia, & cogitationibus sese mutud accusantibus aut etiam defendentibus. En radicem pietatis & virtutis, conscientiam naturalem: non extinctam quidem prorsus inter Gentes, sed à superstitioso & impuro cultu, quem malus Dæmon invexerat, apud plures pernimium corruptam: inter nonnullos autem cordatiores, quos minus inficere folet cultus externus, aliquatenus vigentem. Et quemadmodum Judæi, additamentis, aut in parte legis secundaria hærentes, quum vim ipsius scopumque præcipuum obscuraffent, & quasi obtudissent, moniti sunt à Prophetis de monumentis maximis & primariis Legis, præ quibus sordent cætera: ita Philosophi, & quandoque Poëtæ philosophantes admonuere Gentes, multa licèt in Templis acta fuerint cum pompâ, & à vulgo magni habita, Diis placere maximè animum purum, æqui boníque tenacem.

Compositum jus fásque animi, sanctósque recessus
Mentis, & incoctum generoso pectus honesto,
Hec cedo ut admoveam templis, & far-

re litabo.

Nec minùs alii Ethnicorum vates, velut afflatu divino exciti, his fimilia profuderunt effata. Dein in philosophorum scriptis, nobiliorum classium, nihil frequentiùs occurrit quam hujusmodi monita & præclara documenta. Sed in his legendis ne quid tædii sit seorsim, nonnulla velut in * specimen & prælibationem apponemus.

HAC-

m.p. 78.

^{*} Porphyrius hoc argumentum multis prosequitur, l. 2. περί έποχ. & perorans tandem sic statuit. Θεοῖς δὲ ἀρίζη μεν καλαρχή νᾶς καθαρὸς κὰ ψυχὴ ἀπαθής. Diis autem acceptissima initiatio aut libatio mens pura, atque Anima perturbationis expers. Dixerat antea non minùs rectè, Δεῖ ἄρα συναφθέν-λας κὰ ὁμοιωθένλας αὐτῷ τῶν αὐτῶν ἀναγωγὴν θυσίαν ἱερὰν προσαγαγεῖν τῷ Θεῷ.—ἐν ἀπαθεῖ ἄρα τῆς ψυχῆς τᾶδε θεῷ θεωρία ἡ θυσία αὕτη τελεῖται. Oportet igitur ei conjunctos & assimilatos,

HACTENUS de religione Judaicâ, Christianâ, & Ethnicâ. De Mahometanâ non opus esse videtur ut quicquam adjiciamus;

milatos, suorum mores & vitam, veluti pium sacrificium Deo exhibere. Hoc autem sacrificium in contemplatione Dei, ab Anima affectibus libera perficitur. Idem alias repetit & inculcat sæpius. Hierocles ad Aur. Carm. idem argumentum tractat sub initio, ubi inter alia hæchabet, ή τῶν προσφερομένων πολυθέλεια τιμή εἰς θεὸν & γίνελαι, εἰ μη μετὰ τε ἐνθέυ Φρονήματ Θ΄ προσάγοιλο΄ δῶρα γὰρ ὰ θυηπολίαι ἀΦρόνων, πυρὸς τροΦὰ, τὰ ἀναθήματα ἱεροσύλοις χορηγία. Τὸ δὲ ἔνθεον Φρόνημα διαριῶς ἡδρασμένον συνάπὶει θεῷ.—— Ο προηγυμένως εερείον έαυτον προσάγων, η άγαλμα θείον τεκλαίνων την έαυτδ ψυχὸν, κὸ ναον είς ὑποδοχὴν το θείο Φολος τον έαυτο παρασκευάζων νέν, &c. Oblationum sumptuosa profusio honori Deo non cedit, nisi mente Deo plena offeratur. Dona siquidem & Hostia stultorum hominum nihil aliud sunt qu'am ignis pabulum, & donaria, sacrilegorum opes. At divinus animus bene stabilitus, conjungit atque unit Deo.—— Is qui sese imprimis victimam offerens suimque animum simulacrum divinum vel Dei sedem faciens, mentem quoque suam ad divini luminis susceptionem Deo ipsi Templum construit & praparat. Hæc quæ tantopere accedunt ad doctrinam Christianam, tam verbis qu'am sententia, productiora licet, non piguit adscribere. Recte dixit Marcus Antoninus, (τῶν εἰς ἐχυτ. 1. 10.) 8 πολαπεύεσθαι θέλει ό θεύς, άλλ' έξομοιθοθαι ξαυ φ πάνla τὰ λογικά. Non ipsi adulari, sed ei similes sieri vuit Deus omnes naturas rationales. Illam utique ὁμοίωσιν θεώ, Deo conformitatem aut assimilationem celebrant ubique Philosophi, ut religionis apicem. Apud præfatum Hieroclem hoc fæpius occurrit, idque secundum Platonem: Is enim monet in Theateto, Tum demum exitum fore miseriis mortalium, cum ad Deos fugerint & Diis assimilaverint, φυρή δὲ, inquit ille, δμοίωσις θεφ κατά το δυνατόν όμοίωσις δε δίκαιον η δσιον γενέσθαι μετά Φρονήσεως. Fuga autem est, ut Deo, quam proxime fieri poterit, assimilemur atque conformemur: Deo autem nos assimilat justitia & sanctitas cum sapientia conjuncta. Cum aliis que sequuntur hîc & alibi apud Platonem cognate indolis. Denique premia & poenas constituunt justis & injustis, aiuntque virtutem esse viam ad veram sempiternamque selicitatem, vitium ad infelicitatem, Sed de his satis.

adjiciamus; quum notum sit, nihil habere egregii illos sectatores Mahometis (Impostoris voluptuarii & armati) præterquam quòd unum Deum colant & justitiam naturalem. Colunt, inquam, justitiam naturalem, vel colendam prædicant, & iplius cultores haberi volunt. Cætera eorum dogmata Judaismum sapiunt & Epicureismum, cum absurdis & infulfis narratiunculis interspersis. unicum Numen venerentur Mahometani, & facra omnia Paganica, aut Pagano-Christiana respuant & abhorreant, illud laude dignum est. Quumque Mosem Christumque pro veris Prophetis habeant à Deo missis, necesse est commune cum iis fundamentum pietatis & religionis amplexentur; quod in utrâque œconomiâ non aliud esse ostendimus, quam æternas boni & mali, turpis & honesti rationes & discrimina. Quibus alia quidem apposita sunt aut intertexta mediæ conditionis, pro ratione temporum & populorum: sed eo semper consilio ut veræ pietati & virtuti fuus conservetur honos, hominésque gradatim ad summam perfectionem evehantur.

ostendendum Religionem statam qualemcunque & ubicunque receptam, pro subsidio & origine habuisse religionem naturalem: recti & pravi, turpis & honesti distinctionem distinctionem & prænotiones. In religione revelatâ potissimum constat idem hoc ei subesse fundamentum: ipsius enim authoritas pendet partim à qualitate materiæ substratæ, partim à veracitate Revelantis: quorum neutrum absque his notitiis præeuntibus probari potest. fancta & pura Doctrina quævis revelata judicare nequimus, nisi ex idea aut desinitione aliqua fanctitatis præconcepta, tanquam normâ aut regulâ judicii feren-Dein, de fide & veracitate Revelantis si instituatur quæstio, non decidenda est à verbis aut nudâ affirmatione Revelationis ipfius; de ejus enim authoritate dubitatur adhuc : fed ex præcognitis de naturâ & perfectionibus Dei, authoris propositi. Et ab his præsensis & præconfideratis doctrinæ revelatæ fides & certitudo stabiliuntur.

Denique, Hæc quum ita se habeant per omnia genera & exempla, manet sixum ratúmque quod ab initio diximus; Religionem naturalem alterius cujuscunque superinduêtæ esse fundamentum.

CAP. III.

De Religione Judaica specialius; ipsius authoritate & utilitate multifaria.

TACTENUS quid fit facrum & fincerum quæsivimus in religione u-Quærendum proximè, quo juniversâ. re, vel quâ de causâ legitimâ recedatur à fimplicitate religionis naturalis & universalis: quemadmodum recessium videmus, tam ab Ethnicis quam à Judæis & Christianis. Cum verò religionem naturalem appellamus simplicem, cultum externum non proptereà abdicamus aut excludimus, modò castus sit & ad Deum Opt. Max. dirigatur: prout suprà capite secundo dictum est. Sed cum superadduntur alia, tam ritus multifarii, quam dogmata, quæ non enascuntur à ratione naturali; quæritur meritò quâ authoritate, divina aut humana, recto vel malè usurpato jure, Hæc nobis adscititia imponantur, tanquam ad falutem humanam necessaria.

AD Religionem Paganicam quod spectat, præterquam quòd nullam habeat divinæ authoritatis speciem, præter sicta quædam commercia cum Diis aut Dea-

bus

bus ignotis, ipfius instituta sæpe sunt inhonesta, impura, aut frivola: qualia nec decent numina, nec homines probos & Adeò ut videantur potius ad lapientes. obscurandum gloriam summi & sanctisfimi numinis introducta, & ad abutendum religionis nomine in corrumpendis moribus humanis, quam ad pietatis & probitatis augmentationem. Hæc autem & hujufmodi instituta peccant in regulam primariam de ordinandis ritibus & cultu externo; nimirum, ut in iis nihil recipiatur, quod minuat dignitatem fummi Numinis, aut bonis moribus fit contrarium. Quantum vero in utraque parte peccaverit Ethnicorum religio, à nobis præmonstratum est paucis, & ab aliis multo fufius: ut non opus sit iis hic accumulandis tempus impendere.

Succedit Religio Judaica: antiqua, & suâ antiquitate venerandâ. Hîc quærendum, ut in cæteris, primò, quâ authoritate instituta & introducta suerit: Dein, quibus legibus & ordinationibus constiterit. Mosem habuit Legislatorem, ut notum est, virum maximum, & ab omni ævo celebratum: sed quâ authoritate nixus sit Moses, propriâ aut divinâ, quæres forsan? & quibus actis aut testimoniis irrefragabilibus authoritatem illam sustinuerit? Dico breviter: Moses, ut semper allocutus est populum Israeliticum no-

mine

ta

ri

fe.

m bi

9

in

m

VI

e

n ti

de

fi

9

JI

tamque

mine fummi Dei; ità missionem illam, vel Legationem divinam, multis maximifque

miraculis oftendit & confirmavit.

SED cauté mihi forsan ita respondebis: Hæc quidem miracula, modò vera fint, & verè divina, fatis habere virium & roboris ad stabiliendam authoritatem Mosis, ipsiusque Legem. Sed colloquiailla cum Deo, quum privata fuerint, & sine teste, pro sictis haberi possunt: & quod spectat ad miracula sua publica, non minus facilè dici potest, ea præstitisse Mosem artibus magicis, in quibus præcelluisse fertur. Fateor in more fuisse nonnullis Legislatoribus colloquia fingere cum Numine hoc aut illo, quò fibi & legibus fuis reverentiam & authoritatem conciliarent. Sed Legislatores illi nulla publica edidêre miracula ad fidem faciendam suis privatis. Moses autem, tam in Aula Pharaonis, spectantibus Ægyptiis adversariis, quam postea, spectante toto populo Ifraelitico, repetitis vicibus, miracula peregit infignissima. Atque eo nomine, in historia facra præfertur & præluxisse dicitur omnibus aliis Prophetis. Non surrexit prætereà Prophexxxiv. 10, ta in Israele par Mosi, quem cognoverit Fehova ad os. Tum omnibus signis & prodigiis quæ miserat eum Jehova facturum in terrâ Ægypti, contra Pharaonem, & contra omnes servos ejus, to-

11, 12.

tamque terram ejus. Tum omnibus operibus manús fortis, & omnibus operibus terribilibus maximisque, quæ fecit Moses ante oculos totius Ifraelis. Qui verò aperte & testatissime tot signa, prodigia, miracula ediderat, nulla erat ratio dubitandi de ipsius fide cum se à Deo missum esse dixit, & ex ore Dei hanc sibi mandatam provinciam accepisse. quis, quæso, vir privatus, nisi consilii inops, aut potius furibundus, regem magnum adiret, ut populum ei captivum per multos annos è sua potestate evelleret, propriis viribus, aut proprio nomine? Non erat vir rapidi & ferventis ingenii Moses, at circumspectus, prudensque rerum administrandarum: & nisi persuasissimum habuisset, certissimumque, hoc illi penfum, hoc negotium, hujusce rei curam, à Deo demandata fuisse; Exod. iii. tantum onus cum vitæ periculo nunquam fuisset subiturus. Diù quidem, multumque obnixus est & reluctatus in illo munere suscipiendo: caute se gessit, timidéque, multa rogitans, & subdubitans: fe etiam causatus est tantæ provinciæ obeundæ imparem & inhabilem. Denique, de nomine & jure Numinis delegantis quædam curiosius quæsivit. His dubiis omnibus cum fatisfactum effet, in Ægyptum profectus, delegationem suam à summo Deo ad liberandos regendósque Isra-

ëlitas, tam illis, quam Pharaoni exposu. it, firmamque & ratam fecit multifariis miraculis: primum in Ægypto, dein in transeundo mari, posteà in Eremo & itinere Ifraelitarum ad montem Sinai. U. bi Legem dedit, de quâ agitur, non fine pompa folenni & Angelica, cœlo & terrâ concussis. Hæc autem cum notissima fint ex historià sacrà (cui nulla est conva, nedum antiquior) ubi dilucide narrantur, iis figillatim repetendis hic fu-

AT hæc omnia, non vi cælesti, sed præstigiis, aut artibus magicis attribuis. Quod tu suspicaris de malis & magicis

perledendum.

artibus, id memini objectum Christo à Pharifæis, ac si iisdem usus esset in suis miraculis efficiendis. Quid autem his respondit Christus? Omne regnum dissidens adversus sese, vastatur. Et omnis urbs aut domus dissidens adversus seipsam, non stabit. Sed si Satanas Satanam ejicit, adversus seipsum dissidet. Quomodò ergo stabit regnum ejus ? Id pariter dicendum censeo in causa Mosis: utpote qui totus erat in eo, ut Idololatriam & mala opera Dæmonum extirparet & extingueret. Non quidem universim per totum terrarum orbem, id futurum erat temporibus Messia, sed apud populum

Israëliticum, veluti primitias Deo obla-

tas, & in exemplum Gentibus.

Fingi autem

Mat. xii. 24, &c.

ŀ

In

1-

16

1-

na

r-

u-

ed

is.

CIS

à

118

Ti-

115

p-

am

10-

ter

ote

8

-X

per

rat

ım

la-

ngi

em

autem non potest, ex consensu, aut confilio, aut ope Dæmonum malignorum hæc fibiipsis inflicta vulnera, aut ereptum dominium. Præterea, magis, eorumque co-Exod. vii. piis omnibus bellum aperte indixerat Mo- & viis fes in Ægypto, & commissis præliis obruerat & prostraverat: ut nullus locus esse possit calumniæ cuicunque in eo genere, aut tenuissimæ suspicioni in idem conspirasse consilium Mosem cum Magis, aut ejusdem Numinis usos esse utrosque potentia. Denique, ut hujus inimicitiæ & discordiæ pepetuum maneret monumentum, legem constituit Moses, pæná Lev. xx. mortis fancitam, in omne genûs Magos. 27. Ab his igitur, artibusque suis, non absti-xviii. 10, nuit tantum, sed omni modo abhorruit 11, 12. Moses.

Hæc de personâ Legislatoris, & ipsius authoritate: sed ipsam legem culpabis forsan, materiam legis, & formam cultûs ab ipsâ præscripti, totámque adeò œconomiam Mosaicam, ac si esset institutio rudis, crassa, servilis, & minutiis onerata; in lustrationibus & lotionibus externis, in discriminandis rebus mundis & immundis, & mactandis animalibus, tota ferè occupata. Nihil sublime spirat, inquies, nihil cœleste; nec ultra hanc vitam caducam prospicit. Ad summam, videtur lex indigna Deo supremo, animisque humanis inutilis. Fateor tibi S.

D 3

Paulum,

Heb. vii.

16. &ix.

Gal.iv. 9.

Phil. iii. 2.

10.

Paulum, licet Hebræum ex Hebræis R. Gamalielis discipulum, & eruditum ad exquisitam formam patriæ legis, duriuscula quædam dixisse de lege Mosaica: ipsius ritus & ordinationes appellat Carnales, ad Judæos scribens. Atque alibi, insirma & egena rudimenta: ipsiamque circumcisionem, antiqui sæderis sigillum, acerbiusculè quidem Concisonem vocat. Hæc autem dicta velim intelligas partim comparatè ad religionem Christianam, partim ad eos qui crasse externè tantum ritus Mosaicos considerabant, proposito, scopo, usuque legis primario, neglectis.

Interea ut æquum feramus judicium de lege Mosaica, multa funt expendenda & dicenda fuo ordine. Illud imprimis notandum, quod supra diximus, eodem solido niti fundamento hanc legem, quo leges optimæ: nimirum jure naturali, innatis & æternis amimi humani principiis & rationibus, debitisque ex natura rerum erga Deum & erga homines officiis. Hæc in Decalogo breviter & dilucide complexus est Moses: atque his subject reliqua omni suæ legis ritualia atque jura secundaria. Prætereà notandum, non id in confiliis habuisse Mosem, ut legem conderet suâ natura

perfectissimam, sed aptissiman & utilissimam pro ratione loci & temporis. Dein,

non

m

.

lt

le

).

1

Ce

11

le

non id fibi proposuit, ut esset lex univerfalis, totius terræ, fed unius populi Israelitici. Nec denique lex in perpetuum duratura, sed usque ad tempora Messiæ. Hæc si tecum perpenderis, non opus erit apologià aut patrocinio nostro. Laudemus potius & admiremur virum illum maximum, legislatorem confultissimum, summumque Dei prophetam, omne genûs miraculis splendescentem. Quem vidit olim & obstupuit Ægyptus literatorum sedes, triumphantem in suos Magos & Hierophantas. Quem omnes deinceps gentes celebrarunt. Quem de- Mat.xvii, nique è cœlo deductum, in testem suæ 3. gloriæ, adscivit Christus. Hæ tibi erunt laudes, prophetarum Princeps: hæc monumenta tuæ gloriæ, donec cæli & Nec me piterra manserint incolumes. gebit intereà præfata capita percurrere; non ut excufatum habeamus Mosem, sed commendatissimum.

Dixi, non in animo habuisse Mosem, ut legem in se persectissimum constitueret: neque universalem, neque æternam: sed tempori populoque suo accommodatam. Hunc populum, è consortio vitisque gentium eductum & separatum, per hanc œconomiam intermediam, ad legem persectiorem, in diebus Messiæ promulgandam, disponere & præparare studuit. Hunc in sinem, cùm viderit idolo-

D 4 latriam

latriam ubique diffusam per terrarum orbem, eandemque noverit veræ pietatis pestem, ac virtuti castisque moribus inimicissimam; id sibi credidit potissimum curæ esse debere, ut hanc malorum omnium radicem evelleret aut excinderet. Quapropter UNUM ESSE DEUM. cœli & terræ Creatorem, eumque unice colendum, declaravit, edocuit, præcepit: atque hoc documentum vel præceptum voluit esse primum in sua lege, ac veluti basin reliqorum. Dein statuit, hunc unum Deum nulla fub imagine aut fimulacro colendum esse: utpote invisibilem & incorporeum, neque ulla forma externa aut similitudine repræsentandum. Nec hoc fatis habuit, fed ad munienda hæc præcepta, interdixit Judæis usu imaginum & fimulaerorum, non tantum in religiolis, fed etiam in re familiari aut communi; ut illecebras qualcunque, aut initia malorum in hoc genere effugerent. Denique, leges multas fecundarias tulit de rebus adiaphoris, ut dicitur, quæ suå natura nec turpes sunt, nec honestæ: eo fine, ut nôrunt eruditi, quò gentium vicinarum idololatrarum mores & confuetudines ablegaret.

HACTENUS fine omni labe optime confultum est rebus sacris, & summi Numinis venerationi. Prætereà in cultu hujus unius Dei, quem instituit Moses, ab omnibus aut sædis aut cruentis ceremoniis, quas

inter-

intermiscuissent Gentes, religiose abstinuit. Nec parum est abstersisse has maculas, expurgasse has sordes e rebus divinis: Est quiddam prodire tenus. Populum eripere & segregare e colluvie Gentium, vitissque earum excussis, ad morum cul-

tusque honestatem componere.

His concessis, quid ultra quæreris? Negari non potest ad hæc capita reduci posse, proxime aut remotius, plurima Mosis instituta. Superesse tamen nonnulla forsan dices, quæ huc referri non possunt, nec idololatriam respicere videntur ullo modo. Sunt quidem nonnulla typica, aut typice instituta, quæ Messiam & res Messiæ adumbrant: & proinde usui essent & adjumento ad refricandam memoriam Judæis de Messiâ venturo; & ad eundem recognoscendum ubi advenerit. Denique, funt aliæ forfan nonnullæ præceptiunculæ, quæ ad has classes non possunt facile revocari; nec forsan expeditè, liquidóque designari queant earum origines, causæ usúsve. Esto: hoc nemini, opinor, cordato mirum videbitur: elapsis enim tot jam izculis ab illo tempore, quo Legem nescimus hodiè fuam instituit Moses, quis fuerit rerum & religionis status, five in Ægypto, unde venerant Ifraëlitæ, five in Gentibus Canaaniticis, quò tendebant; aut denique in populis circumvicinis, Vide Ar-

lof. 1. 2.

filia.

vicinis, aliisve quibuscunque unde contagio aliqua iis afflari potuisset. Hæc, inquam, cum nesciamus magna ex parte: quibus malis foràs advenientibus occurrendum esset, quibus morbis populi adhibenda medicina; nihil miror nonnullorum præscriptorum rationes & usus à nostro aspectu oblitescere. Ab iis autem monumentis quæ supersunt adhuc, ostensum est à viris literatis, tâm maxima, quàm minuta plurima Legis Mosaicæ fuas habuisse occasiones & momenta. chæol. Phi- Denique, ut hoc iterum iterumque repetam, id tibi semper memorià tenendum, c. 9.& 10. nec Philosophos fuisse plebem Judaicam; nec eos, ab imis ad fumma uno faltu propellere voluisse Mosem: sed placide & gradatim, prout ferre potest natura humana, & divinæ providentiæ * con-

> An claudendam hanc differtationem de re Judaica, quæ dicta sunt hactenus, paucis, fi placet, recolamus. Quæritur, quid profuerit humano generi Lex Mofaica? Quibus ufibus infervierit revelatio ad Judzos facta? Quæ necessitas aut utilitas istius œconomiæ? Respondeo, Lex

> * Καλά καιρον πρός το συμφέρον έκαςα δικονομεί ο Θεός, την ἀσθένειαν εκάτης γενεάς διορθεμενΦ, S. Chryfost. in Psal. cix. Deus singula, prout convenit tempori, regit & aidministrat ad usum & commodum, uniuscujusque generationis imbecillitatem dirigens.

Lex Judaica erat primus † gradus ad reformandam gentem humanam; sive prima machina ad amoliendam Idololatriam. Ante hanc Legem latam conservarat quidem Deus in nonnullis familiis Religionem naturalem puram ab Idololatria; sed in tota aliqua gente nullibi stabilitam legimus. Cumque postea latius è terrarum orbe exterminanda esset Idololatria, visum est Providentiæ per hos gradus procedere, primò in familiis singularibus, dein per integrum populum, tandem longè latéque per plurimas gentes unius Dei cultum constituere & conservare.

Cum primum instituit Deus Legem Judaicam, notum est ingemuisse sub Idololatria totum mundum; omnes intelligo nationes terræ; in quarum nonnullis barbaries quædam & exlex obtinuit, in singulis cultus impurus & idololatricus; & eousque invaluisset hæc impietas, scetera, & omne genûs nesas, ut e manibus veri

[†] Καλλή ή σελήνη, άλλὰ κρείτων ὁ ήλι Φ΄ ωσπερ εν τῆς μεν σελήνης καλῆς Εσης, τΕ δε ἡλία κρίτον Φ, εἶς εζιν ὁ δημικργός Ετω κὰ παλαιᾶς κὰ καινῆς διαθήκης εἶς νομοθείτης, ὁ σοφῶς κὰ προσφόρως, κὰ καιαλλήλως τοῖς καιροῖς νομοθεί ήσας, Isidior. Pelus 1. 2. Epist. 133. Pulchra est Luna, & Sol praclatior: quemadmodum igitur & pulchra Luna & prastantioris Solis idem opifex est; eodem modo & veteris & novi Testamenti unus atque idem est Legislator, qui sapienter, & ad tempora accomodate, modò hoc modò iltud agendo, leges iulit.

Dei ereptus & avulsus videretur mundus, & sub quâdam Dæmonocratiâ laborare. Genium illum malignum hie intelligo, qui sese in principem hujusce sæculi erexerat, atque res humanas administrare, tâm sacras quâm civiles, non ad salutem sed in perniciem humani ge-

neris, in confiliis habuit.

Rebus sic se habentibus, prodiit tandem, enituit, & sese præsentem potentemque monstravit divina providentia, rerumque habenas relaxatas refumpfit: idque modo fingulari & extraordinario, prout decuit Numen fummum. lum despicatissimum, sine lege, sine duce, fine patriâ; captivum & in servitutem reductum sub imperio & tyrannide regis magni; per suum Legatum Mosem sibi asseruit, & ut ipsi proprium, nomine Fehovæ, vendicavit. Denique, extorsit hunc populum è manu Pharaonis (id enim nomen erat principi qui dominabatur iis) iterum iterumque reluctantis. Nec tantum invito Pharaone, sed etiam malo Dæmone, omnibusque artibus Magicis. Extorsit, inquam, per repetita miracula; atque huic populo liberato, redempto, & fibi, ut ita dicam, appropriato, legem dedit: non quidem absoluté optimam aut omnimodé perfectam, sed ab idololatria cæterarum gentium expurgatam, & pro ratione tempo-

rum

rum & populorum accommodatissimam. Eo interim modo primum & grave vulnus inflixit Idololatriæ Gentili, & se Naturæ Dominum, & Diis omnibus gentium superiorem demonstravit.

PRÆTEREA, revelatio ad Judæos facta maximi erat momenti, ususque & ponderis in aperiendâ Doctrinâ de Messiâ venturo, & ad eandem conservandam. Messiæ promissi lux quædam tenuis apparuerat ante tempora Mosis; sed in œconomia Judaica, præter illustriora ea de re addita promissa, ipsius cultus pars maxima ad Messiæ statum alludere, aut eundem præfignare videbatur. Prophetæ etiam identidem excitati, præcones erant aut prænuncii Messiæ venturi; atque novæ dispensationis divinioris prædixerunt excellentiam & privilegia: ut præparatis auribus animifque, doctrina Evangelii faciliùs omnibus illaberetur. Deo inter homines nascituro, Persona divinà, cujus humeris innixurum effet mundi imperium; rei tam fingularis & mirabilis tantíque momenti, notitiam aliquam præmittere oportebat: ne gentem humanam, tale nihil opinantem, opprimeret & obstupefaceret rei ipsius novitas. OEconomia Christiana, si ritè rem vid. Maiexpendas, vix potuit esse prima: prima mon. Mor. inquam, in executione; erat enim prima Nevoc. & præcipua in intentione. Res magnæ c. 32.

non conficiuntur unico ictu, nec faltu ascenditur ad perfectionem, sed per gradus & quadam pædagogia. Cum Deus introducturus esset in mundum Filium fuum unigenitum, præmonitione opus erat & præparatione, ut à suis aut ab alienis reciperetur. Placuit proinde Deo, & gentem & genealogiam orituri Messiæ præsignificare, alissque rationibus quamplurimis oftendere & tempus natalium, & modum, & personæ & doctrinæ ipfius characteres: quò meliùs, ubi apparuerit, dignosceretur. Quòd si meminerimus in mysterio Messiæ verti cardinem providentiæ circa res humanas, quantum debemus monumentis Hebræorum, quantique funt ponderis, ex hoc uno capite necesse est fateamur.

ALIA funt denique, quæ nos latent, Dei confilia circa primæ illius œconomiæ rationes & momenta. Profuisse multum ad conservandos rerum, gentium, temporúmque ordines, uíque ab origine mundi, manifestum est. In Archæologiis Ethnicis omnia funt confusa, diftorta aut deperdita; & ab hac revelatione in studiis nostris instituendis, tam sacris quam humanis, lucem opémque Denique est quoddam spemútuamur. culum universalis Providentiæ: quam scilicet unam & eandem esse monstrat, quæ rexit priora, regitque hodierna fæcula;

C

r

t

cula; semper sibi constans, omnia complectens & manu tenens, sive ante-Mosaica, sive Judaica, sive Christiana; catenata invicem atque alia aliis subordinata. His modis omnibus, alissque qui meditantibus occurrent, Dispensatio Judaica est præsidium & sulcimentum Religionis Christianæ. Ad hanc proinde jam rectà pergamus, altera, quantum satis est, perlustrata.

CAP. IV.

De lege Christianâ, cum aliis comparatâ: & de ipsius indole & Authore.

formas; Naturalis, tam puræ quàm impuræ; Primæque divinitùs institutæ sub Mose Prophetà & Legislatore, pro ratione propositi nostri, breviter inspeximus. Sequitur Lex sive Religio Christiana, omnium, quas hactenus vidit gens humana, divinitùs aut humanitùs institutarum optima & præstantissima. Utpote quæ non tantùm pura & immunis est ab omni labe superstitionis aut idololatriæ, sed etiam à supersluis & inutilibus ritibus libera. Excussis gentium sordibus, erroribus & fabulis, atque illo onere & farragine

CAP. IV.

(

r

(

C

1

t

3

(

1

ragine ceremoniarum quibus luxuriabat institutio Judaica, visum est Providentia, progrediente mundi ætate, gentem hu. manam ad ulteriorem usque perfectionem promovere: tam per notitias rerum divinarum vitæque futuræ clariores, quam per cultum magis intellectualem, morum & virtutis instituta nobiliora. Propterea Lex Christiana non tantum postulat honestatem & innocentiam foràs; sed etiam probitatem integram, fanctimoniam interiorem, cordis munditiem, renovationem animi ad fimilitudinem & participationem naturæ divinæ. Denique voluptatum & vanitatum hujusce mundi fugam, vitæque hodiernæ & bonorum præ futuris contemptionem. Hæc generatim. Dein singulis hominum officiis in vità communi prospicit: tam Magistratûs quam populi, tam superiorum quam inferiorum. Bono publico consulit ubique, fidémque jubet in commerciis incorruptam. Præterea, animos omnium ad pacem componit, & benevolentiam non modò in amicos & vicinos, fed in totam gentem humanam, & in miseros misericordiam suadet impe-Denique id agit, fingulatim & universim, ut placide & tranquille, cum omni pietate & morum honestate hic vivatur: & in vitâ futurâ beatitudine fruamur sempiternâ.

CAP. IV. Christianorum.

Si conferatur hæc institutio Christiana cum lege Judaicâ aut philosophorum disciplina, hac commodius aut efficacius, illa pleniùs & perfectius ad veram pietatem, virtutem & felicitatem, monstrat De lege Judaicâ dilatandâ & perviam. ficienda primos suos sermones instituit Christus, in concione ad populum in Monte habità: ubi multa correxit ab imperitis falsisve legis Mosaicæ interpretibus depravata, & nonnulla supplevit omissa vel minus perspecta & explorata. Genium & indolem utriusque Legis, suæ & Mosaicæ, ex illà collatione patefecit; docuitque nos præcipuè hæc duo capita, non tam actus externos cultús aut virtutis, quam interioris animi habitus Deo gratos esse, & felicitatis æternæ semina. Dein Charitatem universalem, studiumque erga omnes propensum & benignum fuæ novæ Legis præceptum esse voluit primarium. Atque hæc eadem postea à suis Apostolis ubique pro re natâ inculcantur. Ut in his paucis, amore Dei, puritate animi, & charitatis officiis, Legis Christianæ cardines verti videantur.

Quo a disciplinam Philosophorum, non inficior optima ab iis præcipi & edoceri, suo modo. Præsecerunt quidem illi rationem regendis omnibus animi motibus, omni vitæ instituendæ. Huic assectus, appetitus sensúsque omnes subje-

n

E cerunt

cerunt coercendos, moderandos, dirigendos. His autem præceptis monitifve, quo minus vim Legis habere poterant, defuit authoritas, defuere miracula, atque etiam pænarum futurarum certa demonstratio. Præterea, cum tantum sparsa essent hæc documenta hîc illîc, in libris eruditorum, nullo canone publico confignata, nec ad captum communem accomoda; parum innotescere potuerunt aut valere apud plebem & vulgus hominum, ex quibus multo major pars humanæ gentis constituitur. Lex autem Christiana ita proponitur & promulgatur, ut omnes omninò complecti queat rationes legis utilis, universalis, & in suo genere perfectæ. Pleno jure divino constituta est, ut statim videbimus: ore & scriptis promulgata: pœnis & præmiis maximis fancita: atque eo modo composita, ut unicuique sit facilis intellectu in rebus necessariis.

DENIQUE notandum, Legislatorem nostrum constituisse œconomiam externam ad conservandam & propagandam suam legem: ritus sacros tâm initiationis quâm consirmationis, hominúmque ordinem solennem & authoratum ad docendum publicitus ac universim, & scientia sua legis instruendum tâm vulgus quâm eruditos. Hoc non erat penes Philosophos, nec ab ipsis tentatum. Sectam quidem

quidem constituebant scholarum magistri, quisque suam : at nulla munitam authoritate. Nec tam res religionum tractabant, quàm scientiarum studia. Erant utique apud Gentes, Sacerdotes & Collegia Sacerdotum, & Pontifices; sed in disponendis ritibus & cæremoniis Deorum toti erant occupati, nec vitæ institutis mo-

ribusque emendandis incumbebant.

HAC apud Philosophos & mundum Gentilem defiderata, non ita penitus defuere apud Judæos: lex eorum non tâm authoritate, quam dignitate materiæ lege Christiana est inferior. Minutiis abundabat & ceremoniis infrugiferis: rebus externis & corporalibus onerata mentem depressit, & affixit humi: non consuluit Lex illa in longitudinem, non prospexit æternitatem, è suis umbris non vidit cœlum. Hisce malis quibuscunque medelam adhibuit Legislator noster; qui, castigato primum cultu facro, & ad puritatem ac simplicitatem reducto, in moribus etiam & confuetudinibus multa fupervacanea, quin & additamenta superstitiosa refecuit: & utrobique ad fanctitatem liquidam nos propiùs admovit. Prætereà, aperto cœlo, & æternæ vitæ fontibus, animos ad immortalitatem accendit, & in contemptum & despicientiam rerum terrenarum adduxit, ex intuitu beatitudinis adventuræ.

E 2

HAC

Hæc de materia & modo Legis Chris. tianæ, cum aliis antiquis Gentium au Judzorum collatz. Sed de ipsius origi. ne & Legislatoris authoritate, ulterius ab iisdem quæritur & dubitatur. Quanquam enim hujusce Legis indoles divina suam monstret originem; quanquam sua splendeat luce, atque vim obligationis in fefe habeat: petunt tamen hi prætereà authoritatem externam & visibilem ad novam legem introducendam. Quæ olim, inquiunt, obtinuere per multa fæcula, sic volente Deo, non funt temere aut levi-Proinde hic infurgum ter abjicienda. Judzi Gentésque in novum Legislato rem, & injuriam iis factam legibusque fuis imperiosè postulant. Quid sibi vult hic innovator, aiunt? Quo jure cultum nostrum morésque antiquos immutare satagat, nescimus. Ei quasi præscriptum est à Mundi Rectore, aut tacito consenfu & permissione, aut sanctionibus explicitis, voce cœlesti signisque, confirmatis Nec ab his recedendum est nobis absque gravi causa; absque authoritate pari, vel potius superiori, ne levitatis arguamur. Quid ad hæc Christiani? Quid his adversariis respondendum, antiquitatem, jus antecedens & possessionem in suz causa patrocinium allegantibus? Quoad Gentes, res paucis expedietur, quandoquidem nec unquam habuerint jus plenum

h

fe

ft

ne

u

m

ge

Pa Fip

mo qu

lu

6

lt

1

n

1.

S.

le el

r.

d.

us

11-

in

8

& authenticum: & fiquid habuere, id suo abusu perdiderint. Sed cum Judæis lis erit operofior; iis enim negari non potest jus primævum: an verò jam expiraverit, aut exoleverit, non est brevis disquisitio. Sed de ea re plenius infra disceptandum, ubi de Messiâ, communi utriusque Propheta & Principe, cæterisque corum argutationibus, pluribus age-Intereà monstrabimus Jesum Nazarenum cœlitus esse missum, signisque & testimoniis facris instructum & attestatum; ídque pluribus & fortioribus quam olim Mosem, aut quemlibet Prophetarum Israëliticorum, aut sapientum è Gen-Quod impræsentiarum sufficiet. tibus.

Jesus Nazarenus natus est more non humano: ex virgine intactâ, & absque Qualem originem non consemine viri. stat hominum quenquam habuisse anteà; nec fine virtute divinà interveniente id unquam fieri posse. Conceptum ipsius multa miranda comitabantur: Primò, Angelus apparuit Beatæ Virgini, eique nun- Luc. i. ciavit, ex parte Dei, se concepturam & parituram esse filium, esque nomen fore 7esum. Cui nuncio cum mirabunda respondisset Maria (id enim Virgini nomen erat) Qui fieri hoc potest, cum nunquam virum cognoverim? dixit ei Angelus, Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi inumbrabit te. Propterea

tereà id sanctum quod ex te nascetur vocabitur Filius Dei. Idque tibi signum erit veri nuncii, & à Deo prosecti, inquit Angelus, Ecce Elizabetha, cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute suâ. Pariterque ex Elizabethâ vetulâ, ut olim ex Sarâ Isaacus, natus est Jo-

hannes Baptista.

PRÆTEREA, Josepho, cui desponsata fuit Maria, apparuit Angelus in somnio. Josephus enim, cum desponsatam fuam jam gravidam perceperat, meditabatur eam dimittere; Angelus autem ei dixit, nè metuas accipere Mariam in uxorem, Nam quod in ea genitum est, ex Spiritu Sancto est. Interim Elizabetham adierat Maria, ad probandam fidem Angeli: & quamprimum hanc vidit advenientem, & falutantem audivit Elizabetha, exclamavit voce magna, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uteri tui. Et unde boc mibi, ut veniat mater Domini mei ad me! Ecce enim, ut extitit vox salutationis tuæ in auribus meis, subsiliit fætus exultans in utero meo. Et beata est que credidit: nam perficientur ea quæ dicta sunt ei à domino. His auditis, gaudium pariter erupit Sancta Maria, & effusa est in has laudes, in hunc hymnum facrum: Magnificat anima mea Dominum: & exultat spiritus meus super Deo.

14,

V-

la

8

nıber

e0,

Deo, Servatore meo. Quia respexit bumilitatem ancillæ suæ: Ecce enim ex hoc tempore beatam me prædicabunt omnes atates. Quod magnifica mihi fecit Potens ille, & sanctum est ejus nomen. Et ejus misericordia est in omnes ætates, timentibus eum. Forte facinus fecit brachio sun, dissipavit superbos cogitatione cordis ipsorum. Detraxit potentes è thronis, & extulit humiles. Famelicos implevit bonis, & divites ablegavit inanes. Sublevavit Israelem servum suum, recordatus suæ misericordiæ (prout locutus est patribus nostris, Abrahamo & semini ejus) in æter-Ita Deum vicissim celebrarunt laudibus piæ matres Johannis & Jesu, sacro instinctu aut afflatu concitatæ. Denique Zacharias Sacerdos, qui linguam aliquamdiu constrictam habuisset, nato jam Johanne, & nascituro Jesu, locutus est: & de utroque celebrem edidit Prophetiam.

HAC de conceptione Jesu Nazareni diximus: circa ipfius natales plura funt observanda. lesu recens nato apud Luc.ii. Bethleemum, Pastoribus, qui in agris vicinis excubias agebant nocturnas in tutelam fui gregis, apparuit Angelus, admodum glorioius: Qui, cum eos, metu primum perculsos, relevasset; dixit iis, Ecce vobis annuncio gaudium magnum,

E 4

quoa

Nempe natum quod erit omni populo. esse vobis hodie Servatorem, qui est Christus Dominus, in urbe Davidis. Hoc autem vobis signum erit, Invenietis infantem, fasciis involutum, jacentem in præsepi. Et repente adfuit cum Angelo multitudo exercituum cœlestium, laudantium Deum & dicentium, GLO. RIA in Altissimis Deo, & in Terra pax, in homines benevolentia. Eccujus unquam natales, ante hoc tempus, celebraffe legimus catervam aut conventum Angelorum? Eccujus, inquam, aut Cæfarum, aut Sapientum: aut Prophetarum, aut Legislatorum? Mundi quidem natales celebrârunt olim Angeli: & jam

Job.

xxxviii. 7. Mundi Servatorem nascentem redit ad celebrandum idem chorus Angelicus. Cantant, denunciant, ovantes clamant, Gloria Deo in excelsis, in terris erga homines pax & benevolentia. nuit Æther, & millies repetitis ictibus, Gloria, Gloria, Pax & Gloria, ingeminavit cœlorum exercitus. Sed ad Paftores redeamus. Illi fic ab Angelis admoniti, adière Bethleemum; infantemque, ut prædictum fuerat, recèns editum, in præsepi jacentem invenerunt: unde iis nuncii Angelici plena facta est fides. Hisque visis, samam rei sparserunt undique Testes oculati: tam visionem Angelicam, quam vifum ab iis puerum enar-

rantes.

rantes. Quæ ut mirati sunt alii, ita hæc omnia pectore clausa retinuit & secum

pensitabat beata Maria.

)•

-

1,

le

S.

1-

1-

S.

His autem peractis & præteritis, aliud è cœlo datum est signum : non Pastoribus, personis vitæ sidesque simplicis, Mat. ii. sed magis & sapientibus orientis; qui cœlitùs admoniti à novâ Stellâ, è longinquo (ut creditur, ex Arabiâ) venerunt Hierofolyma, ad adorandum hunc Ab Hierofolymis proficisinfantem. cuntur ad Bethleemum, viam monstrante eâdem stellâ, quæ restitit & impendit ædibus ubi erit infans. Ingressi, viderunt Jesum infantem, cum matre Maria: & procidentes adorârunt eum: apertifque thefauris, obtulerunt puerulo fua dona, aurum, thus, & myrrham. Denique, cùm his magis imperâsset Rex Herodes, ut, invento puero quem quærebant, Hierofolymis redirent, eumque de re tota certum facerent, ut iple pariter novum regem iret adoratum (id enim fuæ fraudi prætendebat:) Deus, cognitis infidiis & malo dolo Herodis, per fomnium admonuit magos, ut, evitatis Hierofolymis, per aliam viam in patriam remearent.

HEC de pastoribus & magis, diversi ordinis testibus: his falli, illis fallere nesciis. His autem factis aliud supervenit testimonii genus, Simeonis & Annæ prophetantium; idque datâ hâc occasio-

Luc. ii.

ne. Expletis diebus purificationis Maria, Hierofolymis adduxerunt puerulum ipsius parentes, ut sisterent eum coram Domino, darentque oblationes confuetas, secundum legem Moss: & cum esset in templo cum suâ matre, Simeon, vir justus & religiosus, cui divinitus nunciatum fuerat à Spiritu Sancto, ipsum non visurum mortem priusquam vidisset Chri. stum illum Domini; hîc vidit Jesum infantem, ulnisque amplexus, benedixit Deo, & exclamavit, Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum, cum pace; viderunt enim oculi Quam parasti in mei salutem tuam. conspectu omnium populorum. Lumen ad illustrandas gentes, & gloriam populi Eodem tui Israëlis. Hæc Simeon. tempore & instinctu interveniens Anna prophetissa, pariter celebrabat Dominum, viso infante: & de eo loquebatur omnibus qui redemptionem expectabant Hierosolymis.

HACTENUS Jesum infantem, nasciturum aut recèns natum, vidimus signis divinis comitatum. Ad ætatem virilem provectus, & ministerium suum officiúmque publicum ingressurus, Baptismum accepit à Johanne Baptista. Recusavit quidem primò Baptista, dicens, mihi opus est, ut à te baptizer, & tu venis ad me? Quo testimonio, majorem

effe

Mat. iii.

esse Jesum, superiorem in rebus sacris, & se præstantiorem agnovit. Baptizatus autem cùm ascenderet Jesus è slumine, aperto cœlo, descendit Spiritus Sanctus visibiliter in illum, & insedit ei. Dein vox adfuit è cœlis, dicens, HIC Mat. ibid. EST FILIUS ILLE MEUS, Joh. i. DILECTUS ILLE, IN QUO

ACQUIESCO.

1

S

n

e

En testimonium è cœlo illustrissimum; quali nec Mosem nec Prophetarum ullum dignatus est Deus. Quin concurrunt coëuntque, ut vides, omnia quæ virum plane divinum, Deóque acceptissimum indicare aut præfigurare posfunt, five Prophetam dixeris, five Sacerdotem, five Legislatorem. Est in omni genere, omni modo, Deo consecratus, confummatusque ad suum munus exequendum. Baptismum accepit, tâm Aquæ quam Spiritûs: ablutionem & unctionem, vel unctionis antitypum effusionem Spiritus Sancti, & ejusdem permanentiam & inhabitationem. que, in exercendo suo facro ministerio, Deus iterum eundem honorem, idem ei testimonium perhibuit: cùm in Monte Sancto nube lucida eum, cum discipulis suis, inumbravit: & è nube emissa est hæc vox, Hic est Filius ille meus, Mat. xvii, dilectus ille, in quo acquiesco: IP-SUM AUDITE.

QUIDNI

QUIDNI audiamus igitur (id jubente Deo) hunc Dei interpretem? hunc co. lestem Legislatorem? cui prælata sunt tot fingularis authoritatis infignia. Quifquamne hominum eo apparatu fignisque divinis venit in hanc vitam, ac Jesus Naza. renus? natus ex virgine fine patre humano, præcones habuit Angelos fuorum natalium & futuræ gloriæ. Mitto impræsentiarum præcones antiquos, Prophetas intelligo: de quorum vaticiniis, cum ad Judzos spectent maximè, locus erit differendi opportunior in fequentibus. Quid interim ei defuit ad fignificandam authoritatem Legislatoris aut Prophetæ, ante munus incæptum? Aderant prænuncii Angelici, somnia divinitùs missa, voces de cœlo, & inspirationes propheticæ: omnibúsque modis, quibusaperire solet voluntas Dei, & divina potestas delegari, in publicum præfultus prodiit.

Hos testes habemus, & quasi sponsores de Jesu Nazareno, Prophetâ & Legislatore divino. Hæc, inquam, cœlitùs ei facta, & præmonita. Quid ipse fecerit ad stabiliendam suam authoritatem divinam, ministerium publicum ingressus, deinceps est expendendum. Et in hoc sensu numeramus, tanquam illustriora, ipsius miracula, tàm in vitâ quam morte: dein Resurrectionem è mortuuis, Ascensionem in cœlum: atque ea denique quæ secuta sunt sub initiis & in

pro-

progressi religionis ab ipso introductæ & constitutæ.

MIRACULA edidit Christus multifaria, maxima, & testatissima. Sanavit ægrotos, claudos, cæcos, mutos; nunc præfens, nunc absens : quandoque verbo, quandoque manu, quandoque etiam folo Naturæ & elementis imvestis attactu. peravit: ventis, aëri, aquæ, oceano: & suo jussu flexit in quemlibet statum, in quamlibet formam. Nec tantum in corpora humana, aut naturalia, sed etiam in Dæmonas spiritusque impuros, & in ipsos mortuos, suum exercuit imperium: hos ad vitam revocavit, illos è vivorum corporibus ejecit. Denique, Angelos cœlestes, pro suo placito, ministros adscivit, ut fibi commissum totius naturæ dominium oftenderet. Illud postremò non est omittendum, ut in cætera omnia, ita in fuum ipfius corpus potentiam exercuit inimitabilem: immutavit scilicet in corpus lucidum & gloriofum, & fubinde reduxit ad pristinum statum. Transfigurationem ejus intelligo, cum in Monte Sancto, fulsit ipsius facies, ut sol : & Mat. xvii. vestimenta ejus albescebant instar lucis. Moses etiam & Elias, alter Legislator Judæorum, alter inter Prophetas celeberrimus, cum eo colloquebantur : iifque abeuntibus, vox jussit è nubibus, ut huic dilecto Dei Filio auscultaremus.

HÆC

HÆC breviter de miraculis Christi: quæ quidem satis essent sola ad sidem omnibus faciendam de suâ authoritate divina; nulla licèt præluxissent nascituro aut recèns nato signa extraordinaria. Sed non tantum eà ratione superavit omnes Prophetas & Legislatores, sed etiam miraculis à seipso exhibitis. Quæ enim sparsim legimus in sacrâ historia antiqua, partim ab uno Propheta, partim ab alio præstita, ea collectim perfecit omnia Christus, aut iisdem majora.

His miraculis Christi addendæ sunt ipsius prophetiæ, ut dictis sactisque Prophetam demonstremus. Illud occurrit imprimis vaticinium memorabile, quod cum lacrymis essudit, DE EXCIDIO HIEROSOLYMITANO. Vidit populi sui antiqui, & dilectæ urbis appropinquantem cladem: vidit cum dolore & admonuit sæpiùs gentem immorigeram de sutura Numinis ira & instanti vindicta. Prædictioni respondit eventus: periit insælix urbs, cum sua gente: & etiamnum manet utriusque desolatio, veracis Prophetæ triste monumentum.

NEC res adversas tantum prædixit, & judicia Dei in suos inimicos, sed etiam beneficia & dona promisit & prænunciavit suis Discipulis. Missionem & essuritionem Spiritus Sancti intelligo. Hoc promissum & prophetiam legimus com-

Pleta

pleta in Actis Apostolorum, modo ex- Cap. ii. traordinario & præteritis sæculis incog-Testibus Judæis simul & Gentinito. Statim ab ascensione Christi, cum congregati essent ipsius Discipuli Hierosolymis, descendit Spiritus Sanctus in Apostolos, modo visibili, forma ignea, & effectis mirabilibus. Piscatores illi & plebei homines ex Galilæa, cœlitùs afflati, derepentè aliis atque aliis linguis inter se colloquebantur, ac si easdem longo studio & exercitatione edocti fuifsent. Sparso autem rumore per urbem hujusce rei novæ & infolitæ, convenêre in eundem locum alienigenæ ex pluribus gentibus, qui erant Hierofolymis: ut fidem & veritatem facti experirentur. Re autem iis compertâ, & extra dubium posità, obstupefacti sunt omnes & mirabantur, dum linguam sibi propriam & vernaculam, ex ore Apostolorum quisque Nec transiit, instar fulguris, hic afflatus, hoc donum, nec pro istôc tantum tempore invaluit; sed adfuit Apostolis, datà occasione, ad mortem usque. Nec Apostolos tantum, sed initiatos in fide & disciplina Christi, eadem 1 Cor. xii. Spiritûs Sancti dona, cum aliis multis co- 10, 28,30 mitabantur.

MITTO alia, & mortem fuam & refurrectionem sæpius prænunciavit Apostolis, eorumque fata post suum abitum & discessium, Mat. x. 16, &c. Mar. xiii. 9. Joh. xxi. 18. Dein, abnegationem Petri prædixit, unumque è duode. cim ipsum esse proditurum, quem data offula fignabat. Præterea Judæorum obstinationem & rejectionem, Gentiumque conversionem futuram, Mat. viii. 11. & xxi. 43. Joh. x. 16. Sed quid multa? ab ipsis Judæis, nunc cælesti Jesu Nazareni doctrina perculsis, nunc factis mirabilibus, ac etiam fuorum oraculorum voce fractis & convictis, sæpe agnitus est Propheta, atque ille Propheta venturus, Mat. xxi. 11. Luc. vii. 16. & xxiv. 19. Joh. iv. 19. & vii. 40. & ix. 17. dein 70h. i. 45. & vi. 14.

and fid barbard pli

md n r P n P ta 8 a l

SED in historia pergamus ad mortem, resurrectionem & ascensionem Christi, Primo, moribundo aut moriente Jesu Nazareno, cœlum & terra fuæ indignationis aut horroris dedêre figna: tremuit terra, & sol abscondit faciem. Prætereà, aperta funt mortuorum sepulchra, scissique & scopuli & velum templi Hierofolymitani. Ut omnibus innotesceret, tam Judæis quam Gentibus, vivis & mortuis, ira Dei, & facinorosis impendens vindicta. Hæc denique ita erant manifesta & conspicua, ut qui huic sceleri aut trucidationis scelerosz affistebant aut alias intererant, Centurio nempe & circumfusa turba, his ostentis mirabilibus

Christianorum. CAP. IV.

mirabilibus perculsi, clamabant Hominem justum & Dei filium supplicio &

morti deditum esfe.

MORTEM Christi secuta est ipsius Refurrectio, & in mortem ipsam victoria. Nempe cum à Judzis crucifixus effet Jesus, emortuus & sepultus, posita ad fepulchrum militari custodia, (quandoquidem à morte se resurrecturum prædixerat) infra triduum è mortuis reverà furrexit: Angelis præsentibus & attestantibus. Dein, suis discipulis, solicitis aut dubitantibus, sese exhibuit redivivum, repetitis vicibus. Hoc modo fese ostendit Christus supra sortem humanam, su- Joh. x. 18. pra mortem elatum, ruptis ipfius vincu- Phil. iii. lis claustrisque omnibus, idque sua vi : 20, 21. quâ ctiam nos tandem à mortuis resuscitabit.

Quid plura dicam? Quid repetam majora divinæ virtutis indicia? Sed non deest his omnibus complementum summum. Cùm mortem vicerat Christus hâc resurrectione, de eâdem gloriose triumphavit suo in cœlum ascensu. Cùm in monte Oliveto, testibus Angelis & afpectantibus Apostolis, omnem mortalitatem exuit & excussit: terram deseruit, & in altum æthera evolavit. Sic rediit ad Patrem, & ad gloriam illam quam habuit ante mundum conditum. Talem Johi xve. resurrectionem & ἀποθέωσιν nemo morta-5,

lium

la

fa

in

co

110

de

rı

8

er

8

fi

he pi

al

al

fe pl

ni fe

fla

H

u

V

C

N

fi

C

f

lium habuit unquam, sive ex illo tempore, sive sæculis antecedentibus.

Hæc de Jesu Nazareno, ipsius conceptu, natalibus, vità & morte, resurrectione & ascensione dicta sunto. que hæc mihi videntur authoritatis divinæ maxima & invicta argumenta. Nempe miracula Legislatoris, legisque sanctitas, prophetiarum præcedentium aut tunc temporis futurarum complementa, voces de cœlo, Angelorum apparitiones & testimonia. Ab his signis, ut inquit Christus, Cur non discernitis quod justum est, aut rationi consentaneum. Sed forsan quæ deinceps secuta sint, quæres; quam fidem adhibuerit his factis dictifve gens humana? Quantum valuerint apud iltius læculi homines aut insequentium, hæc mira & præclara? cum adhuc recens erat fama, & istarum rerum historia. Quam denique vim & fuccessium habuerit lex illa nova cujus author erat Christus? Id partim jam diximus, cum ad primam concionem Apostolorum, enarratis morte & refurrectione Christi, & vaticiniis eò spectantibus, conversi sunt ad fidem Christi homines quasi ter mille. Neque minus ad continuatam prædicationem Apostolorum profecit indies crevitque fides Christiana: donce tandem imperium Romanum subegit, atque ad illam pervenit magnitudinem quâ jam late latè protenditur orbis Christianus. Cesfabant Oracula & Saipovonarpeia. Ex quo, Euseb. inquit Porphyrius, Fesus colicaptus est, prap. Ecommunem ac publicam Deorum opem c, r nemo sensit. Quæramus jam vicissim, unde hæc mutatio repentina, & nova rerum facies? unde hæc victoria? non vi & armis pugnatum eft, nec eloquentia & artibus humanis. Notum est qui fuerint primi præcones Evangelii, plebeii & proletarii homines. Nec divitias possidebant ipsi, nec pollicebantur aliis: nec honores, aliave quacunque humana cupiditatis incitamenta. Quinimò tantum abfuit ut his se fruituros esse crederent, aut cultores primi, aut sublequentes proselyti, ut omnes qui hanc sectam amplexi fuerant, expositos viderint communi odio aut ludibrio. Neque id tantum, sed in vincula conjectos, feris, ferro, flammifye cruciandos aut interimendos. His non obstantibus invaluit Evangelium, & auctus est assiduè numerus conversorum ad fidem Christianam. vi mihi dicas velim, divina aut humana? Obstiterunt, ut vides, humana omnia. Numen his interfuisse negabis, Numen fummum & ineluctabile? Non minorem certè potentiam exigit monstratque eventus; & quæ plurima indentidem interceslerunt miracula, Deum oftentant prælentem & cæptis aspirantem. Quis

n

n

Quis plura desiderat aut majora ad fidem faciendam Legislatori cœlitùs mis. fo? cum præter legis fuæ eminenten dignitatem, eandem comitata fint tot & tanta miracula, tam ad eam introducen-Restat tantum dam quam stabiliendam. ut rerum humanarum statum, cum veni in mundum Servator noster, intuemur quo constet clarius, si fieri possit, vis utilitas aut necessitas novæ œconomiæ sul Quam opportune laboranti fue currit humano generi ille Princeps padi & justitiæ: quantis malis eripuit; quanti denique studio & benignitate prospext corum faluti & felicitati futuræ.

8

ni

al

tu

m

in

lo

bc

in

di

po

CC

9

pi

a ci

m

e: co

MUNDI sub illud tempus quam maxi mè degeneris & deformati, non facile el imaginem depingere. Tenebris, vitiis superstitione immersus jacuit. Religi Judaica, quæ adhibita fuerat in medelan aliis, ipia jam inciderat in morbum pen-Neglectis legis suæ funda culotum. mentis, parte naturali, hærebant nim operè ritualibus & cæremoniis suis Ju dæi: iísque accurate peractis, se Deos re acceptos credebant & cæteris omnibu religiofiores. Hæc autem in externis minutis folicitudo, & in maximis & in terioribus negligentia, est veræ religion tinea & corruptela. Prætereà, extra Ju dæum regnabat adhuc humani gener pestis, Idololatria. Tot deos adoraban Gentes

69

Christianorum. CAP. IV.

Gentes, quot erant in cœlo vicina fidera. Nec cœlum tantum & sidera, sed homines mortuos, animantia, plantásque venerati funt, ut antea diximus. nullus erat, quam plurimus ubique Deus: ritibusque, non frivolis modò, sed impuris, sed barbaris & immanibus sua Numina vel Idola coluerunt. Dein, ab hâc radice superstitionis & idololatriæ pullulabant innumera vitia : effrænis libido, luxuria morúmque impuritas fimul X impunitas: etiam cum contra naturam Nec minefandas cupiditates explerent. nus injustitia, mutuis injuriis & feritate alii in alios fæviebant. Apud multos raptu & prædå vivebatur, absque ullo regimine: apud alios tyrannidem exercebant imperii potentes, in suos quisque populos; victorque & captivos alienigenas, ut belluas, ad pugnandum & digladiandum inter se committebant, aut ad congrediendum cum feris in lufum & spectaculum populo. Intereà focietati & bono pubco non tam consultum erat, quam ut quisque sibi concupitum, quicquid esset, adipisceretur. Hic suz litat ambitioni, alter avaritiz, aliisque alii animorum zestibus: citra amorem mutuum, charitatem, aut in miseros misericordiam. Verbo dicam, ad explendas corporis animíque libidines cæco impetu ferebantur, abique lege aut regulâ hodiernæ vitæ, absque spe aut metu futuræ.

ITA naturam humanam exuisse videba. tur mundus Ethnicus, & in brutam de. generaffe. Nec id tantum, fed infuper sese dedisse in dominatum malorum Geniorum, qui (permittente Deo) mundi hujusce imperium obtinuerant.

Luc.iv. 6.

que arrogabat fibi eorum Princeps, cum oftensis Christo regnis omnibus hujusce mundi & eorum gloria, dixit ei, Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum regnorum: nam mibi tradita est, & do eam cuicunque voluero. Malè fidum novimus Diabolum, sed eundem dixit non minus Christus, idque fæpiùs, hujusce mundi principem, Joh xii. 31. & xiv. 30. & xvi. 11. Mundum possedisse quidem videtur tunc temporis, quocunque jure aut titulo: & Deo quali excluso, res agebantur pro arbitrio Da-Oracula instituerunt in diverfis regionibus, & afflabant modo quodam aut in furorem agebant suos sacerdotes & prophetissas. Multifaria insuper Divinationem genera, vanarum & stolidarum, ad illudendum mortale genus, Deumque ipsum, constituêre: augures, haruspices, ariolos, vates, conjectores omne genûs : qui ab extis animalium, à volatu avium, ab hinnitu e quorum, à tonitru & fulgure, & nesco quot modis, sècreta cœli & res futuras hominum se rimari & prædicere posse fingebant. di

m

bi

0-

1.

0.

e.

b.

m

is,

ıſi

g.

0.

ı. U·

8

e.

11.

n.

e.

210

as

fingebant. Dein magicis artibus instruebant alios, atque ea ratione in servitutem aut obsequium, quasi sædere & pactione obstrictos, tenebant. In hac superstitionis & vitiorum colluvie volutati jacebant homines: & quod olim de gente Ifraëlitica dixit Propheta, de reliqua gente humana non minus verè dicere potuisset : Isa. i. con-Ah, gens peccatrix, populus gravisimus fer Rom. iniquitate, semen maleficentissimum, filii corruptores! reliquerunt Jehovam, & contemptim irritaverunt Sanctum If-Totum corpus agrotat, totum cor languescit: a planta pedis usque ad caput nibil integrum, sed vulnus, & tumor, & plaga saniosa. Audite cœli, ausculta terra! quid fiet huic populo?

Quum degeneraffet olim primum mortale genus, Deus iracundus delevit e facie terræ omnem carnem, unica excepta, & conservată familia; ut ex illa propagine experiretur, si fortè ad frugem rediret gens humana, tantà clade percussa & præmonita. Sed, ut vidimus, nihil profuit ira Dei, aut diluvium universale ad emendandam progeniem humanam. Prolapía est denuò ad fœdos mores & impietatem; quæ, procedente mundi ætate, magis magisque ingravescebant. Sed Ifa. Xv. quorsum percutimini amplius, novas addetis prævaricationes? inquit Propheta. Proinde non excidit & extinxit Deus hoc fecundum

fecundum hominum genus, fed miferi. cordia motus, à vitiis & erroribus suis revocare tentavit, misso unigenito suo Filio in terras, cum novâ lege, novâque œconomià, ad mundum, si fieri potuit, reformandum. Quâ autem ratione hanc Reformationem generis humani instituit Deus, & aggressus est Christus, dictum est in superioribus sparsim & generatim; nunc autem, (his præmissis de authoritate Legislatoris, legisque suz usu & necessitate) pleniùs & per singula capita manet exponendum.

CAP. V.

De Cultu Dei & Ritibus Sacris : secundum Legem Christianam.

I Joh. iii. 8. confer Mat. xii. Luc. x. 18. Joh.xii. 31.80 xvi. 11. Dein Joh. I Joh. v. 19.

ENIT in mundum Christus, ut opera Diaboli destrueret: qualia funt vitia, errores, idololatria. His animas humanas irretitas, & à veritate, virtute, & verâ pietate alienatas tenuit istius mundi princeps. Quam opem his viii. 44. & attulit Christus? quâ medicinâ his malis occurit, aut subvenit? remedia paravit, ut mihi videtur, fingulis propria minus efficacia. Contra idololatriam & fuperstitionem, cultum purum. Contra vitia, vitia, morum regulam æquam justámque, & corundem exemplum purum & immaculatum. Contra errores, veritatis lumen & fidem rectam. Hæc an ita fint, videamus, aut siquid præterea sit desiderandum.

Exordiendum à Deo, rerum omnium Authore, & Rectore Universi. Deum unum prædicavit Christus, æternum, incorporeum, infinitum, fanctissimum, immutabilem: cultúmque tanto numine non indignum instituit. Hoc uno ictu prostravit Deos gentium innumeros, futiles & fictitios: cultumque eorum malefanum abolevit. Gentium, inquam, Deos: Deum enim Ifraelis adorandum ufque proposuit. Sed cultum ei præstitum, immutandum duxit. Deus est Spi- Joh. iv. ritus, inquit Christus, & qui adorant eum, oportet ut Spiritu & veritate ado-Quo dicto & Judzorum & Gentium improbavit cultum. Spiritus purus nec statuis nec imaginibus repræsentari debet aut potest. Hæc & hujusmodi figmenta, hominum opera, dignitatem Numinis imminuunt, iupereminentem ipsius naturam deprimunt in similitudinem rerum vilium & corporearum. Prætereà, sanctitatem Numinis polluère Gentes, ritibus infanis, nefariis aut turpibus, (ut non semel antea diximus) à quibus abhorruit Legislator noster. Nec Gen-

tes tantùm increpare voluit hôc monito, sed Judzos etiam: qui Deum quidem unum coluerunt, eúmque incorporeum, sed cultu nimis corporeo, certis locis assericto, & externis ac inutilibus czeremoniis gravato. Hos monet de mutando & dilatando Dei cultu: nec Hierosolymis solùm aut in monte Gerizim: nec in hôc aut illo Templo, unicè przsentem esse Deum; per totum terrarum orbem, & quaquà patet cœlum, Deus habitat; adestque Spiritu & veritate eum colentibus, in omni loco, in omni gente.

Juditions de eadem re sepius admonuissent eorum Prophetæ. Nec Prophetæ tantum, sed lumen naturæ, & Philosophi in omni ævo, Numen ubique adesse piis animis, nec externis ministeriis aut oblationibus placandum admonuere ut videre est apud Platonem, Hieroclem,

Lactantium, idem præclare explicat. Vultissie vos, inquit, Deum cogitare magnum & placidum, & majestate leni verendum, amicum & semper in proximo? non immolationibus & sanguine multo colendum, (quæ enim ex trucidatione immerentium voluptas est?) sed mente purâ, bono honestóque proposito. Non Templa illi, congestis in altitudinem saxis, struenda sunt: in suo cuique consecrandus est pectore. Eodem modo Isaias Propheta

Propheta Judzos allocutus est, ex ore Isa. lxvi. Dei: Sic ait Jehova, Cælum mihi so- 1,2,3. lium est, & Terra scabellum pedum meo- 48, 49. rum: ubinam esset domus quam ædificaretis mihi? & ubinam locus quieti meæ? Atqui omnia ista fecit manus mea - - - sed in hunc intueor in pauperem & contritum spiritu, ac trepidantem ad verbum Qui jugulat bovem, ac si percuteret virum: qui mactat parvum pecudem, ac si decollaret canem: qui offert munus, ac si sanguinem porci: qui adolet thus, ac si muneraretur idolum. Vides, & Judzorum & Gentium cultum, tâm à Deo, quâm hominibus, à viris divinis & sapientibus, reprehendi & quasi irrideri. Sed ad sermonem Christi redeamus.

Dixit Christus verbis præcedentibus, Venit tempus, & nunc est, quùm veri adoratores adorabunt Patrem spiritu & veritate: Etenim Pater tales quærit, qui ipsum adorent. Spiritu, inquit, adorandus Deus, non tantum actionibus externis, cultu corporeo, ritibus & cæremoniis, quæ non expurgant animum: sed pietate internâ, sincero cordis affectu, casto, puro, sanctissimus. Porrò, in veritate colendum docet, non jam typis, umbris & siguris; multò minus cultu superstitioso, falso, aut hypocritico. Sum-

ma est, cultum nostrum ad illius quod colimus Numinis dignitatem & naturam adaptandum docet Christus. Est illud Numen invisibile, omnipræsens, omniscium, perspicitque corda & cogitationes: communis Pater omnium, totius universi Hic tibi Deus est, Christia-Conditor. ne. Non ut olim dixere Israelitæ, Hi sunt Dii tui, Israel: cum vitulos aureos, recens confictos, intuerentur. Nec instar Gentium, quibus in hortis nascuntur Numina, aut in ære, aut saxo, lignisve latitant. Deus est immensus, tam præsentia sua, quam bonitate. que fingulis in quâvis regione aut gente,

Act. x.35. qui timent eum, operamque dant justitiæ: & in mente boni viri suam sedem, templimane habet augustissimum

templumque habet augustissimum.

Ut paucis dicamus, verum divini cultus objectum his verbis exposuit Christus, dein cultum ei consentaneum & verè beorgerii univer salem intelligo & rationalem. Putà laudes & gratiarum actiones, preces & supplicationes, è calenti corde effusas. Voluit ut nos ipsos Deo consecraremus, corpus animamque: non bruta & cruenta sacrificia, hircorum aut taurorum sanguinem; quæ neque Deo sua natura grata sunt, neque sanctiorem reddunt hæc dona offerentis animum.

His amotis ritibus Judzorum & Gentium, quzres subinde, quales eorum loco loco substituerit Christus: sine ritibus enim vix potest constare inter mortales religio quævis instituta. Respondeo, Ritus Christiani sunt pauci, simplices, innocui, utiles, nec magicè operativi. Multitudo rituum, instar nebularum, abscondunt faciem folis, aut lumen ipfius obtundunt & diminuunt. Res in se præstantes læduntur nimio apparatu. Ità semper tractanda & instituenda est Religio, ut quodin ea sanctismum est & divinissimum, id semper verfetur ante oculos, semper præ cæteris effulgeat. Ritus nostros, militari nomine aut solennis juramenti, Sacramenta appellare solent Theologi: quorum duo tantum instituit Christus, Baptismum & Eucha-Illum initiationis ritum, alterum confirmationis & commemorationis: quo Christi mortem donec secundo cor. xi. advenerit, commemorare jubemur. Et 25, 26. prout pauci funt ritus nostri, ita fimplices: aqua pura, aut pane & vino cele-Nihil hic operofi aut magnifici: nec cultum Dei onerant, nec cultores: nec pompam præ se ferunt, nec oftentationis speciem. Innocuos esse, res ipsa loquitur. Nec cæde, nec sanguine litant Deo Christiani: nec cæremoniis utuntur ullo modo inhonestis aut indecoris: five in initiandis neophytis, five in adeptorum facris faciundis. Denique utilissimi sunt in re religionis promovendâ. Religionem

gionem intelligo interiorem & vitæ fanctimoniam. Cùm Christo dedicamur in Baptismo, renunciamus Diabolo & ipsius operibus, ad quæ destruenda, ut diximus, venit in mundum Christus. nunciamus inani pompæ & gloriæ hujusce fæculi, ut cœlestia sequamur. nunciamus denique illicitis carnis desideriis aut deliciis, ut spiritu vivamus Deo, ac rationi non pravis affectibus obfequamur. Ita in ipsis initiis religionis nostræ, cum nosmet tradimus Christo, & ipfius fidem recipimus, repudiare & abdicare tenemur omnem nequitiam, omnes mali fontes, fomites, & fautores. Hoc autem facramentum, aut abjuratio, exigitur ab adultis in persona propria, ab infantibus per sponsores: qui id in se recipiunt, unà cum parentibus, ut educatione Christiana adhibita, fidem promissorum præstent ita initiati. Idque in confirmatione subsequenti, aut ad sacram cœnam admissione, præstitum curant sacris præpositi.

ERAT quidem in usu Baptismus etiam apud Judzos, in proselytis initiandis. Et apud Gentes itidem inter cæremonias sacras & initiamenta, Lotiones obtinuêre. Est quippe symbolum aut typus aptus & appositus ad significandam purisicationem, Ablutio: ut sicut extrinsecus mundatur Corpus, ità intrinsecus abluatur Anima à suis sordibus & immun-

ditie.

ditie. Quòd si huic ritui simplici adjunxerint olim Christiani (ut & hodiè nonnulli) minutias quaidam cæremoniales, quæ nobis videntur nullius esse vis aut usûs, id tempori, loco & populo dandum est. Primi Christiani erant plerique Judzi conversi: Judzi autem, ut 'nosti, sunt piroterei, nec facile est exuere fimul & femel inveteratas confuetudines aut propensiones. Neque miror his propensionibus, sive Judzorum five Gentium, indulfisse aliquantulum Christianos sapientores: id debetur infirmis in tenerà & nascenti Religione. Quot cæremonias, aliàs inutiles, in cultum ab ipso institutum adscivit Moses, ut se accomodaret Judzis, è gente idololatricà recens eductis? Magna opera non perficiuntur unico ictu, sed promovendum est sensim genus humanum ad religionem puram, lucidam, & plane rationalem. Hunc ritum olim comitata funt in adultis dona Spiritus extraordinaria: sed ea dudum desière, nec in infantibus unquam funt expectanda.

ALTER ritus Christianorum est Commemoratio mortis Christi, quæ à nobis dici solet Eucharistia, vel Cæna Domini. Utrumque nomen instituta Judaica reipicere videtur: hoc Agnum Paschalem, illud facrificii Eucharistici festum. utriúsque instituti vim & significationem

explet

explet superátque hoc facramentum. Peragitur pane & vino, in modicâ portione fumptis: quibus sanguinem Christi pro nobis effusum, corpúsque fractum com-Symbola hæc funt satis apmemoramus. ta & facile apparata, usúmque habent Revocant in mentem bemultiplicem. neficia quæcunque à Christo accepimus, & amorem ipfius in genus humanum inimitabilem: cum fese obtulit morti, morti cum cruciatibus & ignominia, ut nos à peccatis redimeret, & salutem nobis pararet æternam. Prætereà in his celebrandis non tantum reverentiam & pietatem, sed etiam, depositis omnibus inimicitiis, charitatem universalem exposci-Datámque Christo fidem antea in baptismo renovamus: & si quid secus acciderit, vitæ morúmque emendationem, actâ pœnitentiâ, pollicemur. Vides externa nostra & ritualia eò spectare, ut officii quemque sui commonefaciant, animisque inspirent sanctitatem: propositum finémque summum Legis Christianæ.

HACTENUS opinor, nihil in nos culpa aut vituperii conjiciendum circa cultum, ritúsve Christianos: neque in illo superstitionem, neque in his multitudinem aut inutilitatem, aliámve labem quamcunque, ex Hebræis Rabbinus, aut è Gentibus Sacerdos Philosophúsve facilè reperiet. Idque semper permittimus petimúsque,

ut cum facris Judaicis & Gentilibus conferantur nostra, quò cujusque indoles ex illà contrapositione magis innotescat. At, inquies forsan, est quidem, secundum hanc ideam, cafta, fimplex, & pura Religio Christiana: sed in praxi & in exercendis his facris multa adfcriptitia atque minus pura accumulantur, aut ita intermista funt ut sensim corruptelam indu-Respondeo, non id agimus, ut cant. cujusvis Ecclesiæ, quæ Christiani nominis titulum gerit, cultum ritusve propugnemus: sed quæ à Christo, & ipsius Apostolis instituta sunt, ea præstamus innocua, pia, & verè fancta. Conquesti funt patres nostri, & adhuc conquerimur hodie de corruptâ simplicitate religionis Christianæ, tam quoad dogmata, quam cultum: idque Gentes etiam observa-Notavit Ammianus Marcellinus, L. 21. fub currente sæculo quarto, Christianam religionem, absolutam & simplicem, anili superstitione confudisse Constantium. Memorat etiam exinde Historicus dissidia & contentiones de ritibus, inter antistites Christianos. Nullius temeritati aut fuperstitioni favemus, nullius patrocinamur. Videant illi, quorum interest, séque & lua tueantur. Siqui pridem introducti fuere ritus, indulgendo Judæis aut Gentibus, sublatà causà exolescere debent in Republica jam penitus Christiana: Et qui

C

ato

riı

nı

D

pi

m

qu

le

cu

R

ex

CU

7e

jic

01

gu

nis

fti

ve

la

ca

fa

ut

ci

te la p

qui eosdem retinent augentque non fine icandalo & infigni damno religionis noftræ, (quod in Ecclesia Romana factum lugemus) admonendi funt potius quam Officit religioni, ut mihi defendendi. videtur, quodcunque est superfluum. Quippe quod imminuit vim & curam cæterorum, partémque sibi arripit animi nostri, qui vix totus sufficit rebus gravioribus & necessariis. Religio Christiana in fuâ institutione est admodum simplex, & ne nuda nimis videretur aut despectui esset Gentilibus & Judzis, czremoniis & mysteriis viduata, in utroque genere sese accomodârunt veteres temporum & populorum necessitati. Et nonnunquam, pro levitate humani ingenii, ad superstitionem semper propensi, alia atque alia, nullà urgente necessitate, admiscuerunt. Hæc temerè ascita paulatim sunt resecanda, ut ad institutionem primævam, puram fimplicémque redeamus.

Denique, in iis quæ permissa sunt prudentiæ Christianæ circa sacra, non tantum rei ipsius, sua fortasse natura indisserentis, sed etiam quam maxime circumstantiarum habenda est ratio. Quod in Ecclesia infante & incipiente æquum erat, adultæ forsan minus convenit, aut supervacaneum videbitur. Alia est rerum facies de sæculo in sæculum, alia populi indoles in diversis regionibus:

atque

CAP. V. Christianorum.

atque gentis Europææ cæteris ut severius est ingenium, ita acrior inquisitio nunc quam olim. Progredimur, favente Deo, ad veritatem nudam, & pietatem puram: defixis semper oculis in fundamenta religionis, scilicet morum animique fanctitatem; ut ad habitum, indolem & analogiam œconomiæ Evangelicæ cultum fidemque nostram componamus. Regulæ quas præscripserunt Apostoli in exercendis donis divinis, pari ratione locum habent in ritibus instituendis: πάντα Tes oixosouir yereoba, inquit S. Paulus, i Cot. xiv. Omnia ad ædificationem fiant. Dein lub- 26. dein Jicit, πάντα ευσχημόνως κὸ κατά τάξιν γενέσθω, ult. Omnia decenter & ordine fiant. His regulis observatis nihil errabitur in exter-Sed ex utrâque parte oritur superfittio, vel obluctando ritibus appolitis, vel inopportunos & infrugiferos accumulando: utrumque enim ordini & ædificationi obstat. Cavendum autem, quod ixpius monuimus, ne multitudine aut inutilitate ritulorum primarii objecti intercipiamus aspectum. Eò enim omnia sunt referenda, ut Deum colamus in ipiritu & veritate, cum vitæ sanctimonia & integritate. Finis mandati (inquit Pau- i Timig lus ad mentem Christi) est charitas ex puro corde, & conscientia bona, & fide minime simulatâ.

m

al

E

n

ni 8

d

Σe pr fee ca

fu

min

His interpolitis, ad ultimam notam progredimur. Diximus suprà, ritus Chris. tianos non esse magicè essicaces: vel, u loquuntur hodie, ex ipso opere operata Nulla dona extraordinaria, nunc dierum comitantur baptismum in adultis: necin infantibus concipi potest regeneratio all qua interna ante rationis ulum qualem-Sed est utrisque ritus fœderalis initiationis Baptismus: cúmque adoleve rint parvuli, si promissorum memores da tam fidem præstare conentur, nihil dee rit ex parte Dei, nihil opis aut auxili quò minus tales evadant, quales se futuros promiserant ipsi, vel ipsorum fidejul fores. Dein, ad Euchariftiam quod spec tat, est quidem ritus ille vividus & an tuofus, sed vim suam exerit movendout fectus, & excitando animam in cogitati ones fervidas de morte Christi, de amon Christi, & de beneficiis ab his prominantibus ad fideles ipfius cultores. No etiam monet hæc commemoratio nott vicissim erga Christum officii: ut, siqui fit fensus ingenui, fiqua memoria au gratia benefactorum, ei nos præbeamu morigeros, qui, nostrum causa, morten tulit acerbani, & pro nobis adhuc in co lis apud Deum intercedit.

Mæc de re ipså: nec intereà nega mus, è Patribus nonnullos, de utroque ritu Christiano, Baptismo & Cænâ Do

u

C.

mini, ita locutos esse, ac si quid magici aut mystici utrilibet inesse credidissent. Ad Baptismum quod attinet, nascente Evangelio mundum spectabant Christiani ita servum & subditum imperio Satana, ut possidere videretur quodammodo, & quasi habitare in singulis insidelibus, aut nondum baptizatis: atque ea ratione & intuitu Baptismum (cum suis adjunctis) habuere nonnulli veterum pro quodam exorcismo vel adjuratione, quibus abigebatur * spiritus immundus. Indè renunciatis

* Cyril. Hierofol. Catec. Mystagog. 'Αλλ' όμως ἀκδεις τελαμένη τῆ χειρί, ὡς προς παρόνλα είπεῖν, 'Αποτάσσομαί σοι Σαλανᾶ. Sed audis simul quòd, manu extensâ, tanquam ad prasentem dicitur, Abrenuncio tibi Satana. Cum iis quæ sequuntur Catech. 1, 2, 3. Vide etiam Tertul. de Coronâ,

Optatus Milev. 1. 4. contra Parmen. hæc habet: Neminem fugit quod omnis homo qui nascitur, quamvis de Christianis parentibus nascatur, sine Spiritu immundo esse non potest: quem necesse sit ante salutare lavacrum ab homine excludi & separari. Hoc exorcismus operatur, &c. Nec Aliter S. Augustinus ad Sixtum Epist. 105. versus finem. Quid ad hoc respondeant, quod exorciscantur & exussiantur infantes? Hoc enim proculdubio fallaciter fit si Diabolus iis non dominatur. Dein Theodoretus in cap. 1. Cant. p. 1002. ita loquitur, 'Aνάμνησον σαυτον της ίερας μυςαγωγίας, ενη οι τελέμενοι μεlà τὴν ἄρνησιν τε Τυράννε, κỳ τὴν τε Βασιλέως ὁμολογίαν οίονεὶ σΦραγίδα τινα βασιλικὴν δέχονλαι πνευμαλικά μύρα το χρίσμα. Revoca tibi in mentem, quòd in facrà mystagogià initiati, post Tyranni abnegationem & Regis agnitionem, ve-Apud luti sigillum quoddam Regium accipiunt spiritualis unquenti Suic. voc. Chrisma. Denique Gennadius Massil. de Ecclesiast. Dogm. 250pk. p. c.31. ita rem totam exequitur. Illud etiam quod circa bap- 1151.fed tizandos in universo mundo sancta Ecclesia uniformiter agit, vid. Genn. non otioso contemplamur intuitu: cum sive parvuli sive ju- ipsum.

renunciatis operibus Satanæ à Catechumenis, adjurabant etiam aquam exorcilitæ, cruce signabant, alissque usi sunt caremoniis in ea consecranda. Sæpe etian differebant baptismum, ut notum est, se quiores Christiani usque ad exitum vita ut recèns loti, puriores & immaculation ad cœlum abirent.

Ex his cæremoniis nonnullas merid reliquimus, utpote nulla fretas authoritate Christi aut Apostolorum, aptasque nimiùm ad corrumpendam simplicitaten hujusce ritûs Christiani, ac si ei adesse etiamnum vis quædam mystica ex iph opere operato promanans. Quæcunque fuerit olim in primis Ecclesiæ sæculi hujusce ritûs efficacia apud infideles con versos, quæcunque secuta sint dona extraordinaria, eadem inter Christianos na tos non funt expectanda. Ut est simplicissimus hic ritus, ita rectissimè celebratur aquâ simplici, ut amputatis superflui quibuscunque & superstitiosis appendiculis, cultus noster rationalis in omnibus appareat.

Hæc de Baptismo: Quæ prætereà in Eucharistia explicanda aut celebranda ad

jecerunt

venes ad regenerationis veniunt sacramentum, non priussom tem vita adeant, qu'àm exorcismis & exussiationibus Cleius rum, Spiritus ab iis immundus abigatur. Vid. ctian Constit. Apost. & Dionys. Areopag. apud Feyarden. p. 96 princ.

CAP. V. Christianorum.

jecerunt sive Veteres sive Neoterici, przter institutum Christi & Apostolorum, ea pariter sunt abscindenda. Non licet in religione divinitùs tradità, nova procudere mysteria, novam doctrinam facramentalem ritusve pro arbitrio hominum. Nulla est mutatio physica panis aut vini in hoc facramento, (five in confecratione, five post consecrationem) sed tantum moralis: quatenus ab usu communi ad hunc usum facrum transferuntur hæc fymbola. Qui verò, recitatis quibusdam verbis, hæc corpora terrestria, alterius prorsus ordinis & luti, in corpus cœleste Christi transformare satagunt aut prætendunt, arte illi magica uti velle mihi videntur: quandoquidem nullâ vi humanâ fieri hoc potest, nec ullo promisso divino tanta vis in facerdotem confertur. Sed de hac re, & de sacramentis, * infrà plura.

ut lis

nt

Apud Gentiles, multifarii erant ritus magici: quibus peractis certo modo, effectus aliquis extraordinarius, non vi causarum naturalium aut moralium, sed

G 4 virtute

^{*} Ubi in altera parte tractabitur de Sacramentis contra Pontif. Consule Hooker, lib. 6. p. 363, 364. ubi ostendit Pontif. non posse explicare rationabiliter illam essicaciam sive vim conferendi gratiam, quam attribuunt Saacramentis: cum neque velim id sieri immediate per Spiritum Dei, neque moraliter; nec tamen physice sieri potest.

virtute pacti arcani cum quibusdam Geniis subsequi solebat. Ritibus & cæremoniis mysticis (quas rexerais appellant Græci) in Deorum aut Dearum cultu, magnam vim attribuebant Ethici: plenéque & perfecte initiatos, tam in hâc vità, quàm futurà beatos prædicabant,

Plutar. Lacon. Apophtheg. L. 5. p. 224.

Futuram fælicitatem sibi pollicebantur Οερεοτελες αί, Sacris Orphicis initiati. Quam doctrinam, unà cum fuis facris, ab Ægyptiis hausisse videtur Orpheus. Ità Plutarchus. Testatur autem Diodorus, Mystas illos Ægyptiorum, etiam in hac vità Deos habere propitios semper, & donorum omnium divinorum largitores. Διαβεβόνται δ' ή τέτων, &c. Vulgatum est apud Ægyptios, Deos, cum invocati sunt, adesse visibiles & periculis præsen-tissimos INITIATIS: ipsósque sieri Sanctiores Sjustiores Sper omniameliores. Ideóque ex priscis Heroibus & Semideis (inter quos numerat Orpheum) omnium illustrissimos ritibus hisce imbui & consecrari cupiisse. Hâc de re audiamus prætereà Platonem, ab Ægyptiis pariter in-Mitutum & instructum. Os av auun @ & ateλετος είς άδε άρικηται, εν βορβόρω κείσεται ο δί κεκαθαρμένος τε, η τετελεσμένος, εκείσε άφικόμε νος, μετά θεων οἰχήσει. Quicunque non initiatus, nec mysteriorum particeps, mi-Vid. ibid. grabit ad inferos, jacebit in luto. Quicunque verò, purgatus atque initiarus

illuc

Phædon. p. 69.

p. 81.

CAP. V. Christianorum.

illuc accesserit, cum Diis habitabit. Multa sunt in eundem sensum apud * veteres:

*Isocrates de mysteriis istis: Τελετής οἱ μετέχονθες, περέ τε της τε βίε τελευτης ή τε σύμπαν Φ ἀιῶνΦ, ήδίες έλπίδας έχισι. Initiorum participes & de vita exitu, & de omni avo, latiores spes habent. Aristides in Panathenaica, Κ. έρδι της πανηγύρεως, έχ' όσον ή παράσα εύθυμία, έδ' αξ τε προτέρε χρόνε δυσκολιών λύσεις η άπαλλαγαί άλλα ή περί της τελευτης ήδίες έχειν τὰς έλπίδας, ώς ἄμεινον διατάξανίας, κ) έκ εν σκότω τε κ βορβόρω κεισομένες, α δε τές αμυήτες αναμμένει. Solennitatis sacra fructus est non tantum prasens animi tranquillitas, aut quod à malis prateriti temporis exolvamur & liberemur : sed etiam ut in morte spes latas habeamus; fore nempe ut meliori loco dispositi, non in tenebris & como volutemur, que sors est non initiatorum: Apud Authorem Axiochi (in operibus Platonis) sub finem, Gobrias Magus, cùm statum Beatorum in Campis Elysiis descripsisset, subjicit, Ένταῦθα τοῖς μεμυημένοις έξι τις προεδρία, κὶ τὰς ὁσίας ἀγιζείας κακεῖσε συντελεσι. ΙΝίε τις προεδρία, η τὰς όσίας ἀγιζείας μαμείσε συντελίσι. initiati primas tenent sedes, & ibidem adhuc peragunt sacrorum caremonias. Idem dixere Diogeni Athenienses, 'Ev άδυ προεδρίας οἱ μεμυμμένοι τυΓχάνυσι. Apud inferos, primum locum habent initiati. Πρωθοκλισίας & πρωθοκαθεδρίας ambiebant Pharisæi in hoc mundo: (Mat. xxiii. 6.) id in futuro Regno petiisse videntur Zebedæi silii. Mat. xx. 21, 22. Horum utriusque fastum & affectationem dignitatis & imperii repressit Christus. Audi quid Atheniensibus prædictis respondet Diogenes. Γελοΐον, έφη, εί Αγησίλα. μεν η Έπαμεινάνδας εν τῷ βορθόρω διάξισιν, ευτελεῖς δέ τινες μεμυημένοι εν ταῖς μακάρων νήσοις ἔσονται. Ridiculum, in. Laert. in quit, est, si Agesilaus & Epaminondas in luto habitabunt, vit. vulgares autem quidem initiati in Beatorum insulis suturi sunt. Acerbius est quod retulit Antisthenes sacerdoti Orphico, dicenti, initiatos multorum bonorum apud inferos participes ese. Τί δν, έφη, δα ἀποθνήσηεις; Cur igitur, inquit, non moreris? Idem de his mysticis canit Sophocles. Quem ideò & Diogenem hâc in re inter se committit Plutarchus, De audiendis Poetis, (p. 21.) & Diogenis dictum durius profert. Et fatendum est ex Ethnicis probiores & lapientiores his mysteriis adjunxisse meliorem vivendi rationem & rerum optimarum scientiam. Vide cum vacat, Cicer. de Leg. l. 2. c. 14. & Arrian. in Epict. l. 3. c. 21. Ad hanc & πανήγυριν & τε ελειωμένες, allusisse videtur Apol. tolus ad Hebr. cap. xii. 22.

.

.

IS

IC

veteres: quos pro otio quisque potest consulere.

PRATEREA notare licet apud Gentes diversos fuisse gradus initiationis in facris, & diversa mysteria, minora & majora, usque ad perfectionem. De his, tam Græcis quam Barbaris, ita Clemens Alexandrinus: Όυκ επεικότως αρα κ) των μυσηρίων των παρ "Ελληου, α'єχι μεν τὰ καθάρσα, καθάπερ κỳ τοις βαρδά-Sisasnakius τινα ύποθουν έχοντα, κή προπαρασκευής τον μελλόντων. τα δε μεράλα, περί των συμπάντων है प्रकार अवश्वाप, दें गंगित संस्कृत है साम उर्दे में सहाνόμη τήν τε φύσην κ τὰ σεκγματα. Non abs re ergo in mysteriis apud Græcos, primo loco sunt lustrationes, sicut etiam apud Post has autem sunt Barbaros lotio. Mysteria parva: quæ fundamentum aliquod habent doctrine & praparationis ad futura. Magna autem mysteria versantur circa universum: neque restat amplius discere, sed inspicere & mente comprehendere naturam & res ipsas. Hæc distinctio sæpiùs occurrit apud Veteres. Vid. Suidam. voc. 'Emir). Seneca quast. nat. l. 7. c. 31. & Epist. 90. & scriptores de Eleusiniis, aliósque multos.

Neque minus apud Judzos diversi erant gradus, ut ita dicam, Proselytismi. Habuerant primum Proselytos Porta, dein Justitia, ut eorum verbis utar. Et in his recipiendis & initiandis diversos

adhi-

adhibuere ritus, ut omnibus notum est. Denique, nihil infoliti, indecori aut superstitiosi in proselytis initiandis usi sunt Apostoli, quorum exempla sequenda

proponimus.

Hunc progressum aut gradationem in facris confecutus mihi videtur mos veterum Christianorum, qui convertendos ad Fidem in classes distribuebant : præcipuè in Catechumenos & illuminatos: de quibus passim apud Patres, de eorum discriminatione, officiis & privilegiis. Pari modo Doctrinam Christianam distinguebant veteres in τὰ ἔκζορα, & τὰ ἀπόρρη-74. Illa apud omnes enunciari poterant: hæc arcana apud adeptos tantum aut Atque illud doctrinæ, & discipulorum discrimen respicere videtur S. Paulus multis in locis. 1 Cor. ii. 6, 7. Phil. iii. 15. Heb. v. 13, 14. & vi. 1. Et ad ipsius, ut putabant, exemplum, τὰ ἀπόρρητα, five τὰ μυς κεια, non declarabant palam veteres Theologi: neque in colloquiis familiaribus, neque in Catechesibus, neque in concionibus: nec ullo modo coram Paganis Catechumenis aut aliis quibuscunque, non initiatis. Quibus præfentibus, aut inceptum fermonem abrumpentes, tacebant: aut rem facram obscurè & ambiguis verbis fignificabant : hâc adjecta formula, ίσασιν οἱ μεμυημένοι, ἴσασιν οἱ msoi. Norunt initiati, norunt fideles. Quæ Quæ dictiones multoties occurrent in

scriptis Patrum.

PRÆTEREA, de tacendis mysteriis sacris multa funt apud Gentes, * & severissima præcepta. Etiam apud Philosophos, præcipue Pythagoricos, invaluit ista disciplina. Et eidem methodo, iisdem vistigiis institerunt, ut jam monuimus, è Christianis Doctoribus plurimi, in Disciplina Arcani, ut appellatur, obfervanda. Eodem modo de arcendis aut amovendis non initiatis, dum quædam facra opertiora fierent, mos erat communis Christianis cum Gentibus: ut ex utriusque ritualibus patet. Denique ipfa vocabula ad ritus Gentilitios specmutuati funt Christiani, tantia, עטחה שבו, עטחסוג, עבעטחעניסו, & מעשח דיו. דבאבדה, דבדבאמשובניסו, פודבאבדסו, בחסית אל בחסת דבטבוני & hujusmodi alia, ut satis notum est iis qui in scriptis Patrum versantur. de his fatis.

SIVE

^{*} Cùm vel ex formà omnibus mysteriis silentii sides debeatur: Samothracia & Eleusinia reticentur: quanto magis talia qua prodita interim etiam humanam animadversionem provocabunt, dum divina servatur, &c. Tertul. Apolog. c.7. In Orphicis carminibus, his consona dicuntur. Τὰ παρεισαγόμενα κατὰ τὰς τελετὰς, περὶ ὧν ε θέμις τοῖς ἀμυήτοις εςορεῖν τὰ κατὰ μέρ. Qua mysteriorum caremoniis exhibentur, ea singulatim à profanis, aut non initiatis, enarrari, nefas est. Diodor. Sic. l. 3. m. p. 196. Hujusmodi alia plura passim occurrunt apud Authores Veteres, tam Christianos quàm cæteros: quæ notiora sunt quàm ut hic repetantur, ab aliis pridem congesta.

Sive verba, five mores & ritulos è Gentium facris aut Judæorum ad fua transtulerint Christiani, id in mitiorem partem interpretor: non malo animo factum, fed ad ornandam, ut illis vifum est, religionem Christianam, nè nuda nimis, fimplex & plebeia haberetur: vel in blandimenta exteris, quò cum iis ritus quodammodo participare, aut saltem, (affectatà novitate) non prorsus abscedere viderentur. Sed abiere, nunc dierum, hæ rationes qualescunque aut hujusmodi: & mutatis temporibus rerúmque momentis, mutanda funt confilia. Ea quæ jam defierunt esse usui, abjicienda sunt ut supervacanea, imò noxia, quatenus simplicitatem religionis Christianæ inficiunt aut corrumpunt: ut fucus ad ornatum primum adhibitus, tandem exedit & deformat nativam cutis pulchritudinem. Acris est in his & hujufmodi reprimendis sententia Tertulliani: Sed quoniam De Orat. unum aliquod attigimus vacuæ obser-c.12. vationis (lotiones intelligit, & externam munditiam) non pigebit catera quoque denotare quibus meritò vanitas exprobranda est, siquidem sine ullius aut Dominici aut Apostolici præcepti auctoritate fiunt. Hujusmodi enim non religioni, sed superstitioni deputantur: affectata & coacta, & curiosi potius quam rationarationalis officii: certè vel eò coërcenda

quòd Gentilibus adæquent.

DICAM quod res est: in cultu divino nulla funt apud nos mysteria, ut apud Nihil absconditum, nulla sa-Gentes. cra aut opertanea aut nocturna, omnia fiunt in propatulo. Nulla est distinctio, hâc in re, inter vulgus & initiatos: quos nimiùm distinxere, tam gentes quam Judæi, (Mat. ix. 11. & xi. 19. Joh. ix. 34.) οί στωχοί έναγγελίζου), id Johanni renunciavit Christus inter argumenta & characteres suæ œconomiæ, Mat. xi. 5. Nullam gentem figillatim respicit Evangelium, nullum hominum ordinem, fed genus humanum. Quòd fi olim facramentis suis cæremoniolas quasdam aut reticentiam invexerint antiqui, quò majorem iis reverentiam & venerationem conciliarent, aut quâcunque alia de causâ, id temporibus istis dandum est, nec ultrà retinendum. Omnia tandem in aperto dicenda, agenda, exponenda. Nullius præcepti, nullius ritus Christiani nos pudet. Nullum fugit examen, nullius aspectum institutio nostra: authoritatem divinam & rationem puram in omnibus appellamus. Denique, non tam in peragundis ritibus, quam in vitæ & animorum fanctimonia, falutis nostræ collocamus cardinem: & pro his doti-

Mat. x. 27.

bus

bus internis cuique Deus metietur suam beatitudinem.

AD reliqua minora quod spectat, de Festis aut Jejuniis indicendis, de Vestibus sacerdotalibus, de formulis necessariis in sacris administrandis, & hujusmodi aliis, siant omnia secundum regulas Apostolicas & prudentiam Christianam ad decorem & ædisicationem, ut tam superstitio quam ἀκοσμία excludantur. Hæc de ritibus Christianis breviter dicta sunto.

CAP. VI.

De morum regula & vitæ præceptis secundum Legem Christianam.

DE moribus Christianorum, aut disciplinâ morali secundum Legem Christianam, quædam in genere suprà notavimus. Fundamentum omnis legis de moribus institutæ, est lex naturæ. Sed huic sundamento (quod de evangelio dixit Apostolus) alii atque alii diversum superstruunt, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, stipulam. Ex his superstructis nonnulla sunt solida, apta & idonea; alia levia & inutilia. Atque hæc observanda sunt & trutinanda in probandis aut improbandis singulorum legibus

bus, Judæorum, Gentium, aut aliorum quorumcunque: in doctrinâ morum E-vangelicâ nihil reperitur supersluum & inutile, multò minùs noxium aut legi naturæ contrarium. Dixi contrarium: distinguendum enim, inter legem naturæ, & libertatem naturæ. Quod in statu naturali liberum est, lege positivâ restringi potest, in commodum societatis atque generis humani, aut in salutem vitæ suturæ. Idque sieri solet ubique gentium, cùm res postulat, ob commune bonum.

Hoc præmisso, facilè constabit nihil non æquum esse, rectum & laude dignum in Lege morali Evangelica: quod utinam de praxi & moribus Christianorum perinde dici potuisset. Sed proh dolor! proh pudor! quantum à lege recedunt mores? Immane quantum discrepat à regulâ & præceptis Christi & Apostolorum, & ab eorundem exemplis, Christianorum vita? Procul abest ut hic intelligam, quæ olim objecta fuere Chris-Thyestæas epulas, artes magicas, concubitus incestos, & ejusmodi alia: hæc pro atrocibus calumniis habeo; five Judzorum, five Gentium, five denique hæreticorum malitià confictis. Hi funt inimicorum morfus & defamationes conflandam invidiam; fed amicorum tela aut vulnera magis funt metuenda, quæ ab iis funduntur querelæ omnium funt

funt gravissima. Conquesti sunt olim, & conqueruntur hodie de moribus sui fæculi Christiani devotissimi. Lege, cum vacat, Salviani de gubernatione Dei librum tertium & quartum. In tertio, M. p. 49. inter alia hæc habet, Quotum enim quemque invenies, &c. pudet cætera dicere. Dein, sub fine ejusdem libri subjecit, Quo fit ut etiam nos, qui Christiani dicimur, perdamus vim tanti nominis, vitio pravitatis. Nibil enim omnino prodest nomen sanctum habere sine moribus : quia vita à professione discordans abrogat illustris tituli honorem per indignorum actuum vilitatem, &c. Et in sequenti li- M. p. 78. bro, Quæ cùm ita sint, magnâ videlicet nobis prarogativa de nomine Christianitatis blandiri possumus, qui ita agimus ac vivimus, ut boc ipsum quod Christianus populus esse dicimur, opprobrium Christi esse videatur. At è diverso, in paganis quid borum simile que dicimus, &c. Denique Christianos Barbaris ipsis deteriores exhibet*.

H HÆC

^{*} Vide etiam quam nobis dedit effigiem mundi Cyprianus, in Epist. ad Donatum, quæ dicitur secunda; ubi demptis iis quæ ad tempora spectabant Ethnica, reliqua in tempora Christiana nimio plus congruunt. OEconomia sua, ut mihi videtur, non minùs abusi sunt Christiani, quam sua olim Judæi; nec illis plura aut graviora exprobrarunt Isaias; Jeremias, alisque Prophetæ, quam nobis objicienda essent, si nobiscum hodie Deus causam suam ageret.

HAC cum ita fint, quid si à mortuis refurgerent Apostoli, atque orbis Christiani faciem intuerentur: vitiis obtectam, & magni nominis umbram? Ipios puderet, & tantum non pæniteret suorum laborum. Vel si, quiescentibus Apostolis, refurgerent Philosophi & Gentilium fapientes: & perlustrato terrarum orbe à nobis quærerent quid profuerit humano generi religio Christiana, quoad mores & vitæ probitatem? quoad pacem & bonum publicum? Nos utique appellatis Barbaros per opprobrium; sed nobis barbaris quid præstatis vos Christiani? His dictis factisque respondeant illi, qui apud nos prælides funt rerum humanarum & divinarum. Id unice in me probandum recipio, institutionem Christianam, modò firmiter ei adhæreamus, optimam esse & ultissimam, tam ad mores cujusque formandos, quàm ad bonum publicum: &, quod maximum est, ad falutem & fœlicitatem æternam generis humani in vitâ futurâ obtinendam.

Institutio moralis constat præceptis æ exemplis: dein præmiis æ pænis debitis confirmatur. In horum nulla parte nos destituit institutio Christiana. Primò, quoad præcepta, non quidem digeruntur illa ordine æ per capita, ut solent Ethica Philosophorum: nec una leguntur collecta, ut corpus legum, aut doctorum systemata.

ľ

Sed sparsim occurrent in ferfystemata. monibus Christi, & in scriptis Apostolorum; quâ ratione commodiùs instruitur vulgus, & inter legendum facras literas sensim imbibitur doctrina salutaris. Neque nos deficit in ullo genere officiorum lex Evangelica, laxa licet & fine formâ Imprimis enim quæcunque artis tradita. lege aut lumine naturæ honesta sunt & laudabilia, ea fequi & amplecti tenemur, quinetiam præferre, si forsan officia officiis obstiterent. Dein actus omnes humanos complectitur: dicta, facta, cogitationes. Et in singulis viam rectam & honestatis liquidæ vestigia sequitur. In verbis imprimis, five in familiari colloquio, five in commerciis, fidem, finceritatem, fimplicitatem jubet, cogit, imperat. Sine fuco, fine dolo aut artificio. Nec ullum jusjurandum ineundum & proferendum esse permittit, absque causâ gravi & publicâ. Nec quâvis de causâ perjurium, testimonia falsa, convitia, maledicta aut execrationes. Pariter obloquia & detrectationes clandestinæ, & quæcunque lædunt alterius famam, malo animo aut ex affectu privato, apud nos vetita funt & odiosa. Prætereà pudorem, modestiam & urbanitatem in sermone colimus, ut alias ubique: exulantibus omni levitate inhonestà, & scurrilitate; nec minus verborum asperitates, mordaces & H 2 illiberales

Denique, ut paucis dicam, linguæ & vaganti licentiæ verborum ubique frænos injicimus: ne quid indecori in se, ne quid injuriosi in proximos, aut in Deum prophani, impii, aut irreligiosi ex ore Christiana proveniat

tiano proveniat.

1 Theff.

In factis & operibus multò magis interdicitur Christianis omne genus mali, levis licet & exigui: quinetiam omnis species mali. Non tantum extra culpam esse debemus, sed etiam, si fieri potest, extra culpæ fuspicionem aut proximita-Non fatis est viro Christiano ad leges humanas justum esse. Quicquid postulat humanitas, quicquid benevolentia aut charitas mutua, nobis præcipitur religiose observandum. Et in charitatis officiis, tâm Judæorum, quâm Gentium institutis omnibus prælucet lex Christi. Non amicis tantum, sed inimicis etiam benefaciendum : ut Patrum nostrum co-Pauperibus, ægrotis, lestem imitemur. aut infirmis quovis modo, pro viribus fuccurrendum, ope & confilio. Legislator noster Christus, miseriam humanam ut omnium optime intellexit, ita omnium ei maxime confuluit. Philosophi in altis cogitationibus occupati, vulgus hominum fere præterierunt, aut permisere regendum fuæ gentis legibus. Sapientibus & veritatis studiosis sua accommodarunt praicripta:

S

n

scripta: gregem popularem, prophanum, & tantum non contemptui habuere. alia mens, aliud propolitum Servatori nostro clementissimo: qui totam gentem humanam, quantam quantam, amore complexus est, atque sua lege & consiliis adjuvare voluit. Propterea infirmitates humanas & statum luctuosum intuitus, rerum indigentiam, morbos, calamitates, & quicquid incommodi adhæret mortali vitæ: ut his malis quæ penitus tolli non poterant, allevamentum aliquod afferret, opera charitatis, misericordiæ, atque opis mutuæ in sua cuique classe injunxit. Atque ea omnia in vitá futurá centuplicatò remuneranda promisit. Nec malis tantum corporis subveniendum, sed animi multo magis: occurrere aut mederi vitiis, erroribus, ignorantiæ, morbis gravislimis: & vaganti populo viam falutis oftendere, beneficium cumulatius est quam febres, frigus aut famem depellere. Quapropter præcepta dedit Christus de moribus instituendis aperta, manifesta, cuique obvia & exposita. Ut omnibus constarent lua officia, ut omnibus ad cœlum nota effet via.

Et quò regulam æqui & boni facilem & expeditam, & veluti in pectore judicem domesticum, quisque haberet: Quod tibi non vis fieri, inquit Christus, id alteri ne feceris. Nec lex est æquior ul-

la. Favemus plerumque partibus nostris: ut æquum siat judicium, mutetur persona, & loco rei, aut indigentis ope, teipsum constituas: & quicquid tibi eodem modo peccanti aut indigenti, indulgendum petiturus esses, id totum alteri concedas. Inter mortales, peccatores & indigos, hic est modus æquissimus: ut habità ratione affectuum & infirmitatum humanarum, non ad jus summum alter alterius res & actiones exigamus. Nec id tantùm nobis præcipitur, ut in dubiis partem sequamur mitiorem, sed etiam ut peccata manisesta alii aliis remittamus: Deus bone, quoties & quousque ex tuo

Mat. xviii. præcepto aut confilio!

In eundem finem, ne ex amore fui, aut ex impetu iræ peccetur, nobis prohibita est omnis vindicta privata; ad pacem & amicitiam confervandum dissimulandæ sunt leves injuriæ, & pro viribus perferendæ graviores. Nemo temere in jus vocandus; ied cùm neque ferri possunt injuriæ, neque lites componi, permissum est deferre causam ad magistratum, ut sine metu aut amore res ex æquo definiatur. Hæc inter privatos tenenda est moderatio & æquanimitas: fed erga Principem aut Magistratum majori, adhuc utendum est patientia. Dei funt ministri ob bonum publicum, & ob idem bonum tolerabilia omnia funt tole-Bellum Civile est immane monranda. strum,

strum, quod innocuos pariter ac nocentes unà devorat & absorbet. Neque cum exteris gerendum est bellum magistratui Christiano, nisi externà necessitate coacto. Denique, ut verbo dicam, in rationibus justi suum cuique tribuimus, secundum varios hominum ordines: neque id parcè aut gravate, sed cumulatim & alacriter.

ITA justitiæ & juris naturalis præscripta retinet & transcendit lex Christi. De Temperantia jam dicendum, quid quifque fibi debeat in fui corporis regimine: quid animæ divinæ conservandæ: quid brutæ, quam participat, naturæ cohiben-Præcipitur imprimis, ut in voluptatibus corporeis utendis parci fimus, modesti & moderati: ut appetitus omnes lensúsque inferiores ratione regamus. Nullà de causà, sive in sacris, sive in convivalibus, effrænatæ indulgendum licentiæ. Nulla apud nos Bacchanalia, aut Orgia quæcunque, impura aut furiofa. Ebrietas aut impudicitia virum honestum dedecet, multo magis Christianum. Gulæ & abdomini servire turpe est, cæterisve cupiditatibus carnis. Castus cœlibatus apud nos laudatur, honestum habetur conjugium, sed unius cum una; idque sine abdicatione, nisi crimen adulterii intervenerit. In cæteris omnibus vivendum est, ut decet sobrios & frugi homines.

H4

EA

(

r

n

8

C

t

EA quæ nos docet Christiana Philosophia, ut ita dicam, cum differit de contemptu mundi, & despicientia rerum humanarum præ divinis, temporalium præ æternis: prætereà, cùm de tundendâ & subjuganda hac carne, qua mens infestatur, nos læpius commonet, in hôc corpore bruto, & ad voluptates crassas nimis propenso: ea, inquam, nobis indicant voluntatem, indolem & propofitum legis Christianæ: monéntque temperatos esse debere ipsius cultores, non tantum in deliciis corporeis, sed etiam in honoribus ambiendis, divitiis appetendis, cæterisque quibuscunque quæ ad vitam hodiernam & animalem spectant. Et si quid secus videris in praxi nostrâ, non id legi aut legislatori vertendum vitio, sed falsi nominis Christianis: qui se obstrinxere sacramento de renunciandis cupiditatibus mundanis, & soli Deo semet consecrandis, nec datæ fidei respondent.

EPICUREIS habenda est cura corporis, Christianis animæ: Præquâ, ut nos docet Christus, sordet & vilescit totus hic mundus. Res caduca Mundus, cujus schema præterit, ut & hujusce mortalis corporis. Anima autem est immortalis, nescit mori: & indignè patitur perituri corporis aut perituri mundi se sieri mancipium. Prætereà, peregrini sumus in hôc mundo, inquit doctrina

Christi-

Christiana: Quid quæritis hîc sedes quie- 1 Pet. ii. tas, quid honores, aut divitias? crastino 11. die abitura omnia. Regnum cœli primò quærite, civitatem permanentem, the-sauros perennes, quos neque sures eripere possunt, nec tineæ erodere. His omnibus admonemur, ut paucis contenti simus in hâc vitâ, aspirantes ad majora in suturâ: ubi patria, ubi spes nostra & hæreditas.

DE Fortitudine Christiana siquid dicendum esset, multa suppetunt exempla & præcepta. Non autem fortitudinem illam bellicofam velim intelligas, quæ sanguine gaudet, & inani gloria animatur: malè audit apud Christianos ista ferocitas. Sed firmitatem illam animi & constantiam intelligo, quibus armati fortiter patimur mala in causa bona, & fortunam adversam æquo animo. In virtute & veritate propugnandis elucet maxime fortitudo animi: cum, nec metu hominum potentum, aut bonorum, aut famæ, aut ipsius vitæ dispendio, absterremur ab incœptis præclaris, & humano generi profuturis. Hâc in re nobis præivit Christus suo exemplo, præivere Apostoli & Martyres alii. In his rebus sese exercet & spectatur magnanimitas Christiana: non in ardenti prælio, aut in scandendis muris & aggeribus hostium: tumultuante intus sanguine, & turgescentibus centibus venis, ut neque timori locus esse possit, neque rationi. Vera mag. nanimitas est res tranquilla & severa, in recessu mentis posita: ratione sedata & meditatione alitur, non halitibus fanguinis aut fervore præcordium, ut furor Martius. Naturam non obruit vi & ftre. pitu, sed querelas ipsius audit placide, labantem sustinet, & victricem rationem fequitur. Nec fingularis gloriz aut no. minis affectatione, mala perfert, aut à publicà recedit vià, sed ex amore Dei,

justi, veri, & communis boni.

Dixi in hắc palæstrâ nos suo exemplo præivisse Christum: præivit certè, & gloriofissimus exiit. Non tantum contractiunculas naturæ humanæ, fed dolores omnes & aculeos fentit, pertulit, vi-Prænovit quæ passurus esset mala, nec refugit; non subitò & inopinatum corripuere, sed præmonitum & præscium: sponte subiit & deliberate quæcunque passus est, nec se imminenti ictui subtraxit. Sed quæ, inquies, pertulit Christus, & quo fine? Convitia & opprobria populi, calumnias & tumultus intelligo. Nec tantum populum malefanum, sed etiam præsides & primores Ecclesiæ Judaicæ sibi inimicos habuit. Mat. xxvi. Non folum contemptui & fastidio habuerunt tanquam hominem vilem & proletarium: sed, triginta argenteis vendi-

164

tuni

tum coram tribunali sistebant, salsoque accusabant, ut perturbatorem aut blasphemum: judicémque reluctantem in suas partes trahebant. Vinculis constrinxere, flagellarunt lictoribus, fannis & dicteriis illudebant. Purpurâ indutum, & sceptro arundineo, spinis coronarunt, per ludibrium & non fine dolore: eique prætulere prædonem & raptorem. Denique in os spuebant, colaphis cædebant, & omne genûs injuriis. Sed quid tandem, quo exitu, quæso? Per fas nefasque damnatum, ad mortem pertraxêre. Innocuum, inquam, per fas nefasque damnatum. Audi id ex ore Judicis, Mat. xxvii. Videns autem Pilatus se nibil proficere, 24, 25. sed majorem tumultum sieri, acceptâ aquâ abluit manus coram turba: dicens, INNOXIUS EGO SUM A SANGVINE HUJUS JUS-TI: vos videritis. Et respondens universus populus dixit, Sanguis ejus super nos & super filios nostros. Dira hæc quidem, sed quærendum superest, quo genere mortis plectebant? spero levis & fubitanez, aut faltem minus infamis. Quinimo nec cruciatibus nec ignominiæ pepercêre Judzi, Cruci affixus est Jesus Nazarenus, inter duos latrones, in campo Golgothæ, subsannante & irridente populo. En funestam tragœdiam! Sed quem in finem, quo proposito, tot

Mar. viii.

Luc. ix. 26.

2 Tim. ii.

Pet. iv.

12, 13, 14,

Oc.

38.

& tam acerba pertulit Christus? Dico, in falutem humani generis, ad confirmandam veritatem religionis ab ipio propofitæ, & ad gloriam cœlestem adipiscendam.

HACTENUS de exemplo Christi: quod sæpiùs inspicere juvabit, quod sequamur & imitemur, oportet, pro viribus. opprobriis vulgi & calumniis malevolo-Mat. x. 33. rum perferendis simus animosi: quum authoritas accesserit & obstiterit, miti sed infracto animo, in causa veri, justi & honesti persistendum. In quo & quali mundo vivimus, præmonuere sæpius Christus & Apostoli, (Joh. xiv. 17. & xv. 18, 19. & xvi. 33. & xvii. 14. & xviii. 36. 1 Cor. ii. 12. Heb. xi. 30. Fam. iv. 4. 1 Job. ii. 15, 19.) atque fuis exemplis comprobarunt. Non itaque turbemur aut percellamur tanquam re novâ & inopinâ, si nos mundus ode-

Mat. x. 32, 33.

ternum.

NEC huic fortitudini aut magnanimitati ullo modo repugnat HUMILI-TAS, inter virtutes Christianas laudatissima. Humilitas enim sita est potissi-

terius vitæ, præmium expectat sempi-

spectatore & conscientia teste dignum sit, id age, fremente licèt mundo hodierno. Hoc decet virum Christianum, fortem & magnanimum: qui pœnam fugit al-

rit aut malè tractaverit.

mum

Quicquid Deo

mum in comparatione tenuitatis nostræ cum magnitudine & perfectione Dei; & quò magis infinitam illam disparitatem persentiscimus, eò nos minoris esse ducendos, pulvifculos, vermiculos, res nihili existimabimus. Neque indignanter ferendam esse sortem nostram, quocunque nos vertat Providentia, quocunque loco hodie confistamus, summo, medio, dum mundi Rector immenso infimo: torquet volumine universam rerum machinam. Prætereà, infinitæ huic fapientiæ, justitiæ, & bonitati confisi, nihil dubitamus, tandem bonis bene cessura omnia, & secus facientibus malè. que illa spe & side erecti, parvi facimus quicquid nobis acciderit in hâc vità caducâ & momentaneâ. Denique, immortalis est Anima humana, sepulto corpore vivimus, atque vitam nobis æternam & zterne beatam promisit Christus, morigeris & obsequentibus ipsius præceptis. Quid itaque moramur unius momenti incommoda? dolores fugitivos, aut per- Rom. viii. pessiones quascunque cum pondere futu- 18,38.66. ræ gloriæ minime comparandas? Macte 2 Cor.iv. animo, Christiane: ducem sequere, & Heb. xii. futurum præmium semper intuere. ga Deum humilis, submissus, supplex: erga malum mundum intrepidus, cum de causa Dei agitur, virtutis & veritatis.

EsT

CAP. VI.

t I

a

r e f

I

Est etiam erga homines exercenda Humilitas, quatenus opponitur illa virtus Superbiæ, & fastoso despectui alio. Sunt enim ea vitia maxime odio habenda. Oritur autem superbia a falsa fui existimatione & suorum bonorum. Cum natalibus, divitiis, honoribus, ingenio, pulchritudine, cæterisve bonis externis aut caducis inflati, alios in inferiori loco politos contemnimus, aut æquo minoris æstimamus. Debetur utique his Magnis in hoc mundo fuus honos, ad conservandum sæculi regimen & ordinem: fed vera dignitas aliunde metienda est, à bonis internis, atque animi dotibus non perituris: & qui hæc colunt maxime, neque tumidi funt aut infolentes in pares aut impares, officia sua & par-Neque tenemur abjecto tes implent. esse animo, aut iniquum de nobismetipfis judicium ferre, sed modestum & moderatum. Parcamus cenfuris, suspicionibus aut accusatiunculis, publicis aut privatis: & propriarum infirmitatum conscii, propensiores simus in illam partem, quæ alterius favet meritis. Hæc de Humilitate.

HACTENUS mores externos, dicta & facta præcipuè respeximus. Sed affectus & cogitationes Deus inspicit: fontes boni & mali, ac futuræ fælicitatis aut miseriæ. Sinceritatem in omnibus pos-

tulamus,

Mat. xv.

tulamus, præcordia & penetralia animi ingredimur. Lex Judaica præmiis tantum temporalibus suffulta, exteriori morum innocentià contenta fuit. Litera, inquam, legis Mosaicæ; absit enim ut putemus nullos fuisse inter Judæos ex animo & cordicitùs probos piósque viros; fed ab altiori doctrina edoctos. Meri enim Judæi præceptis ritibusque suæ legis expletis, se justos putabant coram Deo; ut Epistolæ Paulinæ satis testan-Sed de Lege Christiana id dici Mat.v. 26. non potest: quæ parvi facit opera alio- 1 Cor. xiii. quin bona, sine cordis affectu, & calore 3. vitali pietatis & charitatis. Nec dona quævis aut xasiouara, extraordinaria licet, aut virtutes mirificas, ullius ponderis, nedum cœlo digna putat Christus. Ea Mat. vii. etiam Apostolus habet instar æris sonori, 21,22,23. sine vi, sine effectu. Denique, Christia- 12. num nomen aut titulum, cultum externum, ritus facros, pietatis formam fine internâ sanctitate, parvi facimus, si non fastidimus. His nimiùm confisi sunt tam 2 Tim. iii Judzi quam Gentes: qui initiationibus 5. fuis & cæremoniis facris peractis, rem totam religionis expeditam crediderunt. Hisce non penitus acquiescimus, sed utimur, ad uniendam voluntatem Deo, & inflammandum pectus amore rerum divinarum. Neque enim ficca & arida est Religio Christiana, in intellectu tantum,

aut actibus exterioribus fita; sed est vi. vida, &, ut ita dicam, affectuosa. Hz. ret in medullis & in intimo spiritu, pervaditque & imbuit omnes animi faculta. tes, & in partes Dei, pietatis & virtutis convertit.

PARI modo cum de vitiis cohibendis agitur, non tantum pravos & incompo. fitos mores prohibet, sed etiam motus animi & cupiditates impuras aut nefarias, pro peccatis habet disciplina nostra,

28, 60.

Mat. v. 8. Beati funt puri corde, inquit Christus, & ver. 21. ipsi Deum videbunt; pari ratione impuri corde, quicquid foras apparuerit, non videbunt Deum. In hâc autem visione fumma confistit fælicitas. Nempe semina sortis nostræ futuræ jacet funditus in ipså Animá: & deposito hôc corpore, cum nuda manet, vivitque Deo soli & fibiipfi, ab hisce duobus haurienda est sua Deus autem se communicat fælicitas. unicuique, suòsque influxus salutiferos, plus aut minus pro qualitate subjecti re-& quò magis se sentit anima cipientis: deiformem & rerum intellectualium compotem, eo magis gaudet, fruiturque fuo statu & suo Deo. Denique, in Refurrectione, puritas corporis sequetur puritatem sui incolæ, ipsius gloriam imitabitur, ipfius radiis splendescet. que, ut verbo dicam, habitus, dispotitiones & affectus animi funt radices bo

ni & mali in hâc vitâ, & in futurâ beatitudinis aut miseriæ. His proptereà applicantur quam maxime præcepta Chriftiana, ad purgandum & renovandum spiritum interiorem: ut sublata materia morbi mens fiat sana, totúsque homo. Quicquid igitur exterius agamus, five erga Deum, five erga homines: in facris aut in vità communi, parum valet, parùm proficit, nisi ab interno principio proveniat & nutriatur. Infucate & fincerè peragenda omnia, Numine conscio, quod corda & cogitationes scrutatur.

Hæc diximus de natura legis Chriftianæ, & præceptis, ut ita dicam, cardinalibus. Plura funt, in diversis ordinibus, quæ, ne nimii simus in hôc capite, fummatim funt dicenda. In republica Christiana, ut in aliis quibuscunque, varii funt gradus & officia: his fingulis prospicit religio Christiana secundum æqui rectique rationes, ad pacem, ad pietatem, bonúmque publicum promoven-In suo quisque loco & classe ita se gerat, ut qui rerum omnium Rectori se rationes redditurum effe credit. Magistratûs, tam civilis quam ecclefiaftici erga populum sibi commissum, populíque erga utrumque, ita constituuntur mutua officia. Liberorum erga parentes, & parentumivicissim erga libros. Mariti & uxoris, domini & servi, & in cæteris, siqui funt, ordinibus

dinibus. In his omnibus, non tantùm jus commune servat lex Christiana, sed hoc temperat mansuetudine: ac benevolentia & amore erga genus humanum universim

adjuvat & adauget.

HACTENUS de institutis morúmque regulis in lege Christianâ. En pulchram ideam, inquies, legis quidem optimæ sed quâ sanctione stabilitur hæc lex optima, ut vim suam & essectum habeat? Respondeo: si de Legislatoris authoritate quæris, de eâ dictum est assauthoritate quæris, de eâ dictum est affatim in superioribus. Si de pænis & præmiis, nec majora nec certiora constitui possunt quàm quæ denunciat lex Christiana; vitam scilicet æternam ex hâc parte, & ex alterâ pænas infernales, quibus nihil gravius, nihil intolerabilius.

I

h

P

e

m

da

A

ef

in

ex

fp

ın

m

tu

vú

afc

pr

ne

fin

tâ

fec

ATQUE has legis suæ conditiones & sanctiones validissimas sæpè repetit Christus, sæpe sæpius Apostoli: Judæis, Gentibus, omnibus sine discrimine comprehensis, ad quos Legis promulgatio pervenerit. Nempe die judicii solennis constituto & condicto, præsentibus Angelis & totà gente humanà, ad hanc normam cujusque opera exigentur, & in præmiis pænisque distribuendis idem erit Judex qui fuerat Legislator, (Mat. xiii. 40, 41, &c. & xvi. 27. & xxv. 31, &c. Mar. viii. 38. Joh. v. 28, 29.) Deinceps Apostoli hoc supremum Judicium alta vo-

ce prædicârunt, in omni loco, tempore & populo: unicuique subeundum secundum sua opera, per hanc legem examinanda. (Act. xvii. 31. Rom. ii. 5, 6, &c. & xiv. 10, 11, 12. 1 Cor. iii. 13, 14. & 2 Cor. v. 10. Gal. vi. 7, 8. 2 Thes. i. 6, 7, 8, 9. 2 Tim. iv. 1, 8. Heb. ix. 27, 28. & x. 27, 31. 1 Pet. i. 17. & 2 Eph. ii. 4, 9. & iii. 7, &c. Jud. xiv. 15. Rev. vi. 14, 15, &c. & xx. 11, 12, 15. cum aliis non paucis.)

DENIQUE, quod sæpiùs repetendum, his promissis adimplendis & infligendis pænis parem esse Legislatorem nostrum, ex ipsius anteactis abundè constat. minatus est Hierosolymis & Genti Judaicæ, plenè & severè completa vidimus. Atque hoc excidium, has clades typos esse voluit & mæsta pignora iræ suæ in improbos & immorigeros Evangelio in excidio mundi exercendæ. Dein quod spectat ad promissa vitæ æternæ, multis indiciis se demonstravit Christus vitæ & mortis Dominum. Tam fuscitando mortuos, quam cum ipse surrexit victor vivuíque, & glorià circumdatus in cœlum ascendit. In idem cœlum quò abiit præcurfor, eandemque fecum habitationem se posse perinde nos adducere, sui fimili aut cognato vestire corpore, & vita donare æterna, ita non verbis tantum led exemplo fuo docuit. Tandem effufo Spiritu Sancto in Apostolos & primos Christianos, miraculis illis donisque stupendis se præstare potuisse quæcunque promiserat, & reipså præstiturum ostendit: dato hôc specimine suæ potestatis & veracitatis, & solutå parte pretii veluti in stipulationis arrham & confirmationem.

His probè stabilitis & expensis, nihil deesse video, nihil obstare, quò minus legem Christianam, sive materiam ipsius spectes, sive authoritatem sanctionemque, suis partibus absolutam, sequamur & amplectamur: toto corde, spe inconcusa, & obedientia pro viribus universali: cooperante Spiritu divino & conatus nostros adjuvante.

CAP. VII.

De fide & dogmatis Christianorum.

La CTENUS egimus de Praceptis Legis Christianæ, ubi clara funt omnia, sine umbra aut nube, instar lucis meridianæ. Sequuntur Dogmata; in quibus tractandis siquid occurrat obscuri, ardui aut salebrosi, eò lentiùs incedendum erit, & pedetentim, sixis sirmiter vestigiis, ne labamur. Quùm primò promulgari cœpit Evangelium inter Judzos, przdicante Christo ipso, vel Apostolis ipsius; Jesum Nazarenum esse Melliam, erat caput primum ac velut initiatio in Fidem Christianam. Hoc autem à Gentibus exigere, qui de Messia parum aut nihil audiverant, haud æquum fuisset. His itaque Apostoli prædicarunt & præceperunt generatim, ut rejectis Idolis & Diis multifariis, Deum unum summum colerent: Jesumque Nazarenum, ut Prophetam ab ipso missum, amplecterentur: ipsius legibus obsecuturi, fidémque habituri promissis. Hæc qui professi sunt ore & ex animo, baptizabantur & recepti funt in cœtum Chriftianum, five in Ecclefiam. Atque intra hos terminos stetit aliquamdiu Fides Christiana: nec à Judeis exactà suæ legis abdicatione, nec à Gentibus fide plena & omnibus numeris abioluta.

Progrediente autem Evangelio, auctóque fidelium numero, plenius & apertiùs exposuerunt Apostoli tàm Hebræis quam Græcis doctrinæ Christianæ capita: ut tandem ex eorum prædicatione & ministerio tota Dei voluntas, totumque con- Act. xx. silium innotescerent. Omnia scilicet quæ Gal. i. 8. ad vitam æternam parandam credi fieri-Sive id omne, quod à finque debent. gulis præstari vult Deus ut ad salutem perveniatur, secundum hanc novam le-

I 3

geni

gem & dispensationem Evangelii. Hæc autem initia & progressus doctrinæ E-vangelicæ paulò fusiùs sunt explicanda.

In historia Evangelica manifestum est, id primum à Judæis postulasse Christum, ut ipsum agnoscerent promissum esse Messiam. Et cum hoc agnovissent & declaraffent, recepti funt in cenfum fidelium, habitique discipuli & proselyti Christi. Hæc erat fides Petri, & fidei declaratio, cum Jesum recognovit pro Messia & Dei Filio, Mat. xvi. 16. Hac erat fides & professio Martha, Christo Lazarum resuscitaturo, Joh. xi. 27. Hz fides Nathanaëlis & Apostolorum, 70h. Atque hic erat scopus, pro-1. 45, 49. politum, & fignificatio miraculorum Christi, ut eum nempe testarentur esse Messiam: ut illius rei fidem facerent omnibus, & ex illà fide vitam haberent xternam quique fideles. Ita nos docet

que, Christus ipse ab hôc capite pendere dixit vitam æternam, ut unum verum Deum cognoscant homines, & quem missit Jesum Messiam, Joh. xvii. 3. Qui bus verbis tàm Gentes quàm Judæos respexisse videtur. Gentes, ut unum verum Deum agnoscerent, abjecto Polytheismo: Judæos, ut Jesum Nazarenum pro vero Messia reciperent, omni spe si raëlis omnibusque prophetiis expletis que

ad Messiam eousque spectabant. Atque hoc sundamentum esse Legis Christianæ, in prima sua Epistola ad Corinthios, postea testatus est & annunciavit Paulus, Fundamentum aliud nemo potest statuere i Cor. iii. præter id quod positum est, quod est Jesus u.

Meffias.

His præmissis, notandum, non patuisse, quantum constat, Divinitatem Christi, ne quidem Apostolis, ante suam resurrectionem, (Mar. xvi. 11, 13, 14. Luc. xxiv. 21.) aut Christo jam resuscitato & in cœlum evecto, ante effusionem Spiritûs Sancti: qui de eo testimonium adhibiturus erat, & plura dicturus quam de seipso dixerat Christus, Joh. xiv. 26. & xv. 26. Quinimò ea dicturus erat, quorum, præ sua imbecillitate, tempore Christi non erant capaces Apostoli, Joh. xvi. 12, 13. Non memini Christum apertè dixisse in Evangelio, se esse Deum; sed eo nomine usus est Thomas Apostolus audiente Christo, nec reprehensus, Joh. xx. 28. Atque eo modo intellexisse videntur Judzi verba Christi, 70h. v. 18. & x. 30. & seq. Atque ipse Christus novam formam Baptismi instituit. In no- Luc. xxii. mine Patris, Filii, & Spiritûs Sancti, 70,72. Mat. xxviii. 19. Jussitque ut omnes honorent Filium, prout honorant Patrem, Joh. v. 23. "Dixitque ipsius esse omnia " que habet Pater, c.xvi. 15." Utique parum

parum modeste (sit verbo venia) de seipso locutus est Christus, aut alios ità loquentes audivit, si nihil intereà præter merum hominem se esse noverit: aliorúmque errorem promiserit incorredum. Præterea cum effecit miracula Christus, non locutus est ut Apostoli, nomine alterius: sed imperatorie & instar Dei. Dixit olim Deus, Fiat Lux, & facta est: Dixit Christus, Volo, Purgator, & purgatus est leprosus, Mat. viii. 3. Dixit paralytico, Surge, attolle tuum lectum, abi domum: abiitque sanus, Mat. ix. Dixit mari (fæviente tempestate) Sile, obmutesce, & quievit ventus & facta est tranquillitas magna. Non vox hominem sonat, est Deus ipse. Id quod clariùs opinor innotesceret ex ipsis Christi verbis, modò nobis tacitum non fuiffet illud colloquium, quod, terras jam relicturus, habuit cum Apostolis Christus post suam Resurrectionem: cum a Mose exorsus, fertur exposuisse quacunque Prophetæ de eo dixerant, Luc. xxiv. 27. Utcunque hanc expositionem, aliaque omnia à Christo adumbrata aut expressa circa Messiam, ut in mentem revocaret Apostolis, novâ luce, in mandatis habuit Spiritus Sanctus, Christi Ad-Nova etiam superaddere, quacunque visa fuerint necessaria ad explendam & confummandam doctrinam Chrif-

tianam.

Mar. iv.

tianam. Proptereà, quæ sequuntur in Apostolorum scriptis, Quæ prædicabant Gentibus & Judæis, Quam sidem in conversis aut convertendis postulabant, por-

rò dispiciendum.

In Actis Apostolorum habemus historiam nascentis Ecclesiæ, prima ipsius lineamenta, & veluti stamina fidei Chris-Hæc declarantes Apostoli, communi & præfato articulo de Fesu Messia, adjunxere alterum de ipsius resurrectione, & remissione peccatorum credentibus & poenitentibus. Tertium denique de futuro Judicio, per eundem Christum instituendo. Nec plura mihi occurrunt in Actis Apostolorum. Sed facile est percurrere Apostolorum conciones aut orationes ad Judæos Gentesve habitas, cùm ad fidem Christianam convertendi essent. Prima est S. Petri, capite secundo, ubi (præter prophetias, figna & miracula. Ver. 22.) Refurrectionem & Ascensionem Christi, Sanctique Spiritûs effusionem, ad attestandam veritatem religionis Christianæ adducit, Ver. 32, 33, 36. Hisque perculsus & compunctus populus dixerunt ad Petrum & reliquos, Quid faciemus viri fratres? nempe ver. 37. ad Deum nobis reconciliandum, & ad adipiscendam salutem. Quibus respondens dixit Petrus, Resipiscite, & bapti- ver. 38. zetur unusquisque vestrûm in nomine

Fesu Messia, in remissionem peccatorum: & accipietis donum Spiritûs Sancti.

Dein, secundò Petrus perorabat ad populum, in porticu Solomonis, cum sanasset claudum ab utero matris suz:

nâsset claudum ab utero matris suz :
eumque sanâsset his verbis, In nomine
Jesu Nazarai surge & ambula. Hunc
hominem notum cum in Templo perambulantem & salientem conspexisset populus, Impleti sunt pavore & stupore
super eo quod acciderat. Eâque arreptâ occasione, Petrus sic affatus est popu-

ver. 12,13. lum: Viri Ifraëlitæ, quid miramini de bac re? aut quid intentos oculos in nos habetis, quasi proprià potestate aut pietate effecerimus ut hic ambulet. Deus ille Abrahami, Isaaci, & Jacobi: Deus patrum nostrorum glorificavit Filium suum Jesum, quem vos tradidistis & abnegastis, &c. Dein pergit, (Ver. 22.) Moses etenim ad patres dixit, Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester ex fratribus vestris, sicut me: audietis eum in omnibus que locutus fuerit vobis; futurum est autem ut quisquis non auscultârit Prophetam illum, disperdatur è populo. Christum Prophetam promissum ab omni ævo celebrat, nulla adhuc facta mentione ipsius Deitatis.

Cap. iv. 7. Nec hîc fubstitit commotio: Re enim perlatâ ad sacerdotes & primores populi,

fic

sic illi interrogabant Apostolos, Quâ potestate, aut quo nomine vos boc fecistis? Respondit Petrus, Notum sit vobis ver. 10. omnibus, & toti populo Israëlitico, per nomen Jesu Christi Nazaræi, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit ex mortuis: per boc, inquam, istum astare sanum in vestro conspectu. Nec est in alio quoquam salus, nec enim aliud nomen est sub cœlo, quod datum sit inter homines, per quod oporteat eos servari. Hæc omnia spectant ad Jesum Messiam. Pariter Stephanus protomartyr prædica- Cap. vii. bat Jesum esse Prophetam illum pro- 37. missum: Paulusque recens conversus, eundem Jesum esse Filium Dei atque ip- ix. 20, 22, fum Messiam, in Synagogis Damasci palàm docuit.

HAC hactenus he Judæis: inde ad Cap. xiii. Gentiles progressi sunt Paulus & Barnabas: Paulusque Antiochiæ (in Pisidiâ) tam Gentibus quam Judæis dispersis Evangelium enunciat: Jesum scilicet Ser- ver. 23, & vatorem resurrexisse à mortuis, creden- 33, 37, 38. tésque in ipsius nomen remissionem pec-Posteà, dissentiencatorum habituros. tibus Paulo & Barnabâ, Paulus sibi in socium allegit Silam. Et cum effent Philippis seditionis falsò accusati, con- Cap. xvi. jiciuntur in carcerem: in intimum carcerem detrusit eos Commentariensis, pedesque astrinxit numellà. Medià autem nocte,

nocte, concussa sunt fundamenta carceris terræ motu, reseratis foribus, & laxatis vinculis Pauli & Silæ. His experge. factus & perculsus custos ergastuli, pro-

ver.30,31. cidit ad eorum pedes, clamavitque, Domini, quid me oportet facere, ut server? Dixerunt illi, Crede in Dominum Jesum Christum, & servaberis tu & domus tua. Et in hanc sidem sunt baptizati.

Posthæc Theffalonicæ, Paulus in Synagogis prædicavit itidem Jesum esse Messiam: eúmque & pati & à mortuis resurgere oportuisse. Athenis pariter à

ver. 17, 18. Philosophis dictus est peregrinorum Deorum annunciator, quoniam Jesum &
Resurrectionem ipsis annunciabat. Quùm
verò in medio consistens Areopago concionem habuit ad viros Athenienses, hic
quidem, ut antea Lystris, (c. xiv, xv.)
sermones instituit præcipuè contra Idololatriam, ut unum summum Deum colerent, cœli & terræ Dominum, nervosè hortatus. Perorans verò, Deum
ver. 31. ait statuisse diem quo juste judicaturus
est terrarum orbem, per illum virum

Jesum, ut vides, subintelligit.

AB Athenis ad Corinthum profectus
est Paulus, ubi etiam in Synagogis Jesum esse Christum, yel Messiam, fervi-

quem definivit: fide ejus rei palàm factà omnibus, illo ex mortuis suscitato.

dè

dè afferuit. Obnitentibus autem & blafphemantibus Judæis, eorum ille indignatus obstinationem, excusso pulvere è pedibus & vestimentis (ut antea Antiochiæ, c. xiii. 31.) dixit, Sanguis vester ver. 6. esto super caput vestrum, mundus ego, ab hoc tempore ad Gentes proficiscar. Sui in hâc fide propagandâ studii & diligentiæ, presbyteros Ephesi ad Miletum Cap. xx. accersitos, testes appellat Apostolus: se 17, 21. nempe annunciasse Judais simul & Gen-Cap. xxiv. tibus conversionem ad Deum & fidem quæ est in Dominum nostrum Jesum Messiam. Dein eandem fidem in Christum, & judicium futurum professus coram Felice, missus est ad Regem Agrippam: quo præsente & præsidente, cum fuæ vitæ & authoritatis rationes expofuiffet, subjungit, Auxilium à Deo nac- Cap. xxvi. tus perstiti in bunc usque diem, testifi- 22, 23. cans ista tàm parvis quam magnis, nec quicquam dicens extra ea qua Propheta ac Moses futura prædixerunt. Nempe Christum fuisse passurum, ac primum ex resurrectione mortuorum lucem annunciaturum buic populo ac gentibus.

Denique Romæ, ubi postea supre-Act.xxviii. mum diem obiit, in solenni conventu 23,30,31. Judæorum exposuit Mosem & Prophetas in testimonium Jesu, & per biennium ibidem docuit ea quæ spectant ad regnum Dei & ad Dominum Jesum Mes-

Siam:

siam: suóque hæc tandem obsignavit

sanguine.

HACTENUS capita fidei Christianæ quæ occurrunt in Actis Apostolorum, breviter notavimus. Sunt quidem illa primaria, & quæ pertingunt à principio ad finem œconomiæ Christianæ. præter unum fummum Deum, casse Apostolos imprimis Jesum Nazaræum esse Messiam, Spiritumque Sanctum à Deo missum. Eundem Jesum refurrexisse à mortuis & in cœlum ascendisse, repetitis testimoniis confirmabant: denique remissionem peccatorum, furrectionem nostram, judicium futurum, vitamque æternam annunciabant, in eodem facro nomine constituenda, donanda, peragunda. Hæc capita si conferamus cum symbolo Apostolico, sic dicto, omnes ipsius articulos, primævos & indubios, comprendere mihi videntur. Quod enim ibidem interseritur de Descensu Christi ad inferos, de Ecclesia Catholica & Communione Sanctorum, fequioris est ævi & explicationis magis dubiæ: reliqua autem hîc comparent. Proindéque ad dicta usque tempora, quibus finiuntur Acta Apostolorum, non constat (quæcunque fuerit antiquitas aut authoritas illius Symboli) ulla dogmata, aut fidei Christianæ capita publicè & apertè Judzis aut Gentibus proposita fuille,

fuisse, præter illa præmemorata. Dico apertè proposita ab Apostolis: adorabant autem intereà Jesum Christum quotidiano cultu, & in ipsius nomine baptizabant & miracula patrabant. Denique Stephanus moribundus, Jesum Christum invocans animam suam in ipsius manus tradidit, Act. vii. 59. *

Quod verò parciùs meminerint aut minus explicitè Deitatis Christi in primis suis ad populum concionibus Apostoli, id, si conjecturæ locus esse possit, con-

fultum

^{*} Quid Ecclesiæ Matrices & Apostolicæ docuere paucis enumerat Tertullianus de Prascrip. c. 36. Unum Deum, Ge. Dein de Veland. Virg. c. 1. regulam fidei explicitius enarrat. Regula quidem sidei una omnino est, sola immobilis irreformabilis, credendi scilicet in unum Deum Omnipo-tentem, mundi Conditorem, & Filium ejus Jesum Christum, natum ex Virgine Maria, crucifixum sub Pontio Pilato, tertio die resuscitatum à mortuis, receptum in cælis, sedentem nunc ad dextram Patris, venturum judicare vivos & mortuos, per carnis etiam resurrectionem. Hâc lege fidei manente, catera jam disciplina & conversationis admittunt no. vitatem correctionis, operante scilicet & proficiente usque ad finem gratia Dei. Eosdem fidei articulos ante Tertullianum notârat Irenæus, l. 1. c. 2. Ecclesia enim per universum orbem usque ad fines terra seminata, & ab Apostolis & Discipulis eorum accepit eam fidem, qua est in unum Deum Patrem Omnipotentem, &c. Uti hic non cernimus articulos illos symboli dubios, ita videmus paucis fuisse contentos & fide fimplici primos Christianos: donec ad occurrendum hærefibus subortis aut suborituris adhibitæ fuerint, veluti remedia, explicationes novæ & pleniores. Tandem verò invalescente superstitione & tyrannide Pontificia, novi articuli fidei, qui non reperiuntur in scriptis sacris aut primorum Patrum, procusi sunt, multisque & pœnis diris sanciti. Vide S. Hilar. lib. de Synodis, & Dris. Taylor. Diffuaf. par. 2. p. 4. in fol. 441.

sultum factumque existimarem, nequa species aut suspicio Polytheismi Judæos Probabile est vulgus Juoffenderet. dæorum haud credidisse Messiam fore Deum: ideoque cum se esse Deum. Christum affirmasse crediderint, lapidibus obruendum censebant tanquam blafphemum, Joh. x. 30, 31, 33. Prætereà se Ebionitis, Nazarenis, aliisque secta-

Confer 59.

Joh. v. 18. idem præjudicium, illamque insuper re-& viii. 58, ticentiam verisimile est oceasionem dedisriis primævis Judaizantibus, negandi Deitatem Christi, licet eum agnoverint pro Hæc de Judæis: ad Gentiles Messia. quod spectat, qui convertendi erant à Polytheisino, haud opportunum fuisset, mysterium de Deo Trino, aut de tribus Personis quarum unaquæque est Deus, iis proponere primo ingressu, ne in novum genus Polytheismi incidisse sibi viderentur. Expectandum erat donec tempus illud advenerit, cum, præparatis firmatisque animis, omnia dicenda essent omnibus, palàm & exertè. Id quod posteà factum legimus in Epistolis Apostolicis & in Evangelio S. Johannis. * Sed hæc obiter, pergamus in propofito.

TER-

^{*} Chryfost. in Psal. cix. Εί δὲ ὁ Μωϋσῆς λέγει, κύριΦ δ θεός σε κύρι είς έςιν, η ύμετέρα ἀσθένεια γέρονεν αίτία τετων η τί θαυμάζεις εί έπι των δογμάτων τετο γέρονεν, έπε γε η έπι των πραγμάτων ἀπό των τελειοτέρων έπι τὰ ENETTOVE

TERMINANTUR illa Acta Apostolorum in adventu Pauli ad urbem Romam. Eóque eum advenisse creditur paulò ante annum sexagessimum à nato Christo. Nondum promulgatum erat Evangelium S. Fohannis, aut cætera ipsius scripta, nec ex Paulinis Epistolæ plurimæ. Manet itaque, ut siqua sint prætereà dogmata in scriptis illis, aut aliis quibuscunque Apostolicis exposita, diligenter inquiramus. S. 7 ohannes eo animo, magna ex parte, scripsisse videtur suum Evangelium ut Deitatem Christi testaretur. Ab ipso exordio præexistentiam & Λόγε, Joh. i. 1, eumque esse Deum, & ab eo creata esse omnia declarat. De persona Christi loqui Evangelistam manifestum est, cùm eundem Aóyov fuisse incarnatum, nobisque conspicuum infrà memoret. verò hæc detorquent ad Epocham Evan- Apoc. xix. gelii & creationem metaphoricam & moralem, subterfugium quærunt quod nullarum est virium aut verisimilitudinis apud viros liberalis ingenii. (Quum nullius fit aculei, nullius saporis, & quasi indentica

Qui ver. 14.

έλάτουα του λόγου ήγεν δ Θεός, τη ἀσθενεία τη ἡμετέρη συγuala Baivou; Si autem Moses dixit, Dominus Deus tuus Dominus unus est, imbecillitas vestra fuit in causa. Et quid mirum si boc in dogmatibus factum est, quando etiam in rebus à perfectioribus ad minus perfecta deduxit Deus orationem, se demittens ad nostram imbecillitatem? "Vid. ctiam "Eulebium de Eccles, Theol. l. 2. c. 20. p. 134."

identica propositio, Christum extitisse in principio religionis Christiana.) Præcipuè cùm his cohæreant & concinant quæ dicta sunt de Christo ab eodem Apostolo in suis Epistolis, I Joh. i. 1, 2, 3. & v. 7. & 20. Et cùm eundem ut Deum, ut a & a, (confer Isa. xli. 4. & xliv. 6. & xlviii. 12.) invocandum & adorandum in sua Apocalypsi sæpiùs exhibeat, cap. i. 8. cum cap. xxi. 3, 6, 7. cap. iv. & v, &c. Quod ab aliis Scripturæ locis confirmatur.

In Paulinis Epistolis non pauca occurrunt, nec unius ordinis argumenta & indices, quibus Christi Deitas nobis innotescere possit. Dictum est à S. Johanne omnia esse facta aut creata and to Abys, Eundémque posteà incarnatum. Creationem rerum omnium, non minus quam Fohannes, Christo arribuit Paulus in fuis Epistolis: ait autem ad Hebræos (cap. iii. 4.) Qui fecit omnia est Deus: unde sequitur necessario eundem Christum à S. Paulo habitum pro Deo. hanc Creationem universalem adscriptam esse Christo, & solennibus verbis consecratam ab eodem Apostolo, Heb. i. 3, 10., & plenissime ad Colossenses Epistolà cap. i. 16, 17. his dictis, per eum, de Christo loquitur, condita sunt omnia quæ in cælis sunt, & quæ in terris: visibilia & invisibilia, sive throni, sive dominia, dominia, sive imperia, sive potestates: omnia, inquam, per eum & propter eum condita sunt. Estque ipse ante omnia, & omnia per eum consistunt. mundum cælestem & terrestrem, corporeum & intellectualem à Christo conditum afferit Apostolus: nec pleniori enumeratione res efferri poterat. Nullus hic locus creationi metaphoricæ aut renovationi per Evangelium, cum rerum ordines homine superiores, Angelosque omnes qualescunque, qui sua usque perstitissent innocentia & obedienta, comprehendat hæc rerum series. Præterea, Dei Isa. xlii. 5. veri summique character singularis habe- Jer. x. 11, tur in facris literis, tam Prophetarum 12. quam Apostolorum, quòd cœlum ter- 50. râmque condiderit, atque omnia quæ in & xvii. iis sunt : eaque ratione à Diis fictitiis aut 24. Nec hic aliter minoribus distinguitur. exponi potest idem character, nisi tortè & violenter: quin & probabile est, multiplices rerum classes hic percenferi, ut objectiunculis aut cavillationibus eorum hæreticorum occurreretur, qui alios mundi opifices fibi fingebant. Denique, huic sermoni S. Pauli astipulatur Johannes, (ut se solent in hôc argumento alternatim confirmare) eumque corroborat, cum explicité titulum παντοκράτερος attribuit Christo, Apoc. i. 8. Illic enim, exæqua verborum interpretatione, νοχ παντοπράτωρ ad

ad Christum referenda est. Quoniam prima pars versiculi spectat ad Christum, ut ex aliis locis ejusdem libri manisestò constat, (instà Ver. 11. & 18. cap. ii. 8. & xxii. 13.) proximè etiam præcedentia spectabant ad Christum. Denique ipsa vox kue@ plerumque designat Christum, in novo sædere. * Et sub eodem titulo ei adscribitur potestas, mortuos resuscitandi, & subjiciendi ei omnia, Phil. iii. 20. & 1 Cor. viii. 6. Es nuevos Inous xeusdo, si un mala malura, Unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia.

SED præter potestatem Christi, quâ ipsius Divinitas elucescit, de persona Christi ea prædicat idem Apostolus Paulus, quæ substantiis creatis non competunt. Heb. i. 3. Dicitur enim Christus ἀπαύγασμα τ δόξης, ή χαεακθήρ τ ὑπος άσεως τω Θεω, irradiatio gloriæ, & character vel forma expressa substantiæ divinæ. Neque natura humana, neque Angelica, quomodocunque

exal-

^{*} Eâ voce *\$\langle \rho_1 \rightarrow\$ utuntur Septuaginta (quorum dictiones plerumque sequitur stylus novi scederis) loco vocis Hebraica fehova; & quidem vox illa Jehovah datur Messiæ semelatque iterum apud Prophetas, & de eodem exponitur ab Evangelistis, Isa. viii. 14. Fer. xxiii. 6. Zach. x. 14 confer Isa. xl. 3. cum Mat. iii. 3. & Malac. i. 3. cum Mat. xi. 10. & Luc. i. 76. Præterea, qui invocandum & adorandum negent esse Christum, quam plurimis præter jam dictis locis & exemplis sacræ Scripturæ resutantur, Ast. vii. 50. & ix. 14, 21. Rom. x, 12, 13. 1 Cor. i. 2. Phil.ii. 9, 10, 11, Heb. i. 6.

CAP. VII. Christianorum.

exaltata, mihi ferre posse videtur hos titulos, verè divinos : nec acquifitos illos, aut extrinsecus collatos, sed nativos & emanatione necessaria congenitos, ut Lux à Sole. Dicitur etiam extitisse Christus in formâ Dei ante suam incarnationem aut exinanitionem, Phil. ii. 6. Ubi nonnullæ licèt occurrunt dictiones & phrases interpretationis minus certæ; id tamen indubio fignificant, Christum extitisse, ídque in formâ divinâ, ante suum descensum in corpus mortale. Denique, idem Apostolus in secundo capite ad Colossenses, Ver. 9. ait in Christo habitasse omnem plenitudinem Deitatis CORPO-RALITER. Non tantum in umbris. figuris, aut repræsentationibus: nec assumptitie & transitorie, sed vitaliter, ut anima habitat in corpore.

NEC parvi denique faciendum est, quòd à temporibus usque Apostolicis, quantum constat, hæc doctrina de Christi Deitate obtinuerit in Ecclesia Christianâ: habitaque fuerit semper pro errore aut hæresi sententia contraria. Non utique infallibilitatem Ecclesiæ attribuo. nec Conciliis generalibus; fed in disquirendis articulis fidei Christianæ juvat testes temporum consulere, quid receptum primitus jugiterque, quid inauditum aut improbatum. Quod enim sub initiis religionis Christianæ obtinuit, ejusdémque K 3

Patres

Patres & Antistites docuère, tàm in Conciliis collectim, quàm seorsim in suis scriptis, (non adversante sacro canone) id apud æquos judices suum pondus in controversiis dirimendis semper habiturum est.

SED ut ad fontes redeamus. Hæc

cum ita fint, secundum id luminis quo nos dignatus est Deus in œconomia E-vangelii, Jesium Nazarenum esse Messiam, eundémque Deum, credere & profiteri tenemur. Sin erramus in hac side, adeò non est error voluntarius, ut sit in

evitabilis. Sequimur enim, quoad posfumus, duces nobis à Deo datos, S. 70-

hannem & Apostolum Paulum. Deus nos justit de cœlo, ut Christum audiremus: Christus itidem, ut Apostolos, Mat.

x. 40. & xxviii. 20. Johannes erat dilectus Christi discipulus: Paulus à Christo, jam in cœlum evecto, vocationem su-

am, Apostolatum & authoritatem divinam accepit, eadémque repetitis miracu-

lis confirmavit. His nos Authoribus sacris assentimur & adhærescimus, eorum mentem secundum vim nativam verbo-

rum usumque receptum interpretati. Neque alio stylo scripta, aut alio modo in-

monuit Christus aut authores præsati.

Denique, quod ad lumen naturæ perti-

net, notandum, in iis quæ solâ revelati-

one

Joh. xx.

one nobis innotescunt, qualia sunt illa de quibus hic differitur, doctoris authoritatem sequamur oportet: nec Rationem nostram in materia infinita, qualis est Natura Divina, judicem esse idoneum, & per omnia competentem, æquum est æstimemus. Præcipuè cum de arcanis illius natura, modis distinctionis & unitatis, quæstiones istituuntur: quas reverà nec comprehendere, nec definire possumus viribus nostris. In his igitur tractandis & examinandis, summa nos uti decet modestia & moderatione: tam propter imbecillitatem nostram, quam materiæ contemplandæ supereminentiam.

Hæc paucis disseruimus de Christi Deitate secundum literas facras. Ipfius etiam incarnationem, ejusdem 1674, Filii Dei unigeniti, declarant & enunciant apertissimè eædem Literæ. Id verbis explicitis dicitur à S. Johanne principio sui Evangelii, cap. i. 14. Idemque ab eodem cæterisque Apostolis iterum iterumque repetitur, 1 Job. iv. 2, 3. & 2 Epist. Ver. 7. 1 Tim. iii. 16. Heb. ii. 9, &c. dein Rom. viii. 3. & ix. 5. Gal. iv. 4. Col. i. 21, 22. aliifque in locis quamplurimis, infirmitates & affectus natura nostra sufcepisse Christum, dictis factisve patet. Nec quicquam obstare videtur, si rationem ipiam configlas, quò minus uniri pofsit natura divina animæ humanæ: eaque mediante, carni nostræ. Nihil, inquam, obstat ex parte rationis, quandoquidem eidem carni unire posse substantiam immaterialem in nobifimetipfis compertiffimum habeamus. Qui verò hanc unionem facram eousque protendunt, ut realem per omnia Communicationem idiomatum, ità enim loqui solent, inter naturam divinam & humanam affumptam inde elliciant, non tantum doctrinam incarnationis, in se simplicem, multifariis subtilitatibus & inutilibus onerant & involvunt, sed etiam de Deo & natura divinâ dictu gravia & periculosa efferunt. Neque quid sit unio substantiz corporez & incorporeæ, aut in quo confiftat, fatis intelligunt aut satis explicant. Siquæ verò fint in facris scriptis dictiones circa hoc argumentum fortiores aut duriusculæ, non torquendæ funt, sed emolliendæ fana interpretatione. Nota est interpretandi regula, quæ dicta funt ἀνθρωποπαθῶς, intelligenda funt Stompenos. & quæ prolata funt τεστικώς, exponenda funt λογικώς ne committamus temerarii ut inter se pugnent rerum naturæ, aut alia aliis repugnent divini verbi oracula. Denique, multæ funt in hôc capite Incarnationis Doctorum Scholasticorum argutiæ & digladiationes, quas libens prætereo, quum minime minime fint ad fidem Christianam necesfariæ.

Hæc de Christi Deitate & 78 A628 Incarnatione fecundum oracula nostra. In iisdem cum Christo conjungitur Spiritus Sanctus, nobifque per modum Personæ fingularis & divinæ repræsentatur, Mat. iii. 16, 17. & xxviii. 19. & Job. xiv. 16. & xv. 26. 1 Cor. xii. 4, 5, 6. 2 Cor. xiii. 14. 1 Pet. i. 2. 1 Joh. v. 7. Prætereà ei personæ sic designatæ & distinctæ, attribuuntur perfectiones Deo propriæ. Spiritus Sanctus per suam omnipræfentiam habitat in omnibus fidelibus ubicunque sparsis, 1 Cor. iii. 16. & vi. 19. Rom. viii. 26. 1 Pet. iv. 14. Eodémque Spiritu regeneramur, fanctificamur, illuminamur, Joh. iii. 5. Tit. iii. 5, 6. Job. xvi. 13. Scrutatur ille & intelligit omnia, tàm corda hominum quam profunda Dei, Act. v. 3, 4. 1 Cor. ii. 10, 11. Denique Prophetas olim, perinde ac Apostolos, idem numen afflavit & inspiravit, 2 Pet. i. 21. Heb. i. 1. Celebratur denique cum Patre & Filio tam in formula Baptismi à Christo præscripta, quam in benedictionibus & doxologiis Apostolicis. Quùm itaque nobis exhibeatur Spiritus Sanctus in facris literis fub habitu & charactere, non qualitatis aut virtutis, sed Persone & rei subsistentis: eique, distincte à Patre & Filio, actiones actiones personales attribuantur. Denique, istiusmodi sint illæ actiones, virtutes, & effecta, ut vim omnem creatam Superent & Superemineant. His inducti argumentis, Spiritum Sanctum sub hâc idea nobis exhibitum, una cum Patre & Filio, colendum & glorificandum cenfemus.

TANDEM, ut hoc caput de primariis doctrinæ Christianæ dogmatis expediamus, notare licet, Apostolos quibus commissãe erant claves regni cœlorum, atque novæ hujusce Revelationis expositio, quædam documenta citiùs, quædam 1eriùs aperuisse: ídque magis minúsque plenè & apertè pro ratione temporum, rerum & personarum. Quemadmodum Christus dixit Apostolis, Adhuc multa habeo vobis dicenda, que nunc ferre non potestis. Pariter Judzis & Gentibus dicere potuissent Apostoli, non omnia simul & femel vobis enarramus: fed pro-If. xxviii. ut estis infantes aut adulti, lacte aut cibo folido nutriendi; ita plus aut minus pro usu captuque cujusque suppeditamus, tam in institutis quam doctrina. Sensim abo-Heb. v. 12. lita est Lex Judaïca, ut & superstitio Gentilis, & sensim obtinuit Lex Christiana; non confecta & conflata est unico ictu, aut superstite primo Legislatore, ut Lex Mosis: sed ab initio simplicior & paucioribus contenta, instar nascentis floris

Joh. Xvi. 12.

9. 1 Cor. iii.

CAP. VIII. Christianorum.

floris sese paulatim evolvit. Quod statuerunt Apostoli in conventu Hierosolymitano de praxi Christianorum illius temporis, de corundem fide aliquatenus locum habuit : Visum est, inquiunt, Spiritui Sancto & nobis, nullum aliud vobis imponere onus præter bæc necessaria. Id, inquam, in nonnullis doctrinæ myfteriis locum habuit, utpote quæ dicenda essent opportunius progrediente tempore, quùm radices egissent altius prima semina, primaria capita Religionis divinæ, Tempora & mores hominum in confilits semper oportet eos habere, qui magnas moliuntur mutationes in falutem generis humani. Tandem verò cum obfignatum fuit ab Apostolis Evangelium, & Scripturæ Sacræ Canon, nihil ultrà addendum, nihil imminuendum in fide Chriftiana.

CAP. VIII.

De Dogmatis Secundariis in Doctrina Christiana, à variis varie expositis.

HACTENUS Fidei Christianæ dogmata, prima & originalia, paucis ante oculos posuimus. At si doctrina Christianæ ea sit simplicitas quæ nobis

bis

bis hic exhibetur, quorsum, inquies, tot libri, tot volumina ad eandem doctrinam explicandam accumulantur? Præterea, tot lites, & discordiæ, & sectæ multifariæ, quæ orbem Christianum dilacerant, & in partes oppositas, sibi invicem inimicissimas distrahunt: unde hæc oriuntur dissidia circa doctrinam simplicem, & imprimis pacificam? Quæsivit olim

Jam, iv. 1. Apostolus à Christianis, unde bella & lites inter vos? Et respondet sibiipsi alia quæstione quæ tantundem valet ac affirmatio, nonne à cupiditatibus vestris? Ecce originem mali: radicem unde pullulant tot amarulenti fœtus. Diversa quidem funt hominum ingenia & conceptus, & exinde oriuntur nonnullæ diffenfiones: fed leviora hæc funt & innocua, nisi ardor accedat. Ab affectibus pravis, lucri, honorum, & potentiæ cupidine proveniunt & aluntur odia inteftina & implacabiles iracundiz. Obfurdescunt aures ad lenem rationis vocem, cum hoc luto obthurantur, & rerum mundanarum obtunduntur strepitu. Prætereà, fidem Christianam, in se simplicem & paucis contentam, dogmatis fecundariis nimiùm onerant Theologi, ut dicuntur, Polemici aut bellicosi: & ex his maxime, dum quisque suas mordicus tenet & tuetur opiniones, quin & in cen-

fum

CAP. VIII. Christianorum.

sum articulorum sidei inscribere satagit, turba controversiarum enascitur.

Dogmata secundaria appello, que in nullo antiquo symbolo aut summa sidei reperiuntur: que tamen cousque tenemur amplecti, quousque probari possunt à sacris literis aut recta ratione. Et in his quidem secundariis non tam de rebus ipsis, quam earum modis & explicatiunculis disceptari solet. Hujusmodi sunt multa que spectant ad peccatum originale, ad justificationem, satisfactionem, aliaque infra memoranda: in quibus, ut nonnulla sunt indubia, ità alia (salva side & amicitia) in utramque partem agitari

possunt.

UT à capite ordiamur, atque eo, quo licet, ordine trademus cætera, de Peccato Originali primò dicendum. Certum videtur, Animas humanas effe degeneres, ídque ab origine mundi nottri : & eâdem ratione iræ divinæ obnoxias. Sed qui præter labem nobis inhærentem, five in animâ, sive in corpore, singulare illud peccatum primi Hominis suis posteris nondum natis ascribunt, tenentur illi exponere & rationes peccati, & rationes justitiæ divinæ modo aliquo intelligibili, qui doctrinam illam admirabilem fuftineat. Peccatum enim, quantum nobis concipere licet, est actio peccantis; nec alterius cujuslibet nihil contribuentis ad illam Rom. iv. 15. & x.

illam actionem, multò minus nondum nati. Omnis actio, five bona five mala, probat existentiam Agentis: non existentis enim nullæ funt actiones aut affectiones. Et quemadmodum rectè dicitur, cogito, dubito, ergo sum: ità non minùs recte dicitur, pecco, Deum offendo, ergo sum. Est eadem utrobique consequentia, Præterea, fi nec minus clara & invicta. peccata distribuamus, omne peccatum positum est vel in cogitatione aliqua, vel in dictis vel in factis: qui verò nondum est, non cogitat bene aut male; nec loquitur quovis modo, nec quicquam agit. Est igitur peccati, ut ita dicam, incapax & insusceptibilis. Denique, nulla est transgressio sine Lege: nec ulla Legis Joh. iii. incognitæ obligatio: infantes autem, vel nondum nati nullam habent Legis, five naturalis five positivæ, cognitionem (idque per ignorantiam invincibilem) ergo in neutram peccare possunt. Eodem modo omne peccatum est voluntarium, sed peccatum Adami nec voluêrunt committere,

> nec commissum approbaverunt ipsius posteri.

HÆC mihi videntur clara & perspicua, & in suo genere demonstrativa. At inquies forsan, sint ista quidem vera & ineluctabilia, modò intelligantur de peccato propriè & strictè sic dicto: sed est insuper aliud genus peccati, quod per folam folam imputationem oritur, dicíque potest peccatum imputativum. In hôc autem peccati genere potest quis esse aut haberi Reus, pœnásque luere culpæ ab altero commissa. Fieri hoc posse, ut infons dicatur reus per iniquum Judicem, atque pœnas luat à potenti Domino, non nego. Fieri quidem id potest per absolutam dominationem, quam solemus appellare Tyrannidem. Sed id fiat licet, nihil mutat in rationibus justi & injusti, nec proinde fieri potest omninò ab æquo Judice Dominóque, qualis est Deus optimus maximus. A Deo inquam, fieri non potest, ob suam perfectionem & sanctitatem: quandoquidem hoc tollit & obliterat ideam æquitatis divinæ, tollit discrimen justi & injusti, ipsamque formam & essentiam peccati. Ratio justitize punitivæ necessario exigit, ut is, qui pœnas luit, reus sit criminis illati: reus, inquam, ut causa principalis aut accessoria, ut loqui solent: ut ope sua qualicunque, consilio aut consensu, aliquid attulerit ad actionem illam criminosam: aut illius saltem, factæ aut faciendæ, conscius fuerit. Qui vero nondum natus erat, nihil egit, nihil contulit quocunque ex his modis, neque primariò neque secundariò, neque proximè neque remote, ad peccatum Adami sive alterius cujuscunque: ac proinde fecundûm.

secundum leges æqui justique, puniri non debet ob Adami crimen, cujus erat penitùs infons & infcius. Si exemplo rem velis exhibitam, Dico Petrum, qui natus est annis quater millibus post lapsum Adami, non fuisse reum ipsius culpa. Quod fic probo; qui nec voluntate, nec intellectu, nec affectibus aut quovis animi motu, aut quavis humana mentis facultate, contulit quicquam ad crimen Adami, non erat reus istius criminis: Petrus autem nec voluntate, nec affectu, nec quovis ex dictis modis, contulit, contribuit, aut affensit isti crimini: ergo istius criminis non erat reus. Enumera quot velis obligationum genera, aut reatus caulas, Petrus immunis erat omnium: non erat reus promittendi, stipulandi, satisdandi aut accipiendi, conspirandi, aut etiam consciendi & celandi. jure, quæio, transferes culpam, aut imputabis illam Petro? nisi eodem aut æquali jure quo in Angelum Gabrielem aut personam penitus innocuam, eandem transferre liceret.

SED respondebis forsan, Adamus erat communis parens generis humani, atque eo nomine ipsius posteri eodem cum ipso crimine involvuntur. Aspera quidem & dura sententia: quæ justitiæ rationes omnes supradictas lædit aut supergreditur. Sed videamus fundamentum hujusce cau-

1

CAP. VIII. Christianorum.

sæ prætextæ. Si nos involvit secum in fuo crimine Adamus, vel id fecit ratione solius paternitatis, vel ratione pacti aut stipulationis nobis cum illo communis. Hoc pactum ab Adamo initum non legimus, neque memores fumus aut conscii cujusvis pacti à nobis initi. Denique in pacto legitimo oportet ut confentiant partes quæ vi pacti obstringuntur; fed confentire non poterant nondum nati. Ad paternitatem quod spectat, Noachus pariter noster erat parens communis, nec tamen ipfius ebrietas, aut aliud quodcunque crimen posteris suis imputatur. Neque pars melior nostrûm, Anima, quæ fola peccat, & fola pænam fentit, fit ex traduce: non ab Adamo, fed à Deo, Patre Spirituum, derivatur. Denique ex hâc lege, quam ponis, stirpis & fanguinis, involutus esset quisque peccatis sui patris, aut avi, aut proavi : & quò proximior parens, eò fortius obstricti essemus & obnoxii delictis ipsius luendis. Sed ut quisque suum portet onus, atque fui operis mercedem referat, est lex æqui, Deique judicis æquissimi, (Exod. xxxii. 32, 33. Deut. xxiv. 16. Ezek. xviii. 20. Gal. vi. 5. 1 Cor. iii. 8.) in hôc judicio stamus cadimusve.

Superest ultima quæ mihi occurrit excusatio. Aiunt à jure humano hoc neutiquam alienum esse, ut plectatur si-

L lius

lius ob delicta parentis: quod in crimine læsæ majestatis usu venit apud multas gentes. Non diffiteor; fed non est utrobique par ratio, five Legislatores spectes, five pænas. Cogimur quandoque in rebus humanis leges ferre non quidem optimas absolute, & omni modo irreprehenfibiles, sed pro loco & tempore & rerum statu commodissimas: quæ profit universis, licet nonnunquam in singulis, hic & illic, fint iniquæ. Nec pro rerum nostrarum conditione hoc malum penitus evitari potest. Bonum publicum privato præferendum est, & è malis minimum nobis eligendum: fed Legislatori iummo nulla incubit istiusmodi, ne-Si res stetisset integra nullis opus fuisset pænis: sin Deus prolapsuros viderit primos homines, eò magis oportuerit prospicere posteris, nequid detrimenti caperet à suis majoribus proles in-Dein, quod spectat ad pænam, non est hic privata & singularis, utin dictis legibus humanis, fed est malum publicum & universale; non incidit in hanc aut illam familiam, aut tribum aut gentem, sed totum genus humanum involvit: nulla pars superest libera & impunita, cui proficiat aut terrori esse polfit hoc exemplum, hæc severitas nunquam reditura. Præterea, in gravitate & magnitudine pænarum nulla est proportio. portio. Quantillum est quod patimur ab his legibus humanis? Prædii, patrimonii, bonorum jacturam. Non vitâ privatur silius ob crimen patris quodcunque sit: Sed quæ imputationem illam paterni criminis in peccato originali sequitur pæna, attingit læditque vitam hodiernam simul & suturam, mortémque minatur temporalem & æternam. Nihil his majus, nihil gravius in pænarum genere. Et in hâc proinde comparatione nulla est

argumenti aut rationum paritas.

SED quid quereris, inquiunt Pontificii? Justitia originalis non erat Adamo naturalis, fed donum supernaturale. 1deoque nulla fit injuria posteris Adami, fi non descenderit ad ipsos donum gratuitum, cum male meruisset Pater. Sed negamus primò Justitiam illam fuisse supernaturalem: integritas naturæ & rectitudo videntur esse debitæ, ex æquo & justo, omni creaturæ in sua origine, cum primum exit è manibus Dei, pura & immaculata; nempe ut idonea sit & apta nata ad finem fuum affequendum. autem in natura rationali & immortali est beatitudo æterna. Proinde nisi primitus instructa sit istiusmodi dotibus quælibet Anima, atque in eo rerum statu collocata, ut major sit spes perveniendi ad fœlicitatem quam pereundi periculum, nulla, quantum video, elucet bonitas aut fapientia fapientia conditoris in hujusmodi creaturâ construendâ. Præterea, si æquum effe censes, nos privari his donis ob alterius peccatum, faltem haud æquum effe videtur æternům damnari quenquam ob alterius peccatum: aut eo nos redigi, ut neque velle bonum, neque exequi possimus præ virium inopia: denique, innumeris malis & incommodis opprimi, externis & internis, corporis, animi, fortu-Hinc enim, ut aiunt, mentis tenebræ & mali affectus, corporis morbi & ægritudines: naturæ externæ inimica facies, cœli inclementia, terræ sterilitas, & rerum ad vitam necellariarum laboriofa acquisitio: adeò ut difficile sit vivere in hodierno statu, beatè vivere imposfibile.

Vides nos, ob peccatum Adæ, non tantùm spoliari donis extraordinariis, sed etiam naturæ nostræ debitis, dotibusque ordinariis, secundùm æquam rerum constitutionem. In statum præternaturalem aut contranaturalem protrudimur, multifariis dirisque malis onerati ob alienam culpam. Fac jam recognoscere Adamum, ubicunque sit, in quem rerum statum totam naturam & genus humanum adduxerit: quot in eum sundantur querelæ miserorum mortalium. Clamant universi homines; Tu nobis author es omne genûs malorum, cùm nihil mali

mali feceramus. Clamat Natura, fe vanitati subjectam esse invitam & reluctantem. Denique, ab inferis clamant infantes, Crudelis Pater es nobis: nos luimus pænas, non nostræ sed tuæ culpæ. Nati fumus & in lucem protrusi nobis insciis, denati invitis. Nihil boni aut mali fecimus, & tamen hic languemus in tenebris procul à Deo, aut æstuamus in flammis: idque ob hanc unam culpam, quòd nati fuimus, quòd tui fimus Filii. Durus es Pater Infantum, Mar. x. 16. Christus nos amplexus est suis ulnis, dixitque nos Angelis in cœlis esse curæ, (Mat. viii. 10.) & ex nostrûm similibus constitutum esse regnum cœlorum, (Mat. xviii. 3. & xix. 14.) Tu verò, è contrà, abigis Angelos nostros, (ut te abigerunt olim è Paradiso) & inter Dæmonas nos protrudis; non regnum cœlorum, fed infernorum constituturos. Dicimur quidem Innocentes & vulgò & à Prophetis; sed non ita tractamur, Fer. ii. 34. & xix. 4, 5. Quid fit malum aut peccatum, non novimus. Quid fit pœna, parvuli miseri nimis novimus. Nec 10- Vid. Mat. cus est poenitentiæ, aut unquam fuit, no-xviii. 6. de bis infantibus : quâ tamen aliorum re-lari, &c. mittuntur peccata.

TANTI maleficii sibi conscius Adamus, tantæ noxæ, labis & maledictionis in totam suam stirpem, totam gentem hu-

L 3 manam

manam inductæ. Tot indidem opprobriis & querimoniis onustus, non video quî possit animi tranquillitate frui, aut verâ beatitudine, ubicunque sit. Sed

querelarum fatis.

Non suppetunt, quod sciam, adversa causæ patronis plura defensionis capita. Redeamus jam ad thesin ab initio propositam, quam ego semper axiomatis in-Neminem fieri peccaterem star habeo. Habitus est quidem pecnisi sua culpa. cator Christus, qui peccatum non novit, fed ita habitus est tantum oixovouixos, reprælentatione quadam: non erat reipsa peccator Christus. Ita nec fieri poslumus peccatores reipsâ per aut propter alterius culpam. Hoc clará luce perspicimus, modò quicquam à naturâ constitutum sit de finibus justi & injusti, ac in tabulis mentis nostræ rectè descriptum: clarè, inquam, percipio, alterius peccatum, antequam extiterim ipse, commissium, nullà imputatione justé ferri posse in caput meum. Actio quævis non minus individua est quam persona, nec magis communicabilis: & quemadmodum Petrus non est Adamus, ita actio Adami non est actio Petri, aut vicissim. Imputatio autem alicujus actionis alieno authori, nihil ponit reale in subjecto innoxio. Hæc imputatio qualiscunque, ut id denique addam, est actio Dei, non actio hominis: & 11 folâ

folâ hâc imputatione peccator fierem, factus essem peccator actione Dei, eaque folà: quod absit ut dicamus. HIS omnibus expensis æquo liberóque animo, fatius mihi videtur in explicando Peccato Originali non inhærere tenaciter parti illi imputativæ: ne deprehensa istius partis infirmitate, tota doctrina labefactetur.

PROGREDIMUR ad doctrinam Satiffactionis & Justificationis. Animas humanas degeneraffe supponimus, atque opus esse Mediatore, Intercessore, Redemptore. Placuit autem Deo, rerum omnium Rectori, Filium fuum unigenitum ad terras demittere, ut, assumpta carne, ipfe sese offerret sacrificium propitiatorium pro peccatis humani generis. Placuit, inquam, Deo, mundi Domino, Heb. ix. & qui anteà sacrificia propitiatoria, per sanguinem Vitulorum & Hircorum, ad expianda peccata inftituisset, in consummatione fæculorum per sanguinem & sacrificium sui Filii, omnes typos explere, & peccata remittere credentibus & obedientibus per & propter hanc victimam inæstimabilis pretii, semel oblatam pro peccatis mundi. Hoc iterum iterumque repetitum legimus ab Apostolis, (Rom. iii. 25. & v. 8, 9. Ephef. i. 7. Col. i. 14. & ii. 13, 14. 1 Pet. i. 3. & i. 18. 1 70h. ii. 2. & iv. 10. Rev. i. 5.) qui Deum hôc modo placatum docuerunt, vitam-

vitamque æternam nobis largiturum, mo-

dò partes nostras expleverimus.

Dixi hanc occonomiam placuiffe Dec. mundi Rectori. Potuisset utique per pœnitentiam, reformationem & obedientiam peccata remittere: aut aliam instituisse methodum de peccatis remittendis. Quis enim bonitati aut sapientæ divinæ limites præscribere ausus fuerit? Quisque potest debitorem suum aut gratis absolvere, aut sub æquis conditionibus. Neque ad nos reos spectat hæc sollicitius & scrupulosiùs anquirere. Sufficit nobis Voluntas Dei revelata, cui inniti & acquiescere, cum omni animi solatio, tutisfimum & gratissimum est. Gratias agamus Deo, qui, vice nostrâ, victimam sibi gratam substituit, nobisque pepercit. Gratias agamus Christo, quas possumus maximas, qui amore nostrum seipsum obtulit (morte acerbâ & ignominiosâ) non tantum in exemplum, sed in facrificium propitiatorium & expiatorium pro peccatis huma-Deus rerum hominumque ni generis. statum optime perspectum habet, omnésque sæculorum ordines à principio ad finem mundi prospiciens, vidit, quæ & qualis effet methodus accommodissima & efficacissima gentem humanam ad salutem perducendi: Eíque placuit, confilio nobis imperscrutabili, hanc œconomiam in remittendis peccatis constituere. te Deo suum mundum regendum, nec in minutiis

Mat. xx. 28,&c. xxvi. 26, 28. Luc. xxii. 19, 29. minutiis ad formulas humanas exigendis fimus temerarii aut pervicaces. In his, quod fatis eft, ducem fequimur feripturam facram, nec lumini naturæ contradicimus. Intereà, fi cui minus placeat vox illa satisfactio, modò de re conventum fuerit, pacis gratia mittamus, si libet, verba litigiofa, verba fori, quæ in Canone nostro non reperiuntur: ut omnes λογομαχία, quoad fieri potest, abscindamus. Me judice, quò molliùs hæc tractantur, non secundum apices juris, sed accommodate ad mores ritufque Gentium & Judæorum, eò magis respondent, tàm affectibus humanis, quàm propolito ftyloque facrarum literarum. Omnes inutiles controversiæ nocent religioni Christianæ, quæ fuâ natura est pacifica.

A D doctrinam Justificationis quod spectat, multos de hâc re sermones & dissertationes habuit cum Judæis Paulus Apostolus, in quibus id agit maxime ut Legem vel Dispensationem Mosaïcam impersectam esse & Elementarem præ alterâ Evangelii, primámque à secundâ compleri & consummari doceat: ac proinde evanescere in adventu Messiæ, ut solent minores stellæ exorto Sole. Dein ritibus Mosaïcis & observationibus externis neminem justum sieri ostendit, aut ita haberi apud Deum, sed ob sidem vivam, cor rectum, vitámque puram. Ità Patriarchæ ante Legem Mosaïcam habiti

funt

funt justi, Deóque accepti: & extra eandem Legem, in quâvis gente populi, qui timent Deum & operantur institi-

Act. x. 35. qui timent Deum & operantur justitiam, Deo sunt grati. Hæc est via regia ad cælum, universalis & perpetua. In hâc fundantur omnes œconomiæ parti-

culares, & in eandem definunt.

Er quemadmodum materia, de quâ tractatur ab Apostolo, magis spectat ad Judæos quam Christianos: ità modus tractandi est plane Judaicus, tam phraseologiâ & formulis loquendi, quam argumentis & ratiociniis ad corum ingenium Non itaque mirabimur esse adaptatis. Sugrantà nonnulla in Epistolis Paulinis, quæ nobis obscura videntur, abrupta, aut incontexta: quùm argumenta ad hominem, ut tela, non feriant in omnes partes, sed quâ diriguntur. Nos forsan quandóque latent confuetudines, mores aut opiniones, unde pendeant aut petantur argumenta, indoles populi aut traditiones receptæ: neque ideò vis rationum aut allusionum ita vivida nobis appareat, ac visa est istius gentis & genii Lectoribus. Sed doctrinæ Apostolicæ de justificatione hæc mihi videtur fumma. Docet, nihil habere Legem Mosaïcam sibi proprium & à Lege naturali distinctum, quod nos solide reddere possit apud Deum justos, gratos, acceptos: fed ab habitu animi & qualitatibus, intercedente Christo, pendere

dere salutem nostram. Neque circumci-Gal.vi. 15. 8c v. 6. 8c v. 6. 8c v. 6. 1 Cor. vii. sed nova creatura. Quod repetitur sæ-19. Piùs ab Apostolis, tàm ratione habità le-Rom. ii. 28,29. gis Mosaicæ, quàm alius cujuscunque œ-conomiæ.

Quid demum est Justificari, sensu tàm Judaïco, quam Christiano? Respondeo, justum fieri, vel justum haberi, Deo judice. Sive, remissis peccatis, Deo acceptum esfe. Quandóque latius accipitur vox illa Justificatio, quandoque strictius, fed id femper implicat, Deo quempiam esse acceptum. Justificari supponere solet crimen aliquod intentatum, dein crimen illud remissum vel expurgatum. Utrumque complectitur justificatio nostra; Deus remittit peccata credentibus in le-Luc. xxiv. fum Messiam, & ipsius Legi obedienti- 47. bus, intercedente autem facrificio Chris- & x. 43. ti. Hócque ex parte Dei dicitur Recon- & xiii. 39. ciliatio, & ex parte nostro remissio peccatorum & expurgatio, (Mat. xxvi. 28. Rom. 111. 24, 25. & v. 9. 1 Cor. vi. 11. Heb. i. 3. & ix. 12. 1 Pet. i. 19. Rev. i.5.) Quandoque latiori fensu accipitur justificatio, nulla facta mentione Christi, ut de Publicano, Luc. xviii. 14. & de Abrahamo, Rom. iv. Jac. ii. 23. cum quis Deo amicus & acceptus habetur quibuscunque justis de causis. Eodem sensu latiori justificat Fides que dicitur

natura-

Heb. xi. 6. naturalis: quâ nempe creditur Deum esse, omnésque qui eum ex animo querunt & venerantur, remuneraturum. Qui credunt Deum esse, Numen optimum maximum sapientissimum, Mundi rerumque omnium Authorem & Rectorem, eousque Deo placent: Et si prætereà animorum immortalitati, vitæque futuræ præmiis fidem tribuentes, operam dent probitati & pietati, pro suis viribus, & pro suo lumine, eatenus justi sunt coràm Deo, & justorum mercedem accipient. Denique Fides Christiana, majori gaudens lumine & præstantioribus innixa promissis, modo singulari & eminenti justificat, quatenus pleniorem ingenerat justitiam & perfectiorem quam efficere unquam potuisset Lex Mosaica aut Naturalis: quatenus etiam conditiones omnes partésque explet, quas de peccatis remittendis Deus instituit. Proinde hæc fides infignitur, & κατ' ἐξοχῶν justificare dicitur, criminibus absolvere, Deo reconciliatos, approbatos, amicos reddere fideles, ut omnimodo & infolidum justorum instar habeantur.

> QUECUNQUE prætereà suboriuntur altercationes humanæ in hôc capite, videntur mihi supersluæ aut temerariæ: ortúmque duxisse à malè intellecto statu hujusce controversiæ, cum Judæis aut Judaïzantibus primum initæ: pariterque ma

lè intellectis, ob mutatas rerum, temporum & populorum vices, stylo modisque arguendi, quibus utitur Apostolus Paulus in hac doctrina explicanda. Ad fontes recurrendum est, & prima religionis fundamenta, cum in particularibus hæremus: ut per analogiam cum primariis, cætera intelligamus sanè & rationalitèr. Est quædam ἀνθρωποπάθεια in tota serie religionis institutæ, sive Judaïcæ, sive Christianæ: Deus irascitur & placatur, instar hominum: peccata explantur fuo modo per facrificia, ritúfve alios: hæc non fiunt ovornos, sed nomos, aut oinovopinos, secundum mores affectusque hominum: atque alia non pauca in facris literis imitantur ordinem rerum humanarum, sed intelligenda funt Deompemos. Ita bona opera, licet omninò fint necessaria ad justificationem & falutem, tamen vox illa Meriti (utcunque apud homines usitatissima) Deum inter & nos misellos est prorsus incongrua.

SATIS dictum esse putassem de hac materia, nisi venisset mihi in mentem dogmatis perniciosi, quod Antinomi vel Antinomii, ut dicuntur, in hanc partem doctrinæ Christianæ invexère. Aiunt illi scilicet, nos justificari, atque Deo gratos & acceptos haberi, side sola, nuda, à bonis operibus & interiori sanctitate, abstracta. Ad resutandum hoc dogma nesarium, id

unum,

T

(

I

V m

a

po

no

2 F

1

lo

in

V

ta

C

b

Jin

n

ta

unum, ut mihi videtur, sufficere debet; Quicquid abhorret à religione naturali, in nulla religione Divinitus instituta locum habere potest. Hoc autem dogma, quum naturæ divinæ perfectionibus adverletur, pariterque obstet persectioni naturæ humanæ, fundamenta finémque religionis in genere, five naturalis five in-Et quoad stitutæ, una tollit & evertit. Christianam in specie, quantum distant lux & tenebræ, dies & nox, tantùm diffident ab hâc fententia Christi & Apostolorum institutiones. Nihil quidem et nobis Christianis cum ritualibus opusculis Legis Mosaicæ: hanc explevit Christus, & sensim abstulerunt A postoli: id libenter concedimus, id fæpiùs prædicavit S. Paulus: fed Lex moralis vim habet æternam, obligationem perpetuam fub Mat. v, &c. omni œconomià divinà. Hanc legem Christus in prima sua oratione ad populum egregiè exposuit, confirmavit, suilque præcepit accuratius observandam. Et quærentem ab eo falutis viam, imprimis monuit de custodiendis Dei præceptis, Mat. xix. 16, 17, 18, &c. Poenitentiam morúmque reformationem, ad præparandam viam œconomiæ Christianæ, imperavit Johannes, Christi præcursor, Mat. iii. 2, 8, 9, 10, 11, 12. Idem nos docuit Christus ipse, & qui aliud docent pro pleudoprophetis haberi voluit, lupique rapa-

rapacibus agninam pellem indutis, Mat.

vii. 15, 16, 17, &c.

GAP. VIII.

APOSTOLI pariter vitiis omnibus moribusque impuris bellum ubique indicunt. Quæ fint opera carnis, Christianis fugienda: quæ Spiritus Sancti, Deo grata & nobis ad falutem necessaria, distinctè explicant. Et vitiosos scelestósque omnes è regno cœlorum firmiter excludunt, Gal. v. 19, 20, 21, &c. Hebr. xi. 14. 1 Cor. vi. Docent hunc esse finem Evangelii, ad-9. ventûs mortisque Christi, Qui dedit se- Col. iii. 5. metipsum pro nobis, ut redimeret nos 6. ab omni iniquitate, & purificaret sibiipsi populum peculiarem, accensum studio bonorum operum, Tit. ii. 14. Ephef. v. 25, 26, 27. Ad hoc manifestus factus est Filius Dei, ut dissolvat opera Diaboli, 1 Joh. iii. 8. Innumeri sunt præterea loci in Codice Christiano, qui justitiam insitam & proprii animi sanctitatem, non vicariam & fubdititiam, unicè Deo grata, nobifque ad falutem necessaria, docent & demonstrant. Quisquis hanc habet Spem, purum sese conservat, sicut ipse Christus est purus, 1 Joh. iii. 3. Jac. i. 27. Nervus omnis religionis est interna sanctitas, & quæcunque repugnant religioni naturali, expurganda funt è Christiana, tanquam sordes, aut amputanda ut recrementa.

AT hujusce secta sequaces dicent for. san, se quidem esse justos, per justitiam Sed quomodò Christi iis imputatam. quæso? qualis est hæc justitia imputata? Ecquid ponit in re, extra intellectum & imaginationem? Mutatne naturam subjecti? Si Æthiopi imputem albedinem, modò nulla fiat mutatio phyfica in corpore & cute Æthiopis, manet ipfius nigror non obstante mea imputatione Eodem modo nihil valet illa albedinis. imputatio justitiæ, siquidem nullam mutationem realem, nullam renovationem in persona cui imputatur, efficiat. comparationem quâ utitur Apostolus, si nudo aut esurienti dixeris, abi in pace, incalesce, saturator; nihil autem dederis quod frigus repellat aut famem levet: 15, 16, 17. quid proderit alterutri hæc fictitia cha-

Jacob. ii.

ritas?

AT inquies, secundum facras literas & dicta Apostolorum, nobis imputatur jultitia Christi: esto, sed eodem modo quo Christo imputatur peccatum nostrum, 2 Cor. v. 21. Et quemadmodum non factus est Christus reverà peccator illa imputatione peccati; ita nec imputatione ipfius justitiæ facti fumus (absque pœnitentia moribulque emendatis) revera jul-Hæ funt denominationes extrinsecx, ad ordinem & œconomiam Evangelii accommodatæ, sed nullum effectum obtinent nent ex parte nostra, nisi justitia inhærens & intrinseca accesserit. Id nos monuerunt sæpiùs Apostoli, ut Judæos olim Prophetæ. At inquies, quid tùm valet Fides Evangelica? Quid gratia divina? Valent utique quam maxime, sed mutando naturam & qualitates subjecticui insunt & attribuuntur. Aliter parùm aut nihil valent. Fides quæ nullos sert sructus est mortua, & gratia inessicax quæ sanctitatem non ingenerat. Filioli, nemo vos seducat, inquit Aposto-Tit. ii. 113 lus, qui exercet justitiam justus est, sicut ille justus est, I Joh. iii. 7. Gal. vi. 7. I Pet. i. 15. Et ex his præmissis constat, Sanctificationem esse conditionem

necessariam Justificationis.

Hypocritis placet prædictus error: credulisque & infirmis nonnunquam surrepit. Sed male res cedet utrisque: quod quisque severit id metet, nec amplius. Qui justi sunt in hoc seculo justitia non reali & inhærenti, sed imputata tantum, beati erunt in altero, non beatitudine reali, sed imputata & imaginaria. Quinimo nec illà fruentur fœlicitate fictitià, ied, instar expergefactorum è somno, qui le edere & bibere somniabant, evigilantibus evanescent illa phantasmata, atque ie siti & fame oppressos sentient. Ferimus puerilia, modò non sit noxia: sed hujusmodi errores suis morsibus infun-M dunt

(

n

1

F

r

1

ta

1

q

CI

tı

q

q

CI

ti

V

q

te

qi

bi

n

tr

li

n

V

n

V

q

n

11

dunt venenum omni religioni, nedum Quid si Paulus fervidius Christianæ. disputans contra Judzos, ministerium Evangelii magnificans, deprimensque illud Legis Mosaicæ, unum atque alterum dictum, forsan auereia m's avbonnis, am. biguum protulerit, quod torqueri potu. erit ab imperitis in alienum fenfum: id fano sensu exponendum est, ità ut cohæreat cum toto corpore, atque aliis locis. pluribus & clarioribus confentiat. est regula generalis interpretandi sacram fcripturam: nequid efferamus temere in damnum & dedecus doctrinæ Evangelica. Cujus nimirum, hæc est gloria & eminentia, quòd omnibus, tàm Gentium quam Judæorum præluceat institutis, in formandis moribus, & ad elevandam naturam humanam in participationem diving, Nec ab hâc regula quovis obtentu justitiæ novæ & tralatitiæ est recedendum. Sed de his fatis.

Hinc deinceps agi solet de Libero Arbitrio, & de Concursu Dei: spinosis utique quæstionibus, sed Cui Bono? Certum est eousque nos esse liberos & propriarum actionum dominos, ut Deus non sit Autor ullo modo peccati nostri. Et ex alterà parte constat, Deum semper esse paratum savere, subvenire, & aspirare conatibus nostris: atque nos co-

nari

CAP. VIII. Christianorum.

nari posse aliquatenus non minus est perspicuum. Cum alias inutiles effent & ludicræ omnes adhortationes, fimul & præcepta, totúmque Evangelium. te jubet aut hortatur ut montem amoliaris, neque vires præstat aut auxilium, ludit, aut tuam tibi exprobrat imbecillitatem. At in præceptis divinis nulla est ludificatio aut exprobratio. Quodcunque Deus imperat, facultatem dat perficiendi, aut à Natura aut à Gratia: nec tuâ aut meâ interest sollicitius inquirere quota sit pars hujus in opera præstanda, quota fit illius. In omni argumento excutiendo certa ab incertis, utilia ab inutilibus secernere oportet: & in controversiis Theologicis si amputaveris primò quæ de verbis & nominibus oriuntur lites, dein quæ de rebus non necessariis, quod reliquum est parvo includetur ambitu, & à paucis in dubium revocabitur.

De Gratia, cujus fupra meminimus, non dissimiles sunt & vix pauciores controversiæ. Nomine Gratiæ omnes intelligunt influxum aliquem divinum quo mens illuminatur in cognitione veri, & voluntas affectúsque versus bonum inclinantur. Hic influxus gratiosus est universalis ex nonnullorum sententia, vímque suam habet & essectum magis minusve pro ratione habitúque animorum in quos illabitur. Secundum alios est particularis

positionibus animorum pendet semper esfectus inæqualitas. Esto, non semper: In his & illis gratiam discriminativam agnoscunt, opinor, omnes: ut in Prophetis & Apostolis, alissve ad opus aliquod singulare à Deo constitutis. In reliquis autem quid ni se diffundat uniformiter in omnes, ut Lux Solis, hæc vis divina? penetrétque & operetur diversimodè pro qualitatibus subjecti cui incidit. Deus

A & x. 34. non est πεσωπολίπδης, nee ipsius bonitati

1 Pet. i. 17. æquum est limites præscribere ex amore
proprio aut animi nostri angustiis. Est
communis Pater, qui impertit omnibus, ut
pluviam, ita rorem Gratiæ: suúmque per
totum agrum spargit semen, quod pro
diversitate soli, alissque circumstantiis,
fructus sert magis minissque inequabili

fructus fert magis minúsve, inæquabili Joh.ii. 2. varietate. Christus etiam sese obtulit sacrificium propitiatorium pro omnibus. Nec cuiquam deerit subsidium Spiritus Sancti, modò quod in ipso suerat, secerit. Denique, pietati & conatibus nostris, quinetiam gloriæ divinæ, obicem ille ponere mihi videtur, qui liberalitèr essusant cælestem gratiam ad paucos & incerti nominis restringit.

INTEREA, & velle & perficere à Deo accepimus, & in utroque Sancti Spiritus auxilio, intus operantis & inhabitantis, adjuvamur, (Phil. ii. 13. Ephes. iii. 16.)

Et

cii

di

fp

re

Sp

tia

ni

cù

pa

fu

pro

tio

 E_{l}

ide

dic

tui

pr

lo

8

bi

ex

ha

ne

S

lu

2

re

Et ab hâc inhabitatione Templa Dei dicimur, & quasi Sanctum Sanctorum, ubi divinæ præsentiæ sedes, (1 Cor. iii. 16. & vi. 19. Ephes. ii. 22.) Hinc etiam fpes nobis certa immortalitatis & refurrectionis futuræ per inhabitantem illum Spiritum Sanctum cujus habemus primitias, quasi principium vitæ & liberationis à corruptione, Rom. viii. 11, 23. 2 Cor. v. 4, 5. Eodem etiam respicit, cum idem Spiritus, vel ejusdem participatio, nostra dicitur Arrha vel Arrhabo futuræ hæreditatis & gloriæ: nempè pars pretii in antecessum soluta, ut de præstatione reliqui rata fiat fides, 2 Cor. i. 22. Ephes. i. 13, 14. & iv. 30. Denique, idem Spiritus alio aspectu aut allusione dicitur Sigilium: quo scilicet obsignatur & fit authentica æternæ hæreditatis promissio, ut ex iisdem locis patet. Ità loquitur Scriptura Sacra de fignificatione & efficacia Spiritus Sancti fideles inhabitantis: & licèt in iis qui dona ipfius extraordinaria gustaverant, vim habuerint. hæc dicta fortiorem & fingularem, omnes tamen complectuntur qui ab eodem Spiritu funt regeniti, renati, renovati, (Joh. iii. 5. Tit. iii. 5.) Qui semen illud incorruptibile in se retinent, (1 Pet. i. 23.) & ejusdem vitæ æternæ sunt hæredes.

POSTREMO, ut hæc finiam, Quid preces fundimus quotidianas ad solium Dei, publicas, privatas, ut Deus nos adjuvet, infirmitatibus nostris succurrat, mentem illuminet, voluntatem & affectus amore sui accendat, slectatque cœlestia versus & æterna: quid, inquam, hujusmodi precibus Deum interpellamus & lacessimus, si nihil indè fructûs sperare liceat, nec istâc ope aut auxilio indigeamus?

Succedit doctrina de Decretis Divinis, Electionis & Reprobationis: & de præscientia Dei. Deum intueri omnia, præterita, præfentia, futura, cujuscunque generis, mihi extra dubium est. Quinetiam ordinem instituere quo alia aliis fint fuccessura. In mundo autem naturali, præter ordinem, causas rerum omnium, à principio ad finem fæculorum, Deus constituit, & in idea mentis fuæ inclusas tenet. Causas proximas, remotas: primas, ultimas, intermedias: totam feriem, totam catenam: aut si magis placet, integram telam & contextum Universi. Ipse scilicet prima naturæ stamina, prima mundi fundamenta ita difposuit, ut non tantum pulcherrima rerum compages indè oriretur; sed eadem etiam materia labentibus fæculis, fecundum statos ordines & periodos, in alias atque alias formas mutata, multifariam Opificis & Rectoris sapientiam ostentaret. Proinde statuendum est, (neque enim fas est credere, hæc, Deo inscio, fortuitò & contingenter advenisse) Ideam mundi naturalis, æternam, stabilem, universalem, infallibilem, tam in primâ ipfius facie & fabricâ, quam in toto ordine subsequenti, & per omnes vicissitudines à principio ad finem, in mente divina substare & semper substitiffe.

DE mundo morali fecunda est quæstio: qui suas non minus patitur vicissitudines, status degeneres, instaurationes, & complementa. Quis mihi probaverit aut persuaserit hæc magis latuisse Deum, quam cætera quæ memoravimus? Videmus naturam nunquam non conspirare cùm Providentia, veluti fociam & fœderatam: mundúmque Naturalem ità sese acclinare & respondere Morali, ac si illius hic esset quasi famulus & minister; ad exequendam scilicet Dei iram funestis catastrophis, aut testandam ipsius benevolentiam in statu innocuo. His perspectis, æquum est credere sapientiam & justitiam divinam hæc ità temperasse ab initio rerum, ut pari passu incederent. Quod quùm fieri non potuit, nisi præcognitis & prædifpofitis utriúsque mundi futuris mutationibus; dicimus igitur primò, omnes motus & mutationes materiæ in mundo naturali, sive majores, M 4

five minores, præsciri à Deo, suóque beneplacito comprobari. Dein, in mundo morali pariter dicimus, omnes status generales, & conversiones five in melius five in deterius, subjici divinæ providentiæ, præscientiæ, & præordinationi. Hæc mihi videntur clara: fed manet tertia quæstio, ardua & perobscura, quatenus scilicet in fingulis hominibus, eorúmque actionibus fingulis, locum habeant præscientia & præordinatio divina, ídque ab æterno? Ratio dubitandi & difficultas in eo sita est, quòd tolli videatur libertas humanæ voluntatis, fi omnes iplius motus, non resciantur modò, fed etiam præscribantur & definiantur ab æterno. His enim positis à Deo omnipotenti & infallibili, omnes deinceps, ut videtur, voluntatis actus necessarii forent & immutabiles.

Hunc nodum vix aliter expedire possumus, quàm agnoscendo humani intellectus imbecillitatem & angustiam. Veram esse utramque partem seorsim, perspicimus clarè: sed modum conciliandi alteram alteri, quùm adversæ videantur, ignoramus. Neque tamen deserenda est veritas aut hæc aut illa, propter illam ignorantiam concomitantem aut intermistam, sive eò quòd ex parte tantum cognoscamus, ut inquit Apostolus. In omni siquidem materia, nedum infinita

(qualis

CAP. VIII. Christianorum.

(qualis est illa præscientiæ & præordinationis divinæ) notum ab ignoto, clarum ab obscuro, distinguere oportet: relictifque quæ nos latent, ea retinere quæ manifestò cadunt sub aspectum nostrum & intelligentiam. Comperimus autem certissima experientia & interiori fensu in permultis nos esse liberos & proprii juris, ad excitandum hos aut illos motus in corpore, itidem ut cogitationes à nonnullis rebus avertamus, & applicemus ad alias, ut in dubiis affenfum cohibeamus: & in aliis plurimis eandem nobis inesse potentiam experimur. Ex alterâ autem parte, Deum esse omniscium, nec quicquam accidere eo invito aut inscio, certò novimus: tâm ex perfectione omnimodâ naturæ divinæ, quam quòd alias non effet idoneus Mundi Rector: pendent enim res humanæ (præsidente semper providentiâ) ab humanis actibus, & potissimum ab his primis cardinibus: à voluntate Principum, à deliberationibus & confultis Senatûs aut Conciliorum, & à prœliorum eventu: & nisi hæc prænoverit Deus, quid crastino die futurum sit, necesse est nesciat, neque ullam habeat stabilem ideam rerum humanarum & regiminis mundani, ad omnes gentes & fæcula pertingentem. Quod fi habeat hujusmodi Ideam Providentialem, ut ita dicam,

dicam, quæ rerum temporúmque totam feriem complectitur (qualem utique fummo Numini, cui nihil inopinatum aut improvifum accidit, omnes fapientes attribuunt) eandem vel approbat vel improbat. Si approbat, ratam facit: fin improbat, nunquam eveniet, non prævalebit illa rerum feries, Deo invito. A quibus enim causis effici potest quicquam contra Dei beneplacitum? Si permitti hæc dicas, non approbari; quod permittitur à causâ potenti, quodammodo approbatur; si non absolute, saltem comparate: aut ad illustranda alia, ut soni discordes apte intermisti harmoniam accuunt; qui tamen in seipsis sunt ingra-Præterea notandum, quò minus hæc dura videantur, quoad rerum futurarum ordinem & certitudinem, idemvalere præfcientiam divinam ac præordinationem. Quùm enim illa sit infallibilis & univerfalis, nihil aliud evenire potest, alio modo, quam quo inclusum est in idea intellectus divini. Denique, si dederis Deum præscire omnia, vel præicit ea in fuis causis, vel in suo decreto: & eodem recidit utrumlibet eventuum immutabilitatem. Sed de his fatis.

Non est sapientis argutari de modis rerum incomprehensibilium, sed in clarè perceptis acquiescere. Statuamus Deum esse esse omniscium, mundúmque regi providentia ad ipsius voluntatem & præ-Dein, ut intime conscii suscriptum. mus, nos in pluribus sponte, voluntariò, liberè agere. Si verò in his componendis occurrat aliquid perplexum & intellectui nostro impervium, Eliam expectemus, ut aiunt Judæi: novum lumen & revelationem pleniorem. eà, quod tutissimum est, sopitis controversiis ineluctabilibus, quæ vehementiùs agitatæ charitatem lædere folent, operam demus pietati & virtuti colendis, nostrifque conatibus nihil obstabit aut officiet quævis præscientia divina aut præordinatio.

HAC hactenus: Sunt quidem plures aliæ, fat scio, controversiæ & controverfiolæ inter Theologos; fed non id agimus ut earum cenfum integrum inftituamus, quùm suis numeris opprobrio fint potius religioni Christianæ quam adjumento aut honori. Hæc mihi videntur graviora capita dissensionis inter amicos; & de Pontificiorum erroribus dicenda funt plura in sequentibus. Intereà hæc ipsa capita non tractanda mihi affumpfi ut fubtilitates captarem, aut ut ea excuterem & definirem argutiùs; sed ut, minutiis relictis, animísque compositis, quæ noxia sunt evitemus dogmata, quæ verò innoxia toleremus: in-

certa

certa licet sint, & sententiis nostris privatis adversa. Quod dixit Marthæ Chris-

Jatagis de multis, VNVM EST NECESSARIUM, idem ferè dici potest de his dogmatis secundariis; modò animum pium & sincerum afferas, sidémque inconcussam in verbo Dei, leviores teget errores charitas. Multitudine controversiarum obruitur animus, & abducitur ab earum rerum intuitu & examine, quæ scitu sunt maximè necessariæ. Ad claudendum hoc argumentum restat tantum, ut de Opinionibus in ge-

nere pauca infuper differamus.

Opiniones appello, variantes sententias hujus & illius sectæ aut cœtûs hominum qui in fundamentis fidei conveniunt. Hujufmodi opiniones, five veræ sive falsæ, proveniunt vel ab intellectu folo & fimplici, vel ducto aut incitato ab affectibus. Actus intellectus in feipfo est involuntarius, nec pro arbitrio nostro cuilibet opinioni aut propositioni assensum præbere possumus, aut eundem negare cuilibet : fed datum lumen sequimur: ac proinde quod à solo pendet intellectu, licèt error sit, non habet rationem peccati; sed imbecillitatis humanæ. Quùm verò affectus vitiosi in animum & intellectum influunt, trahuntque aut alliciunt in suas partes, id reverà rationem habet criminis: & ab hôc fonte oriuntur errores plurimi, id licèt plerumque fugiat ipsos authores. Propterea, cum experimur nos ferri aut vehementius inclinare in hanc aut illam opinionem absque ratione explicità aut examine præmisso, merito dubitandum & inquirendum à quibus causis, quâve origine, proveniat illa anticipatio aut præjudicium. Quod fi ad liquidæ rationis principia reduci nequeat, aut ullum claræ cognitionis ordinem, ad affectus referendum est. Affectuum enim nomine hic complector quicquid, præter rationem & oracula facra, momentum aliquod habet aut vim flectendi animum in hanc aut illam opinionem aut sententiam. Sive id à corpore & ipsius temperamento oriatur, (quod potissimum in Enthusiasticis contingere folet) five à causis exterioribus.

TEMPERAMENTUM corporis quandoque incalescit nimiùm, quandoque nimis crassescit: atque hinc nasci Atheos & Epicureos aiunt; illinc inflammari fanaticos. Sed de his causis interioribus non est hîc disserendi locus. Plures sunt causa exteriores, educatio, authoritas, quietis amor & studium, utilitas, aliaque vitæ commoda & honores. Ab educatione & inveterata consuetudine multa imbibimus documenta de rebus sacris, absque rerum ipsarum examine. Quod vix

aliter

aliter fieri potest, aut penitus evitari. Teneris animis infundenda funt principia religionis, fed his una adjungit aut intermiscet quælibet secta, quævis Ecclesia, opiniones sibi proprias: quæ eâdem fide recipiuntur, & nonnunquam inculcantur diligentiùs & majori studio, quam primaria capita. Hinc fit plerumque, ut ea nunquam in dubium revocemus, quæ à majoribus & superioribus accepimus: multò minus audemus ea contestari aut redarguere quæ pro veris haberi vult authoritas publica. Ab his dogmatis receptis si vel tantillum discesseris, concitabis tibi odium atque nonnullorum iras. Plerumque cum famæ & fortunæ difpendio, si forte parcatur gravioribus damnis. Oportet esse fortem animo, & simul veritatis amantissimum, ut his quispiam non deterreatur malis à quavis sententia amplectanda, aliis ingrata, fibi noxia. Quocirca nihil miror apud plurimos plurimum valere hæc argumenta, quùm ad partem tutiorem & utiliorem omnes fimus propenfiores.

CREDE mihi; non est eadem libertas animi & intellectûs in quæstione Theologica ac Mathematica excutienda. Hic sola veritas mentem tangit, & assensum provocat: cum nihil profuturum sit aut obsuturum Mathematico, sive hanc partem, sive illam, yeram esse comperiat &

pronunciet.

pronunciet. Sed Theologo non perinde integrum est utramlibet sequi partem, pro rationum pondere: multa obstant & impediunt intus & extrà, quo minùs latentem videat, visámque agnoscat esseratque veritatem. Et si quid humanitùs patimur, ab illecebris mundi, à metu malorum insequentium, aut denique à præjudiciis educationis, ratio habenda est imbecillitatis humanæ, ut hôc modo erran-

tibus aliquid condonemus.

DISTINGUENDI funt igitur Opinatores, alii ab aliis: Qui mores corrumpunt fuis opinionibus, & fanctitatem legis Christianæ, me judice, non sunt ferendi. Neque minus illi qui peccant in jus naturale & societatem humanam. His autem illæsis, unicuique liberum esse videtur suas opiniones, aut secum retinere, aut in publicum proferre, modestè & pacifice. Ut quisque sibi reservet, alatque pectore inclusas, quascunque opiniones, nemo impedire potest, ne quidem acerrimi hostes libertatis Christianæ. Et si nihil prætereà concesseris aut indulseris errantibus, non id justitiæ tuæ aut clementiæ tribuendum, sed necessitati, aut puniendi impotentiæ. Sed ut jus humanum & Christianum sequamur, permittendum est, ut quisque suam sententiam honeste proponat, quasi in communi hominum

minum senatu, secundum æqui veríque regulas examinandam, ut à dissentientibus, si opus est, refutetur: & apud alios vim fuam habeat pro rationum allatarum momentis. Hæc mihi videtur, ad veritatem inveniendam, via recta: & qui alio incedunt tramite, Tribunal erigere mihi videntur infallibile apud homines: quo quidem erecto & legitime stabilito, jus habent definiendi omnes Qui verò hoc jus fupre--controversias. mum & infallibile fibi non affumunt arrogantve, fese aliis fatentes ὁμοιοπαθείς, pariterque erroribus obnoxios in suis sententiis, eorum decreta aut decisiones eatenus tantum valere possunt (quantum ad veritatem patefaciendam spectat) quatenus fundantur in * facris literis & in rectà ratione. Agnoscunt quidem omnes pro lege & regula scripturam sacram; fed hujusce leges interpretes infallibiles nullos habemus, nullos agnofcimus. Id conscientiæ cujusque & + judicio discretionis, ut dicitur, in fingulis apud nos rectè permittitur.

Uт

^{* &}quot; Basil. Epist. 80. p. 143. 'Η θεόπνευς Φ ήμεν διαιτησάτω

[&]quot; γραφή, &c. † " Qua obscuré, vel ambigué, vel figurate dista sunt, ea " quisque sicut voluerit interpretetur, secundum sensum suum, " Aug. de Unit. Ecclesiæ c. 16."

UT alii aliorum * notiones & fententias intelligant, excutiant, dijudicent, refutentque aut amplectantur, in omnibus disciplinis & scientiis permissum est, ad promovendam rerum cognitionem: in sola Theologia si nobis interdictum sit hâc libertate, illo interdicto non tantum via obstruitur veritati investigandæ & adipiscendæ: sed, quod gravius est, adducitur in suspicionem ipsa Religio, ac si, suz infirmitatis conscia, male sibi metueret ab omni examine libero & accura-Quod absit ut concedamus.

De his omnibus si candide & mature deliberemus, haud æquum videbitur, aut è re nostrà, salvis fidei fundamentis, aliis invitis opiniones obtrudere. Est quædam pulchritudo in veritate innocuâ, atque animorum colores diversi non minùs placent quàm florum, aut animalium pictæ vestes. Si omnia objecta alba esfent aut nigra, deesset naturæ suus decor fua ornamenta. neque oculos animúmve recrearet identidem repetita rerum facies. Præterea, discrimina ingeniorum & opinionum stimulant & exercent mentem. vim & motum excitant, ne torpeant &

stagnent

" cap. 55. in p. 349."

^{* &}quot; Parem cum fidelibus ii qui errant pacis & quietis fruc" tum accipiant, &c. V. Constantini verba apud Euseb. lib.
" 2. de vit. Constan. Quære locum & huc transfer. est

stagnent res humanæ. Nec quenquam gravare solent leviora dissidia, præter morosos, imperiosos, & opiniosos; facit etiam sæpe ipsa angustia & exiguitas animi, ut ægrè feramus quicquid à sententia nostra dissidet. Da mihi principia religionis naturalis & religionis Christianæ, ob cætera charitatis & amicitiæ vincula non disrumpam.

CAP. IX.

De Ecclesia Christiana, ipsius Regimine & Disciplina.

Tolim primarii Philosophi sectas condidêre, nomine, doctrina, & institutis a reliquâ gente humanâ diremptas & discriminatas; ità manifestum est id in consiliis suisse Jesu Nazareno, ut sectam institueret, novâ Lege à cæteris omnibus distinctam: eámque dissudendam in omnes gentes, & in omnia sæcula permansuram:

Sic parvis componere magna folemus.

Est autem reverâ altioris ordinis hæc institutio Christiana, nec tam Philosophorum scholas respicit quàm Gentilismum in genere, atque Judaismum. Quorum alterum penitus improbavit, alterum explevit plevit & cessare voluit; novamque Legem in rebus facris, populúmque fub hâc Lege fibi proprium constituit. Retentâ semper & illustratâ, quod sæpiùs diximus, Lege naturali, virtutis & pietatis fundamento.

UTCUNQUE, hæc nova institutio aut Act. xxiv. societas dicta est primum à Judzis secta 5,14. Nazaræorum, vel hæresis Nazaræorum, (nec quidem malè sonuerunt olim hæ voces) à Jesu Nazareno nomen sortita. A- Act. vii. pud Gentes autem, Antiochiæ, discipuli Christi primo dicti sunt Christiani, à Christo capite; quo titulo etiamnum gaudent. Sed ad denotandum hunc cœtum & fodalitatem Christianorum, Apostoli plerumque usi sunt voce Ecclesia (congregationis populi, stylo Judaïco.) Eandémque usurpârat antea Christus, cum se ait suam Ecclesiam ædificaturum in confessionem à Petro factam, nempe quòd effet Messiah, Filius Dei viventis, Mat. xvi. 16, 17, 18.

DIXIMUS aucem hanc, five Sectam five Ecclesiam, non fortuito & inopinato emersisse, sed præstituto consilio & apparatu. Et in eum finem Christus duodecim, ut notum est, elegit Apostolos, in primo statim Ministerii sui exordio. Quos fibi peculiariter ascitos & associatos, Mat. iv. pleniùs instruxit & informavit, ut idonei x. & xxviii. essent quos posteà ad Evangelium in to- 19.

N 2

to 18.

V. 22.

to orbe prædicandum emitteret & allegaret. Quin & alios feptuaginta Discipulos in Civitates Judææ misit binos & binos; donis plus quam ordinariis instructos ut viam pararent & aperirent ad regnum coelorum, Luc. x. Dein, post fuam refurrectionem Christus, jamjam abiturus, supremis verbis ita locutus est

Mat.xxviii. A postolis, Data est mihi omnis potestas 18, 19, 20. in cœlo & in terra: profecti ergo docete

omnes gentes, baptizantes eos in nomen 21. & xxi. Patris & Filii & Spiritûs Sancti: do-15, 16, 17 centes eos servare omnia que mandavi Et ecce ego vobiscum sum omni-

bus diebus usque ad consummationem saculi, Amen. Denique, post suam Ascensionem, effusione Spiritus Sancti, quem antea promiserat, cosdem Apostolos in fuis muneribus obeundis confirmavit & corroboravit, ut essent testes & præcones ipsius operum & doctrinæ, non tantum

Hierosolymis, & in tota Judea & Sa-A&. i. 8. marià, sed ad extremas partes terra.

Utque suæ potissimum Resurrectionis a

mortuis fidem omnibus facerent.

Nec fuccessu caruerunt Apostolorum in prædicatione Evangelii labores & vigiliæ; quin uberes lætósque tulere fructus, & Ecclesiæ quotidie addebantur, qui fidem Christianam amplexi, salvi fierent, ut in eorundem Apostolorum Ac-Quùm verò tis memoratum legimus. multitudo

multitudo hominum nec contineri possit fine aliquo regimine, nec in disciplina quâvis institui fine doctoribus, horum utriusque cura incubuit primum Apostolis. Illi autem, cum scirent, exacto vitæ curriculo, fibi ex his terris abeundum esse: & durante vità non uno subsistendum in loco, civitate, aut regione, cum quâ patebat Orbis disseminandum esset Jesu nomen & Evangelium: iftis in locis ubi plures ad fidem converterant, constituerunt alios (Επεκόπος dictos) qui vices eo- Act. xiv. rum gererent, & utroque munere tam 13. Thef. v. docendi quam regendi fungerentur. Hi 12. denuo Episcopi, ab Apostolis designati, Heb. xiii. & cæteris præfecti, alios deinceps constituêre, Tit. i. 5. ad promulgandum nomen & doctrinam Christi, sui Magistri & 'Αρχιποίμενος, novúmque in cultu divino ordinem & œconomiam stabiliendum. Denique, continuatâ serie hic Ordo, hæc Hierarchia, per diversos gradus, officia, ministeria insterstinctus & absolutus, fidem Christianam propagabit usque, & ad mundi finem sub auspiciis Christi conservabit, Ephef. iv. 11, 12, 13. Mat. xxviii. 19. I Cor. x1. 26.

Sic è parvo semine crevit Ecclesia Christiana, in arborem, in sylvam, quæ etiamnum viget, & magnam terrarum partem obumbrat. Rami sunt Ecclesiæ particulares, majores aut minores, quæ

N 3

fimul

fimul in trunco unitæ Ecclesiam univerfalem seu Catholicam constituunt. remur intereà vim divinam hujusce seminis, Christianæ religionis intelligo progressum & incrementa: quæ ab initiis exiguis, urbes, regiones, imperia fibi fubjugavit. Non armis aut armatorum turmis, ut olim invaluere Monarchiæ celebres, & Lex Mahometis: fed à plebeiis & pilcatoribus promulgata doctrina, & per miracula cœlitùs confirmata, flexit in affenfum & obsequium genus humanum: Renitentibus interea tam Judæis quam Gentibus, Imperatoribus diu persequentibus, & obluctante Diabolo furifque Sed progrediamur. infernis.

DE Doctrina, Regimine, & Disciplina hujusce Ecclesiæ Christianæ, præterea Sed de prima parte, doctridicendum. na Christiana, dictum est in præcedentibus, cap. vii, & viii. Ad Regimen quod spectat, nullam instituit Christus formam lingularem regiminis in Ecclesia: 1ed eam constituisse videntur Apostoli, quam Episcopi cum suo presbyterio exercent, à primoribus Ecclesiæ sæculis introduc-Neque tamen ullam formam partam. ticularem regiminis Ecclesiastici ita delinite & immutabiliter ab Apostolis constitutam existimo, ut non liceat illam ob bonum publicum immutare, aut exercere aliam, cum id exigit ratio manifesta aut necessitas.

necessitas. Varii modi & formæ administrandi, sive res Sacras sive Civiles, non funt ipse finis & ultima linea rerum, sed media funt ad finem: ad pacem scilicet, pietatem & virtutem affequenda. Quodcunque ad hanc metam collimat, rectius & rariùs aberrat, optimum id esto utrobivis imperium, five ab uno, five à pluribus exerceatur. Sed forma regiminis Ecclesiastici accommodatur plerumque ad statum Imperii aut Reipublicæ, ut eo meliùs coalescant, & sua quasi cognatione arctiorem ineant amicitiam: fefe fuffulciant, corroborent, juventque mutuâ ope & authoritate in commodis & falute populi sibi commissi procurandis & promovendis. Ut vitam degamus (quod utriusque scopus est) tranquillam & quietam, cum omni pietate ac honestate.

Ap regimen & præfecturam Ecclesiæ spectat, ut suprà innuimus, ordinatio ministrorum in sacris, sive consecratio. Quùm Sacerdotium Christianum non sit hæreditarium, nec affixum huic aut illi samiliæ aut tribui, ut apud Judæos; neque tamen conveniat, ut quisque pro impetu animi sui & arbitrio, Rectoris aut Doctoris publici in Ecclesia officium & authoritatem sibi assumat, ne spretis legibus decori, oriatur consusso. Hæc facultas illis conceditur, qui, præmisso examine, præpositis Ecclesiæ maximè idonei N 4 videbuntur

videbuntur ad tantum munus suscipiendum: id Christus dedit Apostolis, Apostolis successoribus, atque alii deinceps aliis. Æquum est etiam & rationi consentaneum, ut hôc modo approbati, solenni aliquo ritu in novum illum ordinem & ministerium cooptentur. Christus inauguratus est ad munus suum ob-

Mat. iii. 16, 17. Act. x. 38. Joh. xx. 22. Act. ii. 2. I Tim. iv. 14. 2 Tim. i. 6.

AA. xiii. 3.

nem & ministerium cooptentur. Christus inauguratus est ad munus suum obeundem descensu Spiritûs Sancti, formâ visibili, omnis unctionis sacerdotalis com-Apostoli consecrati sunt à plemento. Christo, afflatu aut anhelitu: & postea delapfu Spiritûs Sancti fub specie lingularum ignearum. Apostoli autem confecrarunt alios ad hoc facrum munus, impositione manuum, ut olim à Mose factum est, Num. xxvii. 18, 19, 20. Deut. xxxiv. 9. Idémque mos, adhibitis precibus, etiamnum obtinet in Ecclesia. Hic est ordo receptus & laudatus: quod si verò, pro mutabili & incerto rerum humanarum statu, in hôc aut illo cafu, obfervari nequeant hæ regulæ, cedendum est necessitati, quæ omnem legem superat: atque iis utendum modis & mediis, quibus quam proxime finis præcipuus institutionis Christianæ attingi poterit. Electi-

ones, ut & modus disciplinæ in nonnullis, ab initio erant magis populares: quæ sensim, ad vitandam confusionem, ad præ-

positos Ecclesiæ sunt devoluta.

SPECTAT etiam ad hoc regimen jus confcribendi canones & constitutiones de rebus Ecclesiasticis, & instituendi ritus facros in adiophoris. Hæc autem jura nec eadem funt, nec æqualia, in fingulis Ecclesiis: sed pro diversa Regni aut Reipublicæ constitutione, suos habent limites. Solet hic agitari quæstio de potestate convocandi Synodos & conventus Ecclesiasticos: utrum ea spectet ad Magistratum Civilem, vel ad præpositos Ecclesiæ. Manifestum est, in primævis Ecclesiæ sæculis sub imperio Ethnico, hanc potestatem exercuisse Ecclesiarum præsides: mutato autem Imperio in Christianum, eandem exercuisse Imperatores & Reges. Quæritur qua ratione transierit hoc jus à facra ad fæcularem potestatem? Non pacto aliquo explicito, aut cujusvis Concilii generalis concessione: sed, opinor, tacito Ecclesiæ consensu, ad conservandam pacem & concordiam inter utrumque statum. Et vix aliter quidem evenire potuit in hôc rerum exitu & novâ facie. Pendebant à principibus aditus omnes & promotiones ad dignitates & divitias Ecclefiasticas, & penès eofdem erat vis coërciva: proinde ut affectus humani suasère hunc concentum, ita etiam pacis studium, ne duæ potestates Legislativæ sibi invicem obluctarentur: aut mali cives viderentur aut mali subditi Clerus Christianus. Intereà, siquid jusserint statuerintve Principes, quod in perniciem aut corruptelam insignem religionis Christianæ cessurum est, non deserenda est causa, sed conveniendum pacificè & deliberandum de salute religionis Christianæ, etiam injussu Magistratûs. In extremâ enim necessitate jus primævum reviviscit.

Huc etiam referri diximus ordinationem rituum sacrorum in rebus aliàs adiaphoris. Sed ritus illi adscriptitii, pauci sint oportet & modesti: Pauci, ne exterioribus nimis occupati, ad sanctitatem internam animum minus intendamus: Modesti etiam, ne fastidium pariant, aut superstitionis siant semina. Denique, ad hoc caput Regiminis revocari potest jus Ligandi & Solvendi, retinendi & remittendi peccata. Sed hæc commodiùs referuntur ad Disciplinam Ecclesiasticam & Censuras; de quibus jam nonnulla sunt dicenda.

Potestas puniendi, & à pœnis exolvendi pertinet aliquatenus ad omne genus regiminis: sed alio atque alio modo, & pœnarum genere. Nihil est Ecclesiæ cum pœnis corporalibus; sed æquum esse videtur, ut penes sit rectores & præpositos Ecclesiæ sacris peragundis aut participandis interdicere, quoad sieri potest, aut à suo cœtu amovere viros nesarios &

profanos.

187

CAP. IX. Christianorum.

Absque hâc disciplina, his profanos. pœnis, conservari nequit pietatis honos, aut morum puritas. Ac proinde, qui hôc modo interdicti aut amoti fuerint fecundum leges receptas, latam sententiam ferre debent pacifice atque æquo animo: remissa causa, fiquid iniqui se passos crediderint, ad supremum Dei judicium ane- Heb. xiii. อนสอัลทสใจ & infallibile. Neque minus pe- 17. nes est eosdem præpositos, vinctos his censuris, cum illis visum fuerit, liberare & absolvere.

SED est aliud genus absolutionis Ecclesiasticæ, de qua multo difficilior habetur quæstio: De remittendis scilicet peccatis per sententiam facerdotis confessarii. Receptum est à pluribus, Ministros Evangelii confitentes & pœnitentes absolvere posse peccatis, idque efficaciter: ut remissa sint in cœlis, quæcunque debito modo remiserint in terris sacerdotes. Eamque absolutionem facetdotalem si neglexerint pœnitentes, id iis periculofum fore, fi non funestum. Hæc cautè intelligenda funt, ne in errores in-Constat primò, non esse penes sacerdotem aut hominem quempiam, sua authoritare peccata remittere: neque remissionem efficacem pendere a conditio- Ezek xviii. nibus externis quibuscunque, sed à verà 22. 80 xxxiii. 14, pœnitentia. Quæ si adfuerit, remittentur 15, 16. peccata, five facerdos absolvat peccato- Luc. xv.

rem,

rem, five non. Et si non adsit, quicquid dixerit feceritve facerdos, manent irre-Proinde, aut frustranea videtur. missa. aut superflua absolutio sacerdotalis. Versùs impœnitentem est frustranea, & verè pænitentem versus est superflua & supervacanea. Quapropter confultius effet, ut mihi videtur, ab his abstinere formulis absolutionis, quæ spem fallacem, fiduciam inanem, & confolationem deluforiam animis hominum fæpe ingenerant. Nonnunquam etiam populus, prævifo hôc remedio, licentiam peccandi fibi facilius indulgent. Id licet autem expeditque, pœnitentibus exponere promissa Dei de remissione peccatorum verè contritis. Et si forte crimen aliquod secretum ad levandam conscientiam libere confessi fuerint, laborantibus succurrendum est charitate, consilio & prudentia Christiana, ut de misericordia Dei non desperent. Denique, si quis æger, animo aut corpore, requifierit hanc absolutionem, veluti quoddam anodynum, præmisså pænitentià non est illa deneganda. ad fuam confolationem quantum valere potest, per modum declarationis benignitatis divinæ erga peccatores pænitentes, & absolutionis hypotheticæ. Absolutio autem judiciaria facerdotis fi penitus ablata esset (præter illam quæ in restituendis excommunicatis exercetur) id quidem nihit

nihil obfuturum existimo religioni Chris- Hieron. in tianæ.

Mat. xvi. ad illa verba, Dabo

tibi claves. Hunc locum Episcopi & Presbyteri non intelligentes, aliquid fibi de Pharifæorum assumunt supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur: cum apud Deum non sententia sacerdotum, fed reorum vita quæ atur.

AT inquies, Christus dedit suis Apostolis hanc potestatem solvendi & ligandi, remittendi aut retinendi peccata: ut patet ex dictis ad Petrum, Mat. xvi. 19. Tibi dabo claves regni cælorum: & quicquid ligaveris in terrâ, erit ligatum in cælis: & quicquid solveris in terra, erit solutum in cælis. Dein, ex dicto Christi post suam resurrectionem ad omnes Apostolos, Joh. xx. 23. Si quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: si quo- Addunt rum retinueritis, retenta sunt.

nonnulli locum tertium, Mat.

xviii. 15, 16, 17. Sed de privatorum litibus aut injuriis illîc agitur, issque componendis: ut repetitis admonitionibus injuriosus ad sanam mentem reducatur, & qui injuriam passus est se officium suum explesse demonstret. Non temere adeundum erit forum Christianis, Mat. v. 25, 40. Nec certandum coram judice infideli, 1 Cor. vi. Si quis è Fratribus, inquit Christus, injuriam tibi inferat, admone cum amicè & privatim. Dein, si minus profeceris, coram testibus: denique si obstinaverit, coram Ecclesia aut publico conventu. Quod si neque justitize neque pudoris eum tangat ratio, post ultimum tentamen, suge istum hominem tanquam Ethnicum aut alienum, & Dei judicio relinque. Sed de causis aut censuris delictisve in Ecclesiam commissis, quantum video, nihil hic agitur. Sed pergamus ad reliqua duo loca.

Hæc loca præfata primò, si libet, in genere: dein, seorsim expendemus. Dico primum in genere, nullum oportet senfum huic aut illi loco, nullam interpretationem tationem affigere, quæ rationi claræ, atque aliis facræ Scripturæ locis repugnet. Quæro igitur, (ut fupra diximus) num de pœnitentium vel impœnitentium peccatis hæc velis exponenda? fi de verè pænitentibus, lites non movemus: eorum peccata in cœlis funt remissa. de impænitentibus aut hypocritis: frustra pronuncias, Absolvo te. Nec Deus eorum peccata remittet, nec, Deo invito, penes est hominem quemcunque ea remittere. Hoc dictat ratio naturalis, hoc confirmat Scriptura Sacra, quùm ubique prædicet pænitentiam, ut conditionem falutis Evangelicæ & remissionis peccatorum necessariam, Mat. iii. 7, 8. &c. Luc. iii. 3. & xxiv. 47. Act. iii. 19. & v. 31. & xi. 18. 2 Pet. iii. 9.

His præmissis, Quid de usu Clavium dicendum sit, & de illà phraseologia ligandi & solvendi, quâ usus est Christus, paucis examinemus. Non occurrit alias, quod sciam, in facris literis hæc dictio, fed in scriptis Tulmudicis sæpissime, ut à viris doctis oftenfum est: unde apparet effe locutionem Judaicam. Notat autem, apud illos Doctores Rabbinicos, potestatem, aut usum & formulam explicandi quid licitum aut illicitum fit, sea cundum eorum Legem. Proinde Interpretes qui ab hac origine deducunt dictum Christi, non nisi parem ei vim & figfignificationem attribuunt: nempe, quod his verbis Christus dederit Petro, & sub ipsius nomine, cæteris Apostolis, authoritatem & officium explicandi, tam Gentibus quam Judæis, quid licitum, quid non licitum sit secundum Legem Christi, aut in novâ lege Evangelii: atque eo modo aperiendi, quafi clavi, regnum cœlorum, aut januam regni. Ita constituti Mat. funt Apostoli, abeunte Christo, Legisla- 20. tores Vicarii, aut ipsius Legis interpretes Joh. xx. authentici, morum & doctrinæ Censores infallibiles: ut ex ore ipforum, documentis, decretis, sententiis, addiscerent Christiani Proselyti, quatenus abolita suerit Lex Mosis, quatenus observanda, aut pro tempore mitiganda: quatenus etiam fugiend ritus Gentiles. De his rebus fæpius incidebant quæstiones sub initio Evangelii ab Apostolis resolvendæ: ut ex Actis Apostolorum & Epistolis manifestum est, Act. x. 13, 14, 15. & xv. 20. & xxi. 24. Gal. ii. 14. De Circumcisione, de Idolothytis, de Diebus festis, aliifque fimilibus: quæ adhæferunt aliquatenus Christianis Judaïzantibus, aut Gentilibus neophytis, ritibus fuis antiquis nondum penitus excussis. Non consu-vid Mat. lendi funt in posterum Scribæ aut Doc-xxiii. 4. tores Rabbinici; ab ore vestro, authori- & Luc. xi, tate & definitionibus, innuit Christus, 46,52. pendebit regula licitorum & illicitorum;

& in his definiendis sæpiùs & diutiùs versati sunt Apostoli, ut ex eorum scriptis patet. Neque facilè mihi persuadeo Christum hic usum esse phraseologià penitus nova, nec apud gentes nec Judæos * recepta, quamque ideò non intellecturi essent, ad quos allocutus est, sui Disci-

puli primarii.

A D locum fecundum quod spectat, 70h. xx. 23. de remittendis aut retinendis peccatis hic clarior fit mentio. quâ re, si rata habeantur quæ superius dicta funt, corum interpretationem oportebit sequi, qui hanc potestatem Apos. tolis folummodò concessam statuunt: utpote qui errare non poterant in discernendis spiritibus hominum, veraque & fictà pœnitentià dijudicandis. Verba que præcedunt in textu ad hunc fenfum collimare videntur, Ver. 22. Cum bæc dixifset Apostolis Christus, afflavit eos, & dixit iis, accipite Spiritum Sanctum. Si quorum remiseritis peccata, &c. cohærent verba; nec dubitandum esse censeo, majorem Apostolis in hac re, ut in aliis multis, concessam esse potentiam & authoritatem, quam hodiernis Evangelji ministris quibuscunque. da

^{*} Mos erat apud Hebraos, cum alicui potestas dabatur Legem & Prophetas interpretandi, clave data, quasi in possession sem muneris mittere. Grot. ad Luc. xi. 52.

da hominum inspicere, fanare ægrotos solo verbo, aut tactu, aut umbra potuere, & refuscitare mortuos, nihil miror in remittendis peccatis authoritatem fingularem eos exercuisse. Qu'um Christus sanavit Paralyticum, dixitquetimido, Con-Mat. ix. fide, fili, remissa sunt tibi peccata tua, Scribæ & Pharifæi obmurmurabant, dicentes, Quis est iste, qui loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata, nisi solus Deus? Quibus ita respondit Christus, Vtrum est facilius dicere, remissa sunt tibi peccata: aut dicere, surge & ambula? Ut autem sciatis Filium bominis authoritatem habere in terrâ remittendi peccata, ait Paralytico, tibi dico, surge, & sublato lectulo tuo, abi domum tuam; is autem illico surgens in conspectu eorum, sublato in quo jacuerat lectulo, abiit domum suam, glorificans Deum. Tu, qui jam remittis peccata, fac similiter: præmissis miraculis aut subsequentibus, Christum & Apostolos imitare, & fidem adhibebimus. Sin minus id poteris, memento, nihil temerè tentandum in rebus facris. Quemadmodum Christus potestatem habuit superiorem Apostolica, ita nec Apostolis æquantur eorum fuccessores: neque pari vi defluxere ad posteros primorum jura & privilegia. Gradatim descenditur ad statum fixum,

fixum, in quo tandem requiescere oportet, nisi forsan reviviscant miracula.

SED in præfatis Christi verbis ad Apostolos duo mihi conteneri videntur: Primum est generale, atque omnibus Evangelii ministris unà cum Apostolis commune, nimirum ut prædicent verbum Reconciliationis, & Remissionis peccatorum in nomine Christi. Ità S. Paulus ipsum Evangelium appellat verbum reconsiliationis, vel ministerium reconciliationis: quo scilicet homines Deo, remissis peccatis per Christum, reconciliantur : sed nulla facta mentione absolutionis privatæ, 2 Cor. v. 18, 19, 20. Pariter apud S. Lucam verba Christi in cœlum migraturi, ad Apostolos habita, hôc modo leguntur, Dixit iis, ita scriptum est, & ita oportuit Christum pati, & resurgere ex mortuis tertio die, & pradicari ejus nomine resipiscentiam & remis-Sionem peccatorum apud omnes gentes, incipiendo ab urbe Hierosolymorum, Luc. xxiv. 46, 47. Hæc declaratio remissionis peccatorum per Christum, est officium commune omnium Evangelii præconum: atque hoc proculdubio in verbis Christi includitur. Sed est aliud præterea, ut mihi videtur, Apostolis peculiare, atque 11s qui dono διακείσεως πνευμάτων pollebant, scilicet authoritativa potestas remittendi peccata in hoc aut illo homine, prout illis

illis innotesceret animi ipsius status interior, verusque erga Deum affectus.

REM paucis dicamus. Data est aliquibus in Ecclesia ministris potestas remittendi peccata: Quibus data fit, quæritur? An Apostolis tantum, vel pari jure eorum in Ecclesia successoribus, continuata ferie ad hodierna ufque fæcula? Nos in ea sumus sententia, potestatem illam, quatenus est judiciaria & authentica, Apostolis tantum concessum esle: neque exerceri posse hodie à quibuscunque Ecclesiæ ministris. Facultas discernendi Spiritus, & efficiendi miracula hanc authoritatem comitabatur & confirmabat. His deinde charifmatis fubductis vel intermissis, una desiit illa potestas, fuis nimirum indicibus, authoritate & effectu viduata, ut in unctione ægrotorum factum est. Intereà, manet & manebit usque potestas altera, prædicandi verbum reconciliationis pacifque pœnitentibus. Denique utramque potestatem complecti mihi videtur præmemoratus fermo Chrifti ad Apostolos, pro ratione temporum & personarum transeuntem aut permanentem.

Hæc de remittendis peccatis dicta funto. Quid autem sit retinere peccata minus clarè patet, nisi hoc pariter ad Appostolos restrinxeris. Si hanc retentionem ità intelligas, ut nullius remittantur O 2 peccata

tI

11

8

3

à

q

n

S

8

peccata qui non petit absolutionem à sacerdote aliquo, certè ad inferos detrudendi erunt multi pii probique. Sin potiùs ad pœnas & censuras Ecclesiasticas utramque partem, tàm remissionem quam retentionem, referendam duxeris, non recuso. Earum proinde Censurarum hic paulisper inspicienda est vis & ratio.

ECCLESIA censuris obnoxii funt Flagitiofi, Schismatici, Hæretici: dein, lapsi aut relapsi pœnitentes; & denique contumaces. Adversus Flagitiosos utinam severior esset & magis aculeata Ecclesia disciplina, aut animosiùs exercita quam cernere est hodie. In reprimendis opinionibus, quæ dissentiunt à doctrina Ecclesiæ, alacres sunt atque acres sacrorum antistites, ac si in his verteretur cardo religionis: fed ad mores caftigandos & pietatem tuendam potissimum instituta est Disciplina Ecclesiastica, tâm apud Judæos quam Christianos. Idololatriam, homicidium, adulterium, & his cognata crimina, pœnæ & infamiæ metu coercere, curæ erat veteribus; & in extirpandis vitiis, omnium malorum radicibus, primam impendebant operam. utpote expulsis, parum metuenda esset in cæteris opinionum diversitas. que, qui propter scelera & flagitia rite admoniti tandem è communitate Christiana ejecti fuere, sine reditu aut animo redeu ndi redeundi, pro desertis, derelictis, & tantum non desperatis habiti sunt. Et eorum peccata retineri aut retenta non im-

meritò dici possunt.

Schismatici habentur vulgo, qui se ultrò separant à communione Ecclesia, & feorsim à publico conventu, apertè aut furtim conventicula celebrant. Hoc à factione mala fæpius oritur, nonnunquam ab imbecillitate, aliquando etiam à causis non injustis: ut ab Ecclesiis reformatis factum est, cum à Pontificia reces-Quærendum idcirco, quid sit quod schisma vel separationem faciat illicitam & criminofam. Ut discessio ab imperio Principis dici folet Rebellio, ita discesfio ab Ecclesia nomen habet Schismatis: led culpa quandoque est ex parte Principis, aut ex parte Ecclesiæ, siquando causas præbeant graves & vehementes rumpendi vincula mutuorum officiorum & communionis. Multa utique, permulta pati oportet tâm à Principe, quâm Ecclesia, æquo animo, ob pacis studium: (Hoc virum Christianum decet, hoc bonum Civem) neque levitate animi, aut innovandi pruritu, neque spe lucri, aut affectibus privatis quibuscunque abduci aut avelli à communi societate & obsequio. Mala etiam publica nonnulla funt dissimulanda, excusanda alia, alia denique pro viribus ferenda. Sed distinguendum dum est, ne prorsus obstupescere videamur inter mala tolerabilia & intolerabi. Cùm eò excreverint onera & gra. lia. vamina, ut ferri ultra non possint, ab oppressis humeris funt excutienda. quoad Ecclesiam (de quâ hîc agitur præcipue) qui fundamenta religionis evertunt, qui Idololatriam aut fœdam Superstitionem in Dei cultum invehunt, qui abfurda & repugnantia humanis fensibus pro articulis fidei Christianæ obtrudunt, næ illi funt verè schismatici, atque omnibus cenfuris digni. Alteri autem qui fese retrahunt ab hâc communione, non aliter faciunt quam qui à contagiosis aut pestiferis fugiunt. Pendet itaque, ut vides, à rationum momentis definiendum, tàm qui dicendi funt Schismatici, quam quibus censuris onerandi. Ad Hæreticos progredimur.

De vel. Virg. c. 1: princ.

pit, inquit Tertullianus, erit hæresis, etiam vetus consuetudo. Antiquitas non mutat verum in falsum necè contra. Net hæreses tam novitas quàm veritas revincit, ut idem loquitur. Hoc omnes, opinor, agnoscunt: sed quâ regulâ, quo indice, quid verum, quid falsum, dignoscemus? Imprimis ratio clara & evidens est index universalis. Huic quæcunque repugnant, pro veris haberi nequeunt, nec pro Sacræ Scripturæ sensu,

CAP. IX. Christianorum.

aut fidei Christianæ dogmatis. Tollis omne discrimen veri & salsi, si facultatem dijudicatricem tollas. Dein rationi naturali Sacræ Literæ nuspiam contradicunt, & quod ab his duobus testibus consirmatum est, quicquid dicat faciatve Ecclesia regnatrix, extra crimen hæreseos id constituitur; nec tantùm innoxium est, sed pro pura veritate Evangelica sirmiter est retinendum. Interea siuus debetur honos Antiquitati, suus Patribus, suus Conciliis Ecclesiasticis, sed omnes omnium vires, sidem, authoritatem una complectitur * Scriptura Sacra.

PRETEREA, Symbolum Apostolicum haberi solet reuniew & quasi tessera ig 303051 as, rectæ de doctrina Christiana sententiæ, spectatæ & probatæ sidei. Ita De veland.
Tertullianus loco præmemorato, Regula Virg. c. 1.
quidem sidei, inquit, una est, sola immobilis & irreformabilis, credendi scilicet in unicum Deum omnipotentem,
mundi conditorem. Hac lege sidei manente, cætera jam disciplinæ & convero a sationis

^{*} Cyprian. Epist. 63. Hie est filius meus dilectissimus, in quo benè sensi, ipsum audite. Quare si solus Christus audiendus est, non debemus attendere quid alius ante nos saciendum putaverit; sed quid, qui ante omnes est, Christus prior secerit. Neque enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem. Hie non minus in Theoreticis quam practicis verum est. "Vide St. Augustin. contra Max. Arrian. p. 14. c. & de Unit. Ecclesiæ, c. 3. "contra Donatist. & 18. & 8. Epistol. Citat. ab Hooker, "p. 119, 120.

sationis admittunt novitatem correctionis, operante scilicet & proficiente usque ad finem gratia Dei. In his consistamus immobiles: qui verò multiplicant auctitantque dogmata ad fidem & salutem (secundum eos) necessaria, ut laqueos tendunt ad irretiendos infirmos, ità materiam ansamque præbent cavillantibus, & dilacerandi Ecclesiam per schisteres.

mata & fecessiones, occasionem.

HERESIS, quatenus distinguitur à schismate, est affectus animi, ut ita dicam, incognoscibilis; prætèr soli Deo, aut hominibus à Deo inspiratis. Non definitur in facris literis, & prout solet definiri 1emper includit aliquod voluntatis vitium: quod nos latet intus reconditum, nisi forsan se prodat moribus pravis aut seditiosis, vel dogmata spargant Hæresiarchæ quæ eò tendant manifestò. planè fanatici sunt, mihi videntur amandandi ad hospitia infanorum, donec deferbuerit & sese despumaverit iste æstus fanguinis, & ad fanam mentem redierint. Præterea, distinguendum est inter authoritatem Apostolicam & hodiernam in centuris infligendis. Ab Anathematis abstinendum est hodie, ut mihi videtur, cum ad potestatem infallibilem id spectet. Ne sæviant tantopere, credantve censores Ecclesiastici se detrudere posse ad Tartara quos petunt suis fulminibus,

munione internâ, & connexione cum Christo capite sejungere, modò sic perculsi ex mero amore Dei & veritatis suis sententiis adhæreant, Act. iv. 19. 1 Cor. Act. v. 5. ix. 16. Apostoli censuris & increpa- & xiii. 11. tionibus suis, non animos solùm, sed se i Cor. v. etiam corpora serire potuerunt, morbis i Tim. i. afficere aut etiam morte, & Satanæ vexandos tradere quos devoverant. Et per hæc essecta vim dedêre manisestam latæ sententiæ; cùm verò nihil essicit sententia, quid aliud est Anathemata spargere quàm in vacuum aerem vibrare * bruta sulmina? Sed pergamus in proposito.

Succedunt considerandæ Lapsorum pænitentium castigationes; quas quidem non promptum est definire districte. Non enim describuntur jure aliquo divi-

no,

^{*} Constitut. dict. Apostol. l. 2. c. 21. Δίκαι γαρ αδίκως φονευθεὶς ὑπό τιν , παρα Θεῷ ἐν ἀναπαύσει ἔςαι εἰς τὸν αἰῶνα ὡσαύτως κ) ὁ μαλαίως ἀφορισθεὶς ὑπὸ τὰ Ἐπικόπα, Justus quippe injustè à quoquam occisus, apud Deum requiescet in aternum: ఈ simili modo qui ab Episcopo perperàm fuerit excommunicatus. Dein alterum dictum, Ἡ ματάρα ἐπιςρέψει εἰς κεφαλὴν τᾶ ἀδίκως αὐτὴν ἐκπέμψαντ , Revertetur maledictio in ipsius caput qui eam injustè emisit. Augustinus de verâ relig. c. 6. hæc habet: Sape sinit divina providentia, per nonnullas nimiùm turbulentas carnalium hominum seditiones, expelli de congregatione Christianâ etiam bonos viros. Quam contumeliam vel injuriam cùm patientissimè pro Ecclesia pace tulerint, neque ullas novitates vel schismatis vel haresis moliti fuerint, docebunt homines quàm vero affectu ఈ quant à sinceritate charitatis Deo serviendum sit.

no, sed pendent à prudentia Christiana & à constitutionibus Ecclesiæ, quæ pro ratione locorum & temporum funt mutabiles. Dum stetit Ecclesia à Magistratu separata, utpote Ethnico, nec ullas aliunde suppetias accersere potuit; cavendum sibi duxit legibus severis in lapsos & relapsos, quò magis terrorem incuteret Apostatis, aliisve qui à fide aut moribus Christianis desciverant. Pœnitentium publicorum Exomologesis, qualis fuerit apud Antiquos, & quo rigore & diuturnitate pœnarum exercita, notum est ex Tertulliano, Cypriano, aliisque. Sed alia est hodie rerum facies & status Ecclesiæ. Quousque revocari debeat quæ jam exolevit, quo modo & forma exercenda fit hæc disciplina, magni confilii res est. Cavendum ne tyrannidem affectare videamur in sontes & pœniten-Nec Christianos à peccato magis, quam à pœnitentia, commisso peccato, deterreamus. Ex utrâque parte opus est prudentia, tam in sanandis vulneribus quam in præcavendis. Sed ablata culpà verè & folidè, unà tollitur pœna: nec fictitiis indulgentiis, aut fictitio Purgatorio, crimen aut pœna criminis eluitur.

Denique quod spectat ad Contumaces, ita dicuntur ii qui legitime in jus vocati non comparent: vel latæ sententiæ non obtem-

obtemperant, cum ad jurisdictionem ejus, cui negant obsequi, pertinent. Vides hæc involvere jura humana, quæstiones & disceptationes sori, quæ non sunt hujus loci. Decet utique virum Christianum in omnibus pacificè & modestè se gerere, sive in causa desendenda, sive in pænis subeundis. Ita tamen ut nemini non liceat, privilegia sibi per leges indulta conservare. Nec minus iniqui sunt, qui alterius invadunt jura, quam

qui non parent mandatis licitis.

Hoc breviter diximus de regimine & disciplina Ecclesiæ; in quibus exercendis probatur & spectatur maxime prudentia eorum qui rebus divinis præsident. Nobis enim in religione Christiana non præscripta sunt singula (ut olim Judæis) ad minutias usque. Id fieri potuit commodius in Lege unius populi & gentis, nec perpetuò permanfurà. In religione autem Christiana, quæ est omnium gentium, omnium temporum usque ad conlummationem fæculi, non facile effet unicam & inflexilem formulam præscribere in regimine, disciplina & cultus externi ritibus. Unicam, inquam, formulam, quæ ad omnem statum Evangelii, tàm ineuntis quam adulti, accommoda esset: Omni populo, Gentili & Judzo, Orientali, Occidentali, czeterisque per terrarum orbem diversæ indolis & ingenii;

ingenii; omni denique mundi ætati, quæ fensim a pueritià ad maturitatem pro-Hæc alios atque alios modos vehitur. & temperamenta postulant, ut in fingulis finem ultimum affequamur, pacem nempe, ac pietatis & virtutis incremen-Semper retinendum & revolvendum animo dictum Apostolicum, πάντα έυσχημόνως, κατά ταξιν, περς οικοδομών γενόδω. Quæ regulæ cum generales fint, vides multa permissa aut relicta judicio sapientum & præpositorum Ecclesiæ: ut eorum confiliis, ità, pro re nata, attemperetur rerum externarum ordo & administratio, ut Graviora Legis Christianæ farta tecta semper maneant, & evitentur offendicula quoad fieri potest: fervatis ubique rationibus Honesti & Decori. In his exterioribus dissentiunt nonnunquam Concilia à Conciliis, Synodi à Synodis: nec immeritò, mutatà conditione Ecclesiæ pro variis locis & temporibus; modò id semper in animo habeant, non ut acquisitas sibi opes & dominationes tueantur, fed ut ad veræ pietatis augmentum & animarum falutem omnia digerant & disponant.

Neque miremur hæc omnia non fuisse constituta ab ipso Christo antequam terras deseruit. Neque enim opportunum id fuisset, nondum promulgato aut invalescențe Eyangelio. Hoc Apostolis

incubuit

incubuit primò, dein subsequentibus Ecclesiæ præfectis, congruenter praxi & regulis Apostolicis. Apud Judæos, quorum supra meminimus, non constituta fuit à Mose disciplina Ecclesiastica, sed à Synedrio postea, multis à Mose Recteque observatur à viris fæculis. doctiffimis, Systema Ecclesiasticum in Religione Christiana plerumque imitari probata instituta Judæorum, Synedrii aut Synagogæ. Ut postea * distributiones Ecclesiarum & Diœcesian factæ sunt plerumque fecundum Imperii Romani Prætereà, quanquam hæc divisiones. Hierarchia non præscripta fuerint à Christo verbis explicitis, fundantur tamen in ipsius doctrina, quatenus Ecclefiam, ut diximus supra, fundavit & constituit: ac consequenter, omnia quæ ad eandem conservandam erant necessaria. Hoc natura rei postulat, jus commune focietatis, & regiminis ordinati ratio. Dein Apostoli qui procurationem sibi commissiam, & vicariam Christi potestatem exequebantur, Regimen & disciplinam in Ecclesiis ab ipsis plantatis exercuere: eademque exercendi suis etiam potestatem dabant successoribus. quidem omnibus eadem vi & effectu quoad censuras, sed magis minusve pro-

111

ut vigerent Sanciosis πνευμάτων. Denique in constitutione Ecclesiæ Christianæ & ipfius œconomiá nihil video à ratione alienum, aut aliter definitum ab Apoftolis quam vir prudens definiturus esset. In his autem administrandis, distinguendum est semper inter ea quæ sunt juris Divini, atque ea quæ juris sunt tantum Ecclesiastici, adeoque humani: quæque proinde pro locorum, temporum rerúmque circumstantiis identidem mutari so-Non rectè quidem mutantur, ut antea diximus, ob folam pompam lucrúmque sacerdotii augenda; sed ut obviam eatur vitiis faculi malifye moribus, aut etiam (quod sæpiùs accidit) fuccrescenti superstitioni. Ut gliscentem malitiam reprimant & religionis Christianæ sint quædam munimenta. nempe confilio, proposito, & destinatione ordinanda funt Ecclesiastica, ut abfcillis superfluis & incommodis, suffectisque, si desiderantur, aptioribus, (sive fit in ritibus, five in disciplina) status religionis externus ad fanctitatem internam promovendam femper adaptetur.

His observatis, haud æquum esset hodiè externa omnia ad formam Eccle-siæ Primitivæ exigere: quandoquidem pro mutato rerum statu aliter atque aliter temperandum est Ecclesiæ regimen. Prout etiam sactum vidimus in multis

ritibus

ritibus & institutis quæ jam transiere, quafi enierita. In administrandis sacramentis non paucæ ceremoniæ & confuetudines olim receptæ, jam exoleverunt. In Baptismo immersio, vel trina immersio: unctio, exustiatio & exorcismus, mellis & lactis guftus, & hujufmodi alia. In formulis & verbis baptizantis, & in tempore, serius aut citiùs, baptismi recipiendi non minus variatum est. Pariter in Eucharistia omissa sunt plura quæ pridem erant in usu. Dabatur olim parvulis & infantibus Hostia Eucharistica, deferebatur domi manducanda, vel amicis præbenda periclitantibus, moribundis, & nonnunquam, ut vereor, mortuis. Pane azymo utuntur alii, alii fermentato. vino mero, illi diluto; nec indignamur. Præterea Agapas colebant veteres, convivia Christiana Eucharistiæ annexa: idque temporibus Apostolicis & subsequentibus. Dein osculo fancto vel ofculo charitatis falutabant alii alios, finiprecibus vel peractà Eucharistià: quam quidem quotidie celebrabant. A languine & suffocatis abstinentia diù obtinuit in Ecclesia: idque, ut credebant, vi instituti Apostolici. Circa jejunia, eorum tempora, leges modósque alii erant ab hodiernis moribus antiqui, & ferè instabiles. Abolitus est ordo Diaconiffarum. coniffarum. Circa pœnitentiam publicam aut disciplinam pœnitentialem plurima laxantur, commutantur, aut prorsus abiêre in desuetudinem. Denique in cultu solenni, ordo, formulæ & modi variant inter se, & diversimodè constituuntur: liturgiæ, ossicia, & gestus precantium: diebus Dominicis stantes orabant olim, nos genu slectimus: atque * aliæ hujusmodi consilii res sunt ad usum & ædisicationem ordinandæ.

Hæc summatim commentati sumus de statu Ecclesiæ Christianæ: quæ clarióra sient, si de ipsius constitutione & authoritate divinà aut humanà, coronidis loco pauca insuper adjiciamus. Definiri solet Ecclesia, Cœtus sidelium, vel sidem Christianam prositentium: sidque rectè, sed specialiùs definiri potest societas voluntaria doctrinà ritibusque sacris ab aliis distincta, ex instituto Christi, & sub Christo capite. Voluntariam appello, non quoad originem & constitutionem primam: id enim à voluntate hominum non pendebat: sed eousque volun-

^{*} Crescat igitur oportet, & mulium vehementerque proficiat, tam singulorum quam omnium, tam unius kominis
quam totius Ecclesia, atatum & saculorum gradibus, intelligentia, scientia, & sapientia; sed in suo duntaxat genere,
in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eadémque sententia.
Vincent Liran. Common. m. p 309. cum Salv. Ipsa plenaria
Concilia sape priora à posterioribus emendantur, quum aliquo
experimento rerum aperitur, quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat, August, l. 2. de bapt. cap. 3.

CAP. IX. Christianorum.

voluntaria est, quatenus in hanc societatem nemo cogi possit, nec in eâdem retineri quilibet invitus. Obedientiam liberam quærit Christus, & religionis ab ipso constitutæ proprium est, ut sola veritatis vi fibi viam faciat: nulla vi externâ, nullâ pœnâ istiusmodi adhibitâ, neque erga infideles neque inter Chriftianos. A fuppliciis corporalibus abstinet, neque in aliena bona aut fortunas invadit. Hæc alterius funt ordinis & jurisdictionis, & ad Magistratum seorfim spectant. Lex Christiana non constituta est eodem modo quo olim Judaica, in quâ nulla erat distinctio, hâc in parte, juris civilis & facri: totum jus erat divinum, ut in Theocrasiâ. libertatem unius religionis Christianæ propriam esse dixi, & prærogativam. Vi & armis utantur aliæ Sectæ, ut illa Mahometis: alieno sanguine madefacta crescat & propagetur eorum religio, nostro nostra. Vincant illi, ut Hostes; nos ut amici, monitores, confiliarii. Minis & metu mortis adigant alii serviles Animas in suum gregem; nos monstrata viâ salutis vitæque æternæ, ut eam ingrediantur suademus, hortamur, & quodammodo propellimus: at sola vi veritatis & propriæ suæ conscientiæ stimulis.

Hoc modo Liberam dicimus religionem Christi, & cultores ipsius voluntarios. Nulla vi utitur prout innuimus,

præte

conissarum. Circa pœnitentiam publicam aut disciplinam pœnitentialem plurima laxantur, commutantur, aut prorsus abiêre in desuetudinem. Denique in cultu solenni, ordo, formulæ & modivariant inter se, & diversimodè constituuntur: liturgiæ, ossicia, & gestus precantium: diebus Dominicis stantes orabant olim, nos genu slectimus: atque * aliæ hujusmodi consilii res sunt ad usum & ædisicationem ordinandæ.

Hæc summatim commentati sumus de statu Ecclesiæ Christianæ: quæ clariora sient, si de ipsius constitutione & authoritate divina aut humana, coronidis loco pauca insuper adjiciamus. Definiri solet Ecclesia, Cœtus sidelium, vel sidem Christianam prositentium: sidque rectè, sed specialiùs definiri potest societas voluntaria doctrina ritibusque sacris ab aliis distincta, ex instituto Christi, & sub Christo capite. Voluntariam appello, non quoad originem & constitutionem primam: id enim à voluntate hominum non pendebat: sed eousque volun-

^{*} Crescat igitur oportet, & multum vehementerque proficiat, tam singulorum quam omnium, tam unius hominis
quam totius Ecclesia, atatum & saculorum gradibus, intelligentia, scientia, & sapientia; sed in suo duntaxat genere,
in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eadémque sententia.
Vincent Liran. Common. m. p 309. cum Salv. Ipsa plenaria
Concilia sape priora à posterioribus emendantur, quum aliquo
experimento rerum aperitur, quod clausum erat, es cognoscitur quod latebat, August. l. 2. de bapt. cap. 3.

CAP. IX. Christianorum.

voluntaria est, quatenus in hanc societatem nemo cogi possit, nec in eâdem retineri quilibet invitus. Obedientiam liberam quærit Christus, & religionis ab ipso constitutæ proprium est, ut sola veritatis vi fibi viam faciat: nulla vi externâ, nullâ pœnâ istiusmodi adhibitâ, neque erga infideles neque inter Chriftianos. A fuppliciis corporalibus abstinet, neque in aliena bona aut fortunas invadit. Hæc alterius funt ordinis & jurisdictionis, & ad Magistratum seorfim spectant. Lex Christiana non constituta est eodem modo quo olim Judaica, in quâ nulla erat distinctio, hâc in parte, juris civilis & facri: totum jus erat divinum, ut in Theocrafiâ. libertatem unius religionis Christianæ propriam esse dixi, & prærogativam. Vi & armis utantur aliæ Sectæ, ut illa Mahometis: alieno sanguine madefacta crescat & propagetur eorum religio, nostro nostra. Vincant illi, ut Hostes; nos ut amici, monitores, confiliarii. Minis & metu mortis adigant alii serviles Animas in suum gregem; nos monstratâ viâ salutis vitæque æternæ, ut eam ingrediantur fuademus, hortamur, & quodammodo propellimus: at folâ vi veritatis & propriæ fuæ conscientiæ stimulis.

Hoc modo Liberam dicimus religionem Christi, & cultores ipsius voluntarios. Nulla vi utitur prout innuimus,

præte

præter suasoria & rationali, & in nullius provinciam sese ingerit. Non in bona aut vitam alterius, sunt enim Cæfaris: non in conscientiam, est enim so-Neque tamen desunt Eclius Dei. clesiæ sua jura: eaque triplicis ordinis, Divina, Socia, & Politica. mò, jura divina, à Christo & Apostolis constituta & confirmata. Qualia funt jus prædicandi verbum Dei, & administrandi sacramenta: & ad hæc ritè peragunda personas idoneas eligendi & defignandi: deníque, interdicendi suis sacris nefarios & sceleratos. Secundò, jura focia: de quibus scilicet inter ipsos convenit in commune bonum Ecclesiz; quæque, Magistratu non renuente, exercere possunt: modò sint innocua, nec hibertati Christianæ dissentanea. Denique, jura politica; quæ à Magistratu & legibus, Ecclesiæ sunt concessa: qualia sunt multa circa reditus & libertates Ecclefiafticorum, circa disciplinæ modos, circa jus conveniendi, aut novas condendi constitutiones: cum aliis similibus, qua alia atque alia funt pro diversis locis & temporibus. Atque intra hos terminos consistere mihi videntur jura Ecclesiæ.

INTER jura Politica jus convocandi & celebrandi Concilia & conventus Ecclefiasticos numeravimus. Quandoquidem,
ut nobis videtur, non jure divino, sed
prudentia humana instituuntur Comitia
Ecclesiastica. Ita tamen ut in extrema ne-

cessitate

cessitate consulendum sit religioni Christianæ, ne labatur. De rebus externis ordinandis & œconomia Ecclesiæ in his conventibus ufitatiùs deliberatur. fiquis de controversia finienda Concilium appellet, ipsius sententiæ (non prohibente principe) acquiescere debet, ut eâ de re lites publicas ultra non moveat. Intereà, veritas manet eadem ex quâcunque parte steterit sententia Concilii: sed ad pacem conservandam ordinémque, res ita judicata pro rata habeatur appellanti, vel prematur postea silentio. Ut hæc autem Tribunalia, pluris aut minoris, xquâ semper ratione, æstimemus, res paulo altius est repetenda.

Fundamenti loco ponatur, perire non posse sunditus Ecclesiam Christianam, nunquam extinctum iri in terris. Nunquam reviviscet & dominabitur Paganismus aut Judaismus. Nunquam prævalebit Lex Mahometis, aut alia quæcunque, per totum terrarum orbem, extincto Evangelio & religionis Christianæ professione. Hoc certum ratúm-18.8c que ex verbis Christi. Sed qui promisit xxviii. ult. se conservaturum Ecclesiam suam inextinctam, non itidem promisit eandem se conservaturum incorruptam; incorruptam dico, aut doctrina aut moribus.

Quinimò nos monent eadem Oracula Sacra futurorum scandalorum, Apostasiæ

futuræ, Antichristi futuri: cóque reg-

nante corruptum iri Ecclesiam, tàm in fide quàm moribus. Ad mores quod pertinet, utinam liberare potuissem ab hac maculà quamlibet Ecclesiam. Proh dolor! id quod maximè sacrum est in omni religione, & potissimum in nostra, desideratur maximè inter Christianos: Animi probitatem intelligo, & mores inculpatos. Atque ii ipii qui se jactitant immunes ab omni errore in side, improbitate & vitiis sunt maximè infames.

MALA Moralia, secundum institutionem Evangelii præ cæteris omnibus Deo sunt odiosa: Spiritumque Dei offendunt, contristant, abigunt aut extinguunt, (E-phes. iv. 10.) aditumque ad veritatem intelligendam mentémque Christi præcludunt, Joh. xiv. 17. & vii. 17. Quo minus credibile est Spiritum veritatis ha-

bitare inter malos.

AD Doctrinam quod spectat, neque hanc eliquatam penitùs, & ab omni sæce & admissione puram esse arbitror in quâvis Ecclesia particulari: sed in his quàm illis multo minus aberratur, in paucioribus nimirùm & levioribus. Si de Ecclesia universali instituatur quæstio, ipsius sententia non aliter investigari potest quàm in Concilio Generali: Quumque Concilium Generale, (ut eò jam redeamus) ex iisdem ferè viris compositum sit, quibus constant Synodi Provinciales & Nationales, iidem homines aut iisdem affectibus

affectibus obnoxii, mutato loco non fiunt fapientiores aut inerrantes. Sententiæ Conciliorum, five majorum five minorum, nihil aliud mihi videntur quam confulta patrum, aut opiniones virorum doctorum de certis rebus in deliberationem propositis. Quibus suus quidem debetur honos. Sed quantum ad obligationem in facris dogmatis recipiendis, ultima judex est Conscientia cujusque, Deo finceritatis teste. Doctores aut cœtus Doctorum errare possunt, atque fœnum aut stipulam superædificare, (1 Cor. iii. 12.) res inanes & combustibiles. firmum fixúmque habeo, NULLUM dari in terris (à temporibus Apostolicis) Tribunal Infallibile: Nihil paris authoritatis aut certitudinis cum Sacris Literis: five sit definitio Concilii, sive Traditio quæcunque inscripta: Nec ita obligari conscientiam quorumvis hominum placitis, ut non supersit in privatis Judicium discretionis, ad normam Sacræ Scripturæ dirigendum. Non creant aut constituunt veritatem quicunque conventus Ecclefiaftici, nec procudere posfunt novos Fidei Articulos, sed tentant pro viribus veritatem invenire, fidémque primitus datam rectè exponere. Quum verò non fint avrimsoi, æquo examini subjiciendæ sunt

[&]quot; Δετ γὰρ περὶ τῶν θείων μυσηρίων μήδε τὸ τυχὸν, ૭٠٠.
" Quod inquit addendum fit Sacris Literis in re fidei. Cyril.
" Catec. 4. m. p. 30. huc transfer fi bene congruunt."

corum sententiz, constitutiones & decreta. Et si forte reperiantur Sacris Literis adversa, aut manisestz rationi, his refragantibus nullius obligant conscientiam.

PRÆTEREA, horum conventuum fi respiciamus indolem & affectus, sequuntur plerúmque inclinationes temporum & personarum. Agitantur quæstiones huc illuc privatis partium studiis, & defini. untur maximoperè ex placito eorum qui Concilium indicunt. Concilia fuere hactenus Imperatoria aut Pontificia, & in utrisque quantum valuit factio, discas mallem ex rerum ipiarum historia, aut aliorum animadversionibus, quam ex nostris. Bene dictum est olim ab Apostolis, utputà errori non obnoxiis, Ita visum est Spiritui Sancto & nobis: Sed cum pendet Spiritus Sanctus ab afflatu Principis aut Pontificis, fimulatà authoritate luditur in re serià, & nomen Dei prophanatur cum placitis humanis inscribitur. Denique, da mihi Concilium liberum, tàm à vi externâ, quàm à partium studiis & przjudiciis: Da, inquam, Scnatum Ecclefiasticum legitime convocatum & fub æquis conditionibus: A viris probis, fapientibus & verè Christianis compositum, qui nullius ambiunt gratiam, aut metuunt odium, aut captant beneficentiam: qui veritatem Evangelicam unice quærunt, & inventam ex animo sincerè & audacter proferunt & profitentur:

Act. xv.

tur: hujusmodi cœtûs augusti quis non pronus veneraretur judicium? Sed hujusmodi cœtum à temporibus Apostolicis Sol nondum vidit in his terris; an visurus fit unquam, nescio. Intereà, donec ad hæc tempora, ad hos judices integros & incorruptos perventum fuerit, sit tibi Concilium Prophetarum, Evangelista- Ephes. ii. rum, & Apostolorum chorus: eorum 20,21,22. decreta & constitutiones evolve, hos fequere duces quoad poteris. Non deerit tibi lumen ad vitam æternam, modò fint aperti vigilésque oculi : nec offundantur animo, ut fæpiùs folet, à cupiditatibus mundanis caligo & nebulæ. His regulis præpositis, unicum est ad salutem necessarium Sinceritas: & qui sub hâc includitur, Dei & veritatis amor. cæteris, pro ratione intellectus & notitiæ, majoris aut minoris, nunc plura nunc pauciora funt ad falutem requisita. Qui unicum habet talentum, rationem reddet unius: qui plura, plurium. Sed qui fidelis est in parvo, acceptus habebitur & remunerabitur. Paupercula, quæ duo minuta in Gazophylacium immisit, plus dedit cæteris, judicante Christo. Pro voluntate & viribus æstimatur opus cujusque, non pro mole & magnitudine tantum. Ita qui Deo loquenti & revelanti credit,

^{*} Proculdubio aut docilis ignorantia non facit Hareticum, aut omnis Christi discipulus erit Hareticus. Facund. Hermian. 1, 12. C. 1.

credit, & quicquid noverit ipsius esse verbum firma fide amplectitur, is complexim & implicité & voluntatis inclinatione credit omnia quæ cœlitùs revelantur: & speciatim ac explicité hoc aut illud dogma, quam primum quærenti innotuerit id esse Verbum Dei. Deus non tam respicit numerum articulorum quibus fides adhibetur, quam dispositionem animi quâ creditur, & quos ferat fructus illa fides. Denique, Nihil valet fides absque fundamento & fructu, & nullum est certum fidei fundamentum præter Verbum Dei, nec fructus fine obedientia illi debità. Atque his adhæreamus.

TANDEM ut claudamus omnia, non diffitendum est in his Ecclesiasticis, que prudentiæ Christianæ magna ex parte commissa sunt, nonnunquam occurrere locos nodosos & casus ferè inextricabiles, ubi omnem prorsus errorem effugere non tam penès nos est, quam à magnis præcavere. Sed idem accidit non raro in cæteris rebus humanis: in quibus non pauca funt mala infanabilia, & dubia insolubilia. Et quemadmodum è malis minimum, ita è dubiis minus dubium Prudentis est eligere. Adhibitis semper in confilium & judicii regulam Literis Sacris, Conscientia pura, & Christianz religionis indole & fine ultimo.

hactenus.

